

การศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

สิงหาคม 2560

การศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

สิงหาคม 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์

บทคัดย่อ
ของ
กฤษฎพร พงษ์แดง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

สิงหาคม 2560

กฤษพร พงษ์แดง.(2560). *การศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์*. ปรินิพนธ์ฉบับที่ ๑. (มานุษย-
ดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการที่
ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ.

ปรินิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาเรื่องการศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ โดยมี
วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาบริบทต่างๆ ทางด้านดนตรีไทยของบ้านจรรย์นาฏย์ ซึ่งเป็น
การศึกษาประวัติ สถานภาพ บทบาท รวมไปถึงกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ โดย
ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อทำการสัมภาษณ์จากบุคคลในครอบครัว
และศึกษาจากเอกสารต่างๆ

จากการศึกษาเรื่องการศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ พบว่า จรรย์นาฏย์ เป็นนามสกุล
ประทานให้กับครูเพชร โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุ
วงศ์วรเดช ซึ่งครูเพชร จรรย์นาฏย์ มีฝีมือในการบรรเลงระนาดเอกและฆ้องวงเป็นอย่างมาก เคยเป็นคน
ระนาดเอกประจำวงวังบูรพาภิรมย์ หลังออกจากวง ได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานและตั้งสำนักดนตรีอยู่ที่จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ชื่อเสียงของครูเพชร จรรย์นาฏย์ เป็นที่รู้จักและเป็นที่กล่าวขานในวงการดนตรีไทย
เนื่องจากครูเพชร จรรย์นาฏย์ มีเทคนิคการบรรเลงอันประณีตทั้งในเรื่องของรสมือและทางเพลง อีกทั้ง
ยังได้ประพันธ์เพลงอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะไว้มากมาย จนทำให้มีลูกศิษย์หลังไหลเข้ามาเรียนเป็น
จำนวนมาก ครูเพชรได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ทางด้านดนตรี ให้กับบุคคลที่มีชื่อเสียงทางด้านดนตรีไทย
หลายท่าน เช่น ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูบุญยัง เกตุคง ครูไสว ญาณจรรยา ครูถวิล อรรถกฤษณ์ เป็นต้น
นอกจากนี้ครูเพชร จรรย์นาฏย์ ยังได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ทางด้านดนตรีให้กับบุตรชาย คือครูไพฑูรย์
จรรย์นาฏย์ ผู้ซึ่งมีความสามารถโดดเด่น เป็นผู้ที่สืบทอดทางเพลงและได้ถ่ายทอดความรู้ทางด้าน
ดนตรีไทย ให้มาถึงในยุครุ่นลูกของท่าน ทำให้เทคนิคการบรรเลงรวมถึงทางเพลงอันเป็นเอกลักษณ์
ยังคงอยู่ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันบทบาททางดนตรีไทยได้ลดน้อยลงไปมาก เนื่องจากสภาพทางสังคมที่
เปลี่ยนไป แต่วงดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ ยังคงทำหน้าที่อนุรักษ์ เผยแพร่ และพัฒนาทางเพลงไว้
อย่างเข้มแข็งและต่อเนื่องสืบไป

A STUDY OF THE CHANYANATYA THAI MUSIC FAMILY

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Fine Arts Degree in Ethnomusicology
at Srinakharinwirot University

August 2017

Kritsaporn Phongtaeng. (2017). *A Study of the Chanyanatya Thai Music Family*. Thesis, M.F.A. (Ethnomusicology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisory Committee: Asst. Prof. Weera Pansuea.

This thesis is the study of the Chanyanata Thai Music Family and aimed to study the Thai musical context of the Chanyanata Thai Music Family which was a study of history, status, roles and processes for passing on Thai music by the Chanyanata Thai Music Family. This research was conducted in the form of documentary research and qualitative research and through field studies in order to interview family members.

With regard to the study of Chanyanata Thai Music Family and it was found that Chanyanata was a family name kindly bestowed by Prince Bhanurangsi Savangwongse to Kru Petch, who was a skill on also ranad and gong player and he also played the ranad player in the Burapha Phirom Palace Band. After leaving the palace, he moved establish a music academy in Phra Nakhon Si Ayutthaya. The reputation of Kru Petch Chanyanata was widely recognized and accepted in the field of Thai music because Kru Petch Chanyanata had used delicate techniques in both song performance and song composition. He also composed many unique songs and many people were interesting in becoming his students. Kru Petch passed on his knowledge on music to many famous people in the Thai music field, including Kru Boonyong Katekong, Kru Boonyoung Katekong, Kru Sawai Yancharun, Kru Tawil Attakrit and so. Moreover, Kru Petch Chanyanata also passed on his knowledge of Thai music into his son, Kru Paitoon Chanyanata who has an outstanding talent and has inherited and passed on songs and knowledge of Thai music to the next generation. Consequently, unique Thai music performance and songs still remained. Although, the role of Thai music is currently reduced due to changing social conditions, the Chanyanata Thai Music Family still conserves, disseminates, and develops Thai music.

ประกาศคุณูปการ

การวิจัยเรื่องการศึกษาคนตรีไทยบ้านจรรย์นาญย์ สำเร็จลุล่วงด้วยดีเนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนผู้มีพระคุณหลายๆ ท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือและกำลังใจตลอดการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งประกอบไปด้วย

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ ประธานที่ปรึกษาปริญญาโท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจี ศรีสมบัติ ประธานควบคุมการสอบ รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ชัย ปิฎกัธต์ กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ วิสุทธิแพทย์ อาจารย์ ดร.สุรศักดิ์ จำนงสาร และขอน้อมรำลึกไปถึงพระคุณของ รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา อิศรานุานนท์ ซึ่งท่านเหล่านี้ได้กรุณาให้คำแนะนำชี้แนะแนวทางแก่ผู้วิจัยอันเป็นประโยชน์แก่งานวิทยานิพนธ์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอน้อมรำลึกไปถึงพระคุณของครูเพชรและครูไพฑูรย์ จรรย์นาญย์ รวมไปถึงโบราณจารย์ทางคนตรีไทยอันเป็นบุคคลผู้อยู่ในสายตระกูลจรรย์นาญย์และเครือญาติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และขอกราบขอพระคุณครอบครัวจรรย์นาญย์ อาจารย์พิทักษ์ จรรย์นาญย์ ที่ได้ให้ข้อมูลและเสียสละให้ความร่วมมือที่ดีมากแก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยสามารถศึกษาข้อมูลต่างๆ ได้อย่างราบรื่น

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ในสาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา อบรมสั่งสอน ในทุกๆ อย่างแก่ผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยระลึกครูบาอาจารย์ทุกท่านเสมอ และจะนำความรู้นั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นต่อไป

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณบิดามารดาที่คอยช่วยเหลือชี้แนะแนวทาง และสนับสนุนผู้วิจัยตลอดมา รวมไปถึงขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นนิสิตปริญญาโทที่คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษา และให้กำลังใจจนสำเร็จลุล่วงในครั้งนี้

กฤษฎพร พงษ์แดง

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	7
ความสำคัญของการวิจัย	8
ขอบเขตของการวิจัย	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
กรอบแนวคิดการวิจัย	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
เอกสารและตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง	10
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	20
3 วิธีดำเนินงานวิจัย	30
ขั้นรวบรวมข้อมูล	30
การเก็บรวบรวมภาคสนาม	30
ขั้นศึกษาข้อมูล	30
การจำแนกและการจัดกระทำข้อมูล	31
การลำดับข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล	31
วิเคราะห์ข้อมูล	31
การนำเสนอข้อมูล	32
4 การศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์	33
ตอนที่ 1 ศึกษาประวัติ สถานภาพและบทบาทของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์	33
สถานภาพของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์	33
ประวัติความเป็นมา	33
การสืบทอดสายดนตรีบ้านจรรย์นาฏย์	42
เครื่องดนตรีบ้านจรรย์นาฏย์	52

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
วงดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์	58
นักดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์	59
ผลงานเพลง	71
บทบาทของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์	76
การรับงาน	76
การบริการสังคม	81
ตอนที่ 2 ศึกษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์	83
การรับศิษย์	83
การต่อเพลง	86
ทางเพลงที่ใช้สอน	91
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	92
ศึกษาประวัติ สถานภาพและบทบาทของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์	92
กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์	95
อภิปรายผล	96
ข้อเสนอแนะ	98
บรรณานุกรม	99
ภาคผนวก	102
ภาคผนวก ก	103
ภาคผนวก ข	125
ภาคผนวก ค	144
ประวัติย่อผู้วิจัย	152

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ครูเพชร จรรย์นาฏย์	33
2 รูปถ่ายสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช	35
3 เอกสารโบราณที่ ทรงประทาน นามสกุล “จรรย์นาฏย์” ให้กับครูเพชร	36
4 นางปริก (ภรรยาครูเพชร)	38
5 นางเจือ สุขเมธีร์ (จรรย์นาฏย์)	38
6 นางเจียร ยังประดิษฐ์ (จรรย์นาฏย์)	39
7 นายไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์	39
8 ตารางสืบทอดระยะที่ 1	41
9 ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์	42
10 สำนักปี่พาทย์ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์	45
11 นายเพทาย จรรย์นาฏย์	46
12 งานบวช นายไพเราะ จรรย์นาฏย์	46
13 นางสาววันดี จรรย์นาฏย์	47
14 นางอุทัยวรรณ คงรุ่งเรือง (จรรย์นาฏย์)	48
15 นางทองหยด จรรย์นาฏย์	48
16 นางกรีก โพธิ์สามต้น	49
17 สายตระกูลจรรย์นาฏย์ ระยะที่ 2	51
18 ภาพถ่ายลูกๆ นักดนตรีทั้ง 7 คน ของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์	52
19 บ้านครูเพชรก่อนปรับปรุงใหม่	53
20 เรือนเครื่อง ของครูเพชร ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์	54
21 ลูกห้องวงใหญ่ที่ครูเพชรใช้ดี ร้านซัองเป็นของใหม่	54
22 ซัองมอญ จากร้านตุ๊กตาไทย	55
23 เครื่องมอญ	56
24 วงปี่พาทย์มอญคณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์	59
25 ครูบุญยัง เกตุคง บรรเลงระนาดทุ้ม	60
26 ครูบุญยัง เกตุคง บรรเลงระนาดทุ้ม	61

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
27 ภาพถ่ายครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ กับลูกๆ กับการบรรเลงวงปี่พาทย์	61
28 นายอุทิศ จรรย์นาฏย์	62
29 นายพิทักษ์ จรรย์นาฏย์	63
30 นางเยาวรักษ์ ศรีช่วงโชติ (จรรย์นาฏย์)	65
31 อาจารย์ ไพรัตน์ จรรย์นาฏย์	66
32 นายนพเก้า จรรย์นาฏย์	67
33 นายมรกต จรรย์นาฏย์	68
34 จำเริญ พรทิพย์ จรรย์นาฏย์	69
35 นางบุษราคัม จรรย์นาฏย์	70
36 บ้านปี่พาทย์ลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์	77
37 วงปี่พาทย์ผสมเครื่องสาย	79
38 บ้านเครื่องที่ได้วัดจอมเกษ	80
39 การบรรเลงปี่พาทย์เสภา	81
40 ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ กับบุตรชายในอดีต	85

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ดนตรีมีความสัมพันธ์กับมนุษย์มาตั้งแต่เริ่มมีมนุษยชาติแล้ว เป็นความบันเทิงเชิงรรมยทางสังคม วัฒนธรรมและจิตใจเป็นเครื่องกล่อมเกลาจิตใจและผ่อนคลายอารมณ์ได้เป็นอย่างดี ดนตรีเป็นภาษาชนิดหนึ่งของมนุษย์ที่ใช้เป็นเครื่องมือสื่อความหมายดนตรีสามารถช่วยให้คนฟังเกิดความตื่นเต้น ความเศร้าโศก ความร่าเริง รวมถึงความรักความโกรธ ดนตรีเป็นภาษาสากลของโลกที่มนุษย์ทุกชาติทุกภาษาสามารถสัมผัสได้จะละเอียดลึกซึ้งเพียงใดขึ้นอยู่กับภูมิหลังและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

ดนตรีไทยเป็นศาสตร์และศิลป์แขนงหนึ่ง ที่ใช้การสืบทอดแบบมุขปาฐะ (Oral Tradition) โดยเกิดจากกระบวนการปฏิบัติสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นอันเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมดนตรีของไทย และกระบวนการเรียนการสอนดนตรีไทยที่มีแนวทางสำคัญทางหนึ่ง ตามแบบปรมาจารย์ด้านดนตรีไทยได้สร้างสรรค์ไว้ ดังนั้นการเรียนรู้ดนตรีไทยจึงเป็นวัฒนธรรมแห่งจารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันต่อมา เพื่อคงความเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมดนตรีไทยและดำรงอยู่จนถึงในยุคปัจจุบันนี้

ดนตรีไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งสาขาหนึ่งของชาติที่ทุกคนในชาติควรได้ตระหนักถึงความสำคัญช่วยกันอนุรักษ์ ส่งเสริม และพัฒนาให้สมสมัยเพื่อการเผยแพร่และรับใช้สังคมได้สืบไป ดนตรีไทยเป็นเสียงของชาติเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่ง

ดนตรี (music) ศิลปะที่แสดงออกเป็นเสียงสื่อสารด้วยเสียง ด้วยโสตประสาท อาจสัมพันธ์กับศิลปะการแสดง ภาพและเสียง วิรุณ ตั้งเจริญ (2549: 36)

ดนตรีไทยมีพัฒนาการร่วมกันกับดนตรีสุวรรณภูมิอยู่ในภูมิภาคอุษาคเนย์ราว 5000 ปีมาแล้ว หลังจากนั้นกับเครื่องดนตรีจากจีนเข้ามาประสมเพิ่มเติม เช่น ซอฮู้ ซอด้วง ซอด้วง เป็นต้น คนไทยและความเป็นไทย มีบรรพชนร่วมกับคนสุวรรณภูมิ ดังเช่น มโหรีที่กเป็นต้นตระกูลซอซึงมีแหล่งผลิตอยู่ในสุวรรณภูมิยุคดึกดำบรรพ์ราว 3000 ปีที่บริเวณต่อเนื่องกับที่ดงเขิน (เวียดนาม) กับกวางสี (จีน) สุจิตต์ วงษ์เทศ (2553: 25)

ศิลปะดนตรีเริ่มแรกเกิดจากการได้ยินเสียงจากธรรมชาติโดยเกิดจากการเลียนแบบและได้นำมาดัดแปลงแก้ไขให้เกิดความประณีตและมีความไพเราะงดงามมากขึ้น ต่อมาผู้ประพันธ์หรือนักดนตรีได้มีการประพันธ์และการบรรเลงโดยสอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกของตนเองเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ต่างๆ ผ่านทางการร้อง และการบรรเลงสะสมจนเกิดเป็นภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกถึงความเป็น

เอกลักษณ์ของนักประพันธ์ได้นำมาสู่ความเป็นเอกลักษณ์สำคัญประจำชาติ สุรพล สุวรรณ (2549: 59)

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้านดนตรีไทย การดนตรีไทยได้เจริญถึงขีดสุดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปกครองแผ่นดินเฉพาะอย่างยิ่งในด้านปี่พาทย์ และยังปรากฏว่า มีบรรดาเจ้านายหลายพระองค์ แม้แต่องค์พระมหากษัตริย์บางพระองค์นิยมมีวงปี่พาทย์ประจำวังของท่าน เช่น วงสมเด็จพระบรม ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะยังทรงดำรงพระยศเป็นพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร วงของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว วงวังบางขุนพรหม ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) แม้ในระยะหลังจะมีเสียงกล่าวกันว่าคนที่เจ้านายจะมีวงดนตรีประจำวังของท่าน นับเป็นการแสดงออกทางฐานะทางสังคมอย่างหนึ่ง แต่บรรดาท่านเหล่านั้นได้ทรงทำหน้าที่เป็นผู้อุปถัมภ์ค้ำชูแก่บรรดาศิลปินทั้งหลาย ที่ส่วนใหญ่ล้วนเป็นชาวบ้านธรรมดาสามัญชนทั่วไปให้มีฐานะดีขึ้น มีโอกาสให้สร้างผลงาน ที่มีคุณภาพทางดนตรีได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังได้รับการอุปถัมภ์ให้บรรดาศักดิ์เป็น จางวาง หมื่น ขุน หลวง พระ พระยา ยังคงความซาบซึ้งแก่บรรดาศิลปิน เป็นอย่างยิ่ง แม้ในภายหลังจะพ้นจากการอุปถัมภ์ไปแล้วก็ตาม แต่ก็ยังอาศัยความรู้ ความสามารถและความเชื่อถือศรัทธาจากผู้คนทั้งหลายยึดเอาดนตรีเป็นเครื่องเลี้ยงชีพ ด้วยการถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีให้แก่ศิษย์ เป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ต่อไป

ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีเจ้านายอีกหลายพระองค์ที่ได้ทรงสร้างประโยชน์ทางดนตรีไทยเอาไว้ ทั้งที่เป็นบทเพลง และเครื่องดนตรี เช่น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงนิพนธ์เพลงใหม่โรงคลื่นกระทบฝั่ง 3 ชั้น เพลงราตรีประดับดาว เกา และเพลงเขมรละออองค์ เกา ทั้งเราได้เห็นพระบรมฉายาลักษณ์กำลังทรงชอู้ ที่ยังความปลาบปลื้มให้แก่นักดนตรีไทยอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ก็มีพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงเป่าแคนได้อย่างไพเราะ และยังได้ทรงประดิษฐ์ระนาดทอง (ระนาดเอกเหล็ก) ทรงได้ต้นความคิดมาจาก “เขี้ยวหัวเหล็ก” ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่นิยมใช้ในกลุ่มทหารเรือฝรั่งในอดีต สมเด็จพระยานวิมลรัตนาวดีวงศ์ นอกจากได้ทรงนิพนธ์เพลงเขมรไพรโยคแล้ว ยังทรงประดิษฐ์ระนาดทุ้มเหล็ก เพื่อใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ ประกอบการแสดงละครดึกดำบรรพ์

ในบรรดาเจ้านายทั้งหลายผู้ได้ฝากผลงานด้านดนตรี ด้านบทเพลงมากที่สุดคงไม่เกิน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาศรีสุริยวงศ์ ทั้งที่เป็นแนวดนตรีไทยและแนวสากล แนวดนตรีไทยได้แก่ เพลงสี่เกลอ พรหมณ์เข้าโบสถ์ แหกสาย จิ้งจกทอง ครอบจักรวาล เขกมอญบางขุนพรหม เป็นต้น ที่ล้วนแล้วเป็น

เพลงเถา ด้านทางแนวเพลงสากล เช่น สรรเสริญเสือป่า ที่ทรงปรับปรุงมาจาก เพลงบุหลันลอยเลื่อน เพลงพญาโศก และที่เป็นประเภทเพลงมาร์ชอีกมากมาย ซึ่งล้วนแต่เป็นมรดกล้ำค่าทางดนตรีไทย ที่ยังคงติดอยู่ในแผ่นดินไทยจนถึงปัจจุบัน สงัด ภูเขาทอง (2543: 44-45)

มนุษย์ได้นำเอาคุณค่าของดนตรีมาใช้ประโยชน์อย่างมากมาทั้งในด้านการสร้างความเพลิดเพลินความบันเทิงด้านจิตใจและในด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ จึงมีการจัดทำพิธีกรรมต่างๆ ขึ้นโดยมีดนตรีเป็นส่วนประกอบในกิจกรรมดังกล่าวนั้น เช่น การเซ่นไหว้ การบวงสรวง การสู่ขวัญ เป็นต้น เห็นได้ว่าดนตรีมีคุณค่าต่อวิถีชีวิตในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างหลากหลายจากคุณค่าของดนตรีดังกล่าว สามารถนำมาใช้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ มนุษย์ทุกชาติทุกภาษา จึงมีดนตรีเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตตามวิถีทางของตนเอง ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ดนตรีของท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นมีเอกลักษณ์ ลักษณะเฉพาะและมีความแตกต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อมและความคิดสร้างสรรค์ของชาวบ้าน

วิถีชีวิตของมนุษย์มีดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลาเปรียบเสมือนดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตดังจะเห็นได้ว่าตั้งแต่แรกเกิดก็จะมีเพลงกล่อมเด็ก ที่พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย หรือพี่เลี้ยงร้องกล่อมให้นอน ดนตรีเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งเพราะดนตรีมีระเบียบอยู่ในตัวเอง ดนตรีมีประเภทของการใช้อย่างมีระบบ ดนตรีเป็นสื่อสร้างสรรค์ทางศาสนาและพิธีกรรม ดนตรีอยู่ในวิถีไทย ในด้านการดำเนินชีวิต พิธีกรรม ศาสนา อาชีพ การกีฬา การแพทย์ สื่อ กาญจนา อินทรสุนานนท์ (2545: 61-62)

เครื่องดนตรีของไทยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า ทั้งหมดนี้เครื่องตีมีมากที่สุด แบ่งเป็นกลุ่มย่อยไปอีก เช่นเครื่องตีที่ทำด้วยไม้ ทำด้วยโลหะ และที่ขึงด้วยหนัง เครื่องดนตรีที่เราใช้ทุกวันนี้ เป็นของไทยทำ ไทยใช้ แม้ว่าบางชิ้นจะมีกำเนิดมาจากต่างประเทศ โดยรับมาใช้ร่วมบรรเลงกับเครื่องดนตรีของเรามีอยู่ เราก็ตั้งชื่อบอกที่มาของเครื่องดนตรีนั้นๆ ไว้เรียบร้อยแล้ว เช่น กลองแขก ปี่ชวา และกลองมลายู เป็นต้น พูนพิศ อมาตยกุล (2529: 29)

ดนตรีไทยมีพัฒนาการต่อเนื่องกันมา ทั้งรูปแบบและเครื่องดนตรี วงดนตรี บทเพลง ระเบียบวิธีการบรรเลงการนำไปใช้ตามโอกาสของงาน หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นในวงการดนตรี ครูดนตรีจึงเป็นผู้สร้างลูกศิษย์ให้เป็นนักดนตรีที่ดีสามารถเรียนรู้วิธีของศิลปินอย่างถูกต้อง การถ่ายทอดและรับช่วงกันมาโดยการใช้ความทรงจำ ทั้งนี้เนื่องจากเราไม่มีการบันทึกเนื้อเพลงเป็นตัวโน้ตวิธีการถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว จึงทำให้ครูมีฐานะสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะพอใจถ่ายทอดเพลงให้แก่ผู้อื่นหรือไม่ ความสำคัญของครูนั่นคนไทยถือว่าเป็นลำดับรองต่อจากบิดา และมารดาหรือมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ก่อนที่นักดนตรีจะมีความสามารถเล่นดนตรีได้ จึงต้องผ่านพิธีที่มีความเกี่ยวข้องกับครูถึง 3 พิธี คือพิธียกครู พิธีไหว้ครู และพิธีครอบครู ในพิธีกรรมต่างๆ นี้ ครูดนตรีเปรียบเสมือนตัวแทนของเทพเจ้าที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ศิษย์ ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์ (2545: 14)

ดนตรีไทยอยู่กับพิธีกรรมมาโดยตลอด ดนตรีไทยอยู่กับความศักดิ์สิทธิ์อยู่กับราชสำนัก สืบทอดด้วยการจำ ดนตรีไทยถูกครอบงำโดยครู นักเรียนดนตรีไทยจึงไม่กล้าที่จะนอกครู กลัวผิดครูกลัวถูกประณามว่าวัดรอยเท้าครู ซึ่งเป็นชนบของคนดนตรีไทย ทำให้ไม่มีนักดนตรีไทยคนไหนคิดทำในสิ่งที่เหนือไปกว่าครู เพราะกลัวจะล้ำเส้นของครู ในที่สุดดนตรีไทยจึงขาดจินตนาการใหม่ ไม่กล้าคิดใหม่ ไม่กล้าทำใหม่ ดนตรีไทยขาดการปรับตัวให้ทันกับความจำเป็นและความต้องการ และไม่ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ดนตรีเป็นหุ่นส่วนของชีวิตที่แยกจากกันไม่ได้ หุ่นส่วนของกรอบอาชีพ การทำมาหากินหุ่นส่วนของพัฒนาการทางสังคม หุ่นส่วนของประวัติศาสตร์และโบราณคดี สุกรี เจริญสุข (2553: 11-12)

บทบาทของดนตรีไทยแต่เดิมมาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นเรื่องของพิธีกรรมมหรสพการแสดงและการละเล่นเพื่อความบันเทิงเฉพาะกลุ่ม กระทั่งเกิดพัฒนาการในการละเล่นเพลงเสภาในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่ปรับปรุงระเบียบวิธีการทางดนตรีขึ้นมามากมาย เปิดโอกาสให้นักดนตรีแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ได้อีกพลิกแพลงรูปแบบของบทเพลงเพื่อสร้างความเพลิดเพลินในการฟังมากขึ้น นักดนตรีที่มีชื่อเสียงหลายคนในอดีตได้รับการอุปถัมภ์จากราชสำนัก โดยเน้นงานดนตรีเพื่อสนองรสนิยมของราชสำนัก เน้นผลงานดนตรีเพื่อการฟังอย่างจริงจังต่างจากยุคแรกๆ ดนตรีเป็นเครื่องบำเรอความสุขของชนชั้นสูงทำให้ศิลปะการดนตรีได้รับการยอมรับนับถือว่ามีความสำคัญมีความหมายในสังคมไทยนับเป็นก้าวใหม่ของดนตรีไทยที่เพิ่มบทบาทตัวเองมาจากเครื่องประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และประกอบมหรสพการแสดง มาสู่ศิลปะที่ยืนได้ด้วยตัวเองอย่างแท้จริง ได้รับความนิยมนกย่องทั้งในสังคมชนชั้นสูงและสังคมชาวบ้าน อานันท์ นาคคง, อัมภาวุธ สาคริก(2547: 31)

ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่กับสังคมมนุษย์มาช้านานเป็นการดำรงอยู่ในชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ของแต่ละท้องถิ่นโดยมีการปรับสภาพในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ตามกาลเวลา เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่พิเศษกว่าสัตว์ประเภทอื่นๆ กล่าวคือ มีมันสมองที่มีความสามารถในการคิดค้น เรียนรู้ แก้ปัญหา และมีการสืบทอด มีแบบแผน มีความรู้เป็นมรดกมาอย่างช้านานเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ เป็นองค์ความรู้ที่มีการเชื่อมโยงกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาชีพ เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ ค่าใช้จ่าย การศึกษา วัฒนธรรม จะผสมกลมกลืนกัน ประเวศ วะสี (2530: 20)

ดนตรีไทยเป็นเครื่องมือของพิธีกรรมเพื่อเสริมสร้างบารมีของผู้наซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติที่สำคัญตามขนบธรรมเนียมระเบียบแบบแผนและประเพณี เพราะดนตรีทำหน้าที่ประกอบสร้างอำนาจสร้างบารมีและเผยแพร่ความศักดิ์สิทธิ์ให้กับพิธีกรรมต่างๆ ทำให้เจ้าพิธี มีอำนาจ มีความน่าเชื่อถือ เกิดความ

ศักดิ์สิทธิ์ ดนตรี จึงเป็นพิธีกรรมที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เพราะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง ผู้ฟังจะไม่คุ้นเคย ไม่หลง ไม่ศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้น ดนตรีพิธีกรรม จึงต้องทำการสืบทอดกันต่อมา สุจิตต์ วงษ์เทศ (2553: 10)

วงดนตรีประเภทปี่พาทย์นั้นนิยมเรียกว่า ปี่พาทย์มอญ (ด้วยเหตุที่มีฆ้องมอญอันเป็นเครื่องดนตรีเอกและมีลักษณะเด่นประจำวงเป็นรูปโค้ง แกะสลักกลดลายเป็นรูปกิ้งกือหรืออ่อนช้อยงดงาม ผิดจากฆ้องวงของไทยที่วางตามแนวนอน) เป็นวงดนตรีที่นิยมเล่นทั้งงานมงคลและงานอวมงคลทั่วไป ได้แก่ งานขึ้นบ้านใหม่ บวชนาค แต่งงาน เสาศพ รำผีมอญ เป็นต้น แต่ภายหลังในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 มีการนำวงปี่พาทย์มอญไปบรรเลงในงานพระศพของสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินีในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำริว่าสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินีนั้น เป็นเชื้อสายมอญโดยตรง จึงโปรดเกล้าฯให้นำวงปี่พาทย์มอญมาบรรเลงภายในงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพด้วย และภายหลังจากพระศพดังกล่าวจึงได้กลายเป็นความเชื่อและยึดถือกันมาโดยตลอดว่าปี่พาทย์มอญนั้นใช้บรรเลงในงานศพเท่านั้น โดยในยุคแรกนิยมกันในหมู่ศพของผู้ดีในรั้วในวัง ในยุคต่อมาจึงแพร่ขยายออกมาสู่สังคมสามัญชน วีระ พันธุ์เสื่อ (2558: 52)

การศึกษามิติปัญญาของครูดนตรีไทยจึงมีความสำคัญที่จะได้รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ตัวบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทย ในด้านประวัติ สถานภาพ บทบาท กระบวนการจัดการเรียนการสอน เทคนิคการบรรเลงเครื่องดนตรี การสืบทอดความรู้ทางด้านดนตรีไทยให้แก่ศิษย์ องค์ความรู้ใหม่ๆ และองค์ความรู้ดั้งเดิมที่ครูแต่ละท่านทำการสืบทอดต่อกันมา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาด้านดนตรีไทยให้คงดำรงอยู่และคงความเป็นชาติสืบไป

ปัจจุบันมีผู้ศึกษาดนตรีไทยอย่างจริงจังไม่มากนัก เนื่องจากเหตุผลต่างๆ อาทิ ลักษณะสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป พัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่รวดเร็วยิ่งขึ้นยังมีกระแสของวัฒนธรรมตะวันตกที่รุกรานและต่อเนื่องโดยผ่านสื่อที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น ทำให้ดนตรีไทยอ่อนกำลังลงขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ขาดกิจกรรมที่เป็นแหล่งรวมขาดการแลกเปลี่ยนและพัฒนาวิทยาการใหม่ๆ และที่สำคัญก็คือ เล่นดนตรีไทยแล้วไม่คุ้มทางเศรษฐกิจ ราคาถูก

สถานภาพของเพลงไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นเพลงอดีตเรียกกันว่าเพลงไทยเดิมมีทำนองลีลาและรูปแบบของความเป็นอดีต ขาดความเชื่อมโยงกับปัจจุบัน องค์ประกอบเหล่านี้ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สนใจดนตรีไทย ขณะเดียวกันนักดนตรีไทยรุ่นเก่า ก็ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมใหม่ได้ ที่สำคัญที่สุดก็คือคนไทยรุ่นใหม่และรุ่นเก่าขาดการเชื่อมโยงดนตรีไทยซึ่งกันและกัน

ดนตรีไทยเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติแสดงถึงความเจริญและความรู้สึกนึกคิดทางศิลปะที่บรรพชน ได้สร้างสรรค์และส่งสืบทอดกันมา โดยเฉพาะจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งตั้งอยู่ในเขต

พื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย เป็นจังหวัดที่ถือได้ว่าเป็นศูนย์รวมของศิลปวัฒนธรรมไทยแขนงต่างๆ ที่ทรงคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเคยเป็นราชธานีเก่าที่สำคัญของสยามประเทศ เป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรม นอกจากจะเป็นที่ตั้งของโบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ซึ่งได้รับการยกย่องจากองค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก ประกาศขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกโลก เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2534 เป็นแหล่งปลูกสร้าง บ้านทรงไทย การสร้างเมรุลอย ที่มีชื่อเสียงของประเทศ เป็นแหล่งผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องจักสานพื้นบ้าน เพื่อใช้ในวิถีการดำรงชีวิต ที่สืบทอดมาอย่างช้านาน แหล่งผลิตมีดอรัญญิก การสานปลาตะเพียนจากไบลาน การสานงอบ การทำธูปหอม แหล่งผลิตหัวโขน ที่มีความสวยงาม แหล่งผลิต และแกะสลักเครื่องดนตรีไทย มีวงดนตรีไทย ที่มีชื่อเสียง ตั้งแต่ครั้งในอดีตจนถึงในปัจจุบัน เช่น วงดนตรี ครูเชื้อ ดนตรีรส แห่งอำเภอดักไ้ ครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2531) อำเภอบางบาล ครูประเวช กุ่มพ (ศิลปินแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2532) ของอำเภอบางบาล ครูสำราญ เกิดผล (ศิลปินแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2548) ของอำเภอบางบาล ครูพินิจ ฉายสุวรรณ (ศิลปินแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2540) ของอำเภอมหาราช เป็นต้น เป็นแหล่งที่ตั้ง ของวงดนตรีปี่พาทย์คณะต่างๆ หลายคณะ เช่น สำนักครูเพชร จรรย์นาฎย์ แห่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วงปี่พาทย์คณะลูกครู ไพฑูรย์ จรรย์นาฎย์ อำเภอบางปะหัน วงปี่พาทย์ คณะสุนิมิต อำเภอบางบาล วงปี่พาทย์คณะ ส.ลัดดาอ่อน อำเภอบางบาล วงปี่พาทย์คณะศิลปะแสงทอง อำเภอบางบาล สำนักดนตรีบ้าน คลัง ของอำเภอบางบาล เป็นต้น

วงดนตรีที่มีเรื่องราวที่น่าสนใจอย่างยิ่งและเป็นถิ่นกำเนิดสำนักดนตรีที่สำคัญของวงการดนตรีไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีชื่อเสียงในการประชันทั้งในวังและนอกวัง มีความสามารถจนเป็นที่ประจักษ์ในกลุ่มนักดนตรีทั้งหลายโดยเฉพาะในช่วงหลังของชีวิตได้กลับมาตั้งสำนักดนตรีของตนเองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักดนตรีที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากดนตรีของเจ้านายชั้นสูงในวังบูรพาภิรมย์ และในวังบางค้อแหลม ซึ่งได้แก่ ครูเพชร จรรย์นาฎย์ แห่งสำนักดนตรี ครูเพชร จรรย์นาฎย์ ศิษย์วังบูรพาภิรมย์ (วงดนตรีส่วนพระองค์ของ สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช) และสืบทอดต่อมายังรุ่นลูก ที่สำนักครูไพฑูรย์ จรรย์นาฎย์ ศิษย์วังบางค้อแหลม (วงดนตรีวังบางค้อแหลม วงดนตรีส่วนพระองค์ ของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์) จนถึงรุ่นหลานคือสำนักดนตรี ลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฎย์ ซึ่งมีครูพิทักษ์ จรรย์นาฎย์ บุตรชาย เป็นผู้ดูแลควบคุมวง สำนักดนตรีบ้านจรรย์นาฎย์ ในปัจจุบันและยังทำการบรรเลงในงานพิธีกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องอย่างมืออาชีพ อีกทั้งยังสอนลูกศิษย์ในสถาบันการศึกษาจากที่ต่างๆ โดยไม่ปิดบัง เผยแพร่ความรู้ให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีความสนใจที่จะศึกษาดนตรี สำนักบ้านจรรย์นาฎย์ ยังมีการประพันธ์บทเพลงใหม่ๆ ขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสำนักดนตรีบ้านจรรย์

นาฏย ยังคงรักษาบทเพลงที่เป็นบทประพันธ์ของครูเพชร จรรย์นาฏย บทประพันธ์ของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย ไว้อย่างเหนียวแน่น รวมทั้งผสมผสานบทเพลงจากที่อื่นๆ เข้ามาประยุกต์ใช้ในวิชาชีพนดนตรีในชีวิตประจำวัน และถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ตามโอกาสที่เหมาะสมตามจนทุกวันนี้

ผู้วิจัยเห็นว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นทางดนตรีและปี่พาทย์ สำนักครูเพชร จรรย์นาฏย เป็นวงดนตรีที่มีความเก่าแก่และมีความเข้มแข็งทางดนตรีมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน มีบุคคลทางดนตรีที่มีชื่อเสียงอยู่หลายท่าน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจาก ครูเพชร จรรย์นาฏย เช่น ครูสำราญ เกิดผล ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูบุญยัง เกตุคง ครูฉ้วน ดนตรี ครูถวิล อรรถกฤษณ์ ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย ซึ่งเป็นลูกชาย ของครูเพชร จรรย์นาฏย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย ซึ่งเป็นหลานของ ครูเพชร จรรย์นาฏย และอีกหลายท่านที่ไม่ได้กล่าวถึง โดยองค์ความรู้ต่างๆ ที่ถูกถ่ายทอดระหว่างบุคคลผู้เป็นเครือญาติสายตระกูลจรรย์นาฏยและการถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์จากภายนอก จึงเป็นเรื่องที่สำคัญและมีกระบวนการสืบทอดที่น่าสนใจในการศึกษาประวัติศาสตร์สถานภาพ และบทบาททางดนตรีของบ้านจรรย์นาฏย เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของบ้านจรรย์นาฏยในเรื่องดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาทางด้านดนตรีไทยแก่ผู้สนใจ และเพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทยด้านดนตรีที่ทรงคุณค่าจากบรรพบุรุษอันเป็นมรดกของชาติสืบต่อไป

ปัจจุบันวงปี่พาทย์มอญเข้ามามีบทบาทในสังคมของชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามกระแสของความนิยมทั่วไป วงปี่พาทย์มอญของคณะครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย เป็นคณะแรกของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย เป็นผู้ก่อตั้งมีซ้อมมอญที่สั่งทำมาจากร้านตุ๊กตาไทย ในกรุงเทพมหานคร เป็นวงแรกของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลูกศิษย์เดินทางเข้ามาว่าเรียนทั้งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเอง และในจังหวัดใกล้เคียง เช่น กรุงเทพมหานคร จังหวัดปทุมธานี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดสระบุรี เป็นต้น ในปัจจุบันนี้วงปี่พาทย์มอญที่มีจำนวนซ้อมมอญมากที่สุด คือวงปี่พาทย์มอญคณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย ซึ่งมีครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย เป็นผู้ควบคุมวง ตั้งอยู่ที่อำเภอบางปะหัน สมาชิกในวงมาจาก ลูก หลาน เหลน ของครูเพชร จรรย์นาฏย ที่ยังคงถ่ายทอดความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติ สถานภาพและบทบาททางดนตรีไทยของบ้านจรรย์นาฏย
2. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของบ้านจรรย์นาฏย

ความสำคัญของการวิจัย

ด้วยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่สำคัญทางวัฒนธรรมด้านดนตรีปี่พาทย์ เป็นถิ่นกำเนิดของครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงหลายท่าน วงปี่พาทย์คณะจรรย์นาฏย เป็นวงดนตรีที่มีความเก่าแก่ และมีความเข้มแข็งทางดนตรีมาอย่างต่อเนื่อง ด้วยมีองค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดระหว่างบุคคลผู้เป็นครูญาติกับตระกูลจรรย์นาฏยและศิษย์ เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดองค์ความรู้อันเป็นมรดกของชาติสืบต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้จะทำการศึกษา เฉพาะดนตรีบ้านจรรย์นาฏย

นิยามศัพท์เฉพาะ

การสืบทอด หมายถึง การเผยแพร่องค์ความรู้ จากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง โดยมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไป

สถานภาพ หมายถึง ประวัติการสืบทอดสายดนตรี เครื่องดนตรี วงดนตรี นักดนตรี ผลงานทางดนตรี ในสายดนตรีบ้านจรรย์นาฏย

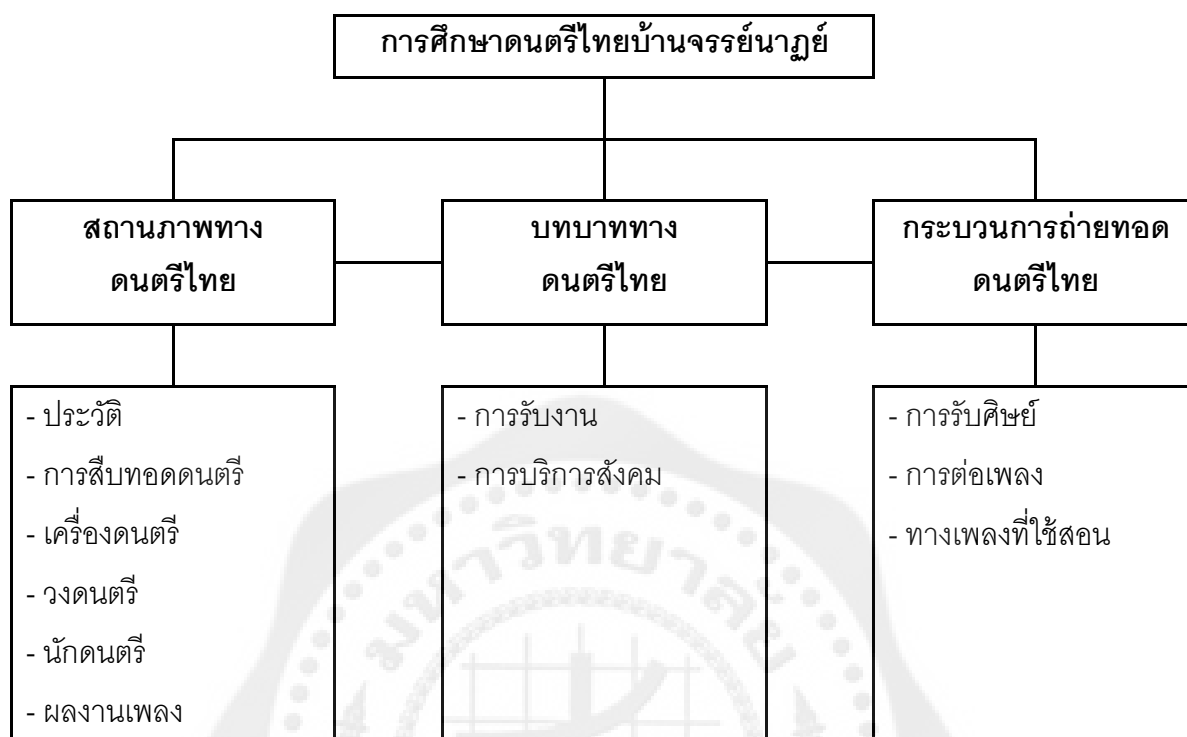
สายนักดนตรี หมายถึง การที่ผู้เรียนยอมรับหลักการวิธีการ และทางเพลงของครูท่านใดท่านหนึ่งมาเป็นแนวปฏิบัติในการบรรเลง โดยที่ยอมฝากตัวเป็นศิษย์ของครูท่านนั้น

ทางเพลง หมายถึง วิธีการบรรเลงทำนองเฉพาะของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด และยังหมายถึง การบรรเลงทำนองเฉพาะซึ่งถูกประดิษฐ์มาเพื่อแสดงให้เห็นถึงวิธีการบรรเลงและเทคนิคที่แตกต่างกันออกไปของแต่ละครูที่ถ่ายทอด

มุขปาฐะ หมายถึง การเรียนการสอนดนตรีไทยในลักษณะการจดจำ โดยการให้ครูตีท่อนนั้นให้ดูก่อน แล้วให้ลูกศิษย์ตีตามครูและอธิบายเทคนิคการบรรเลงไปพร้อมๆ กัน

การต่อเพลง หมายถึง การสอนเพลงไทยของครูให้กับศิษย์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ ในครั้งนี้ เป็นการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ สถานภาพ บทบาท กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ ผู้วิจัยได้รวบรวม ข้อมูลด้านวิชาการ และ เอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง กับเรื่องที่ทำการศึกษา และได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เอกสารและตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารและตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ดุริยางคศาสตร์ชาติพันธุ์ ปัญญา รุ่งเรือง (2546: 2) กล่าวถึง มานุษยดุริยางควิทยา หมายถึง ความรู้วิชาการหรือการศึกษาหาความรู้ด้านดนตรีของมนุษย์ ทั้งในเชิงดนตรีวิทยา มานุษยวิทยาและ สังคมวิทยา โดยศึกษาเรื่องราวทั้งด้านดนตรีและทางวัฒนธรรมของมนุษย์ เหตุผลในการที่มนุษย์ ประดิษฐ์คิดสร้างดนตรีของตน คุณลักษณะเฉพาะของดนตรี การใช้ดนตรีในสังคม ความหมายต่อ ดนตรี ที่มีต่อผู้คนในสังคมนั้นๆ การดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลง และความเสื่อมสลาย ของดนตรีใน สังคม

สุรพล สุวรรณ (2549: 18) กล่าวว่า ดนตรีเป็นศิลปอีกแขนงหนึ่ง ที่มนุษย์ ได้รับอิทธิพลจาก ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมอันกว้างใหญ่ เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้ เลียนแบบ จากธรรมชาติ เป็นการตอบสนองความต้องการโดยตรงโดยใช้วัสดุจากธรรมชาติประดิษฐ์เป็นเครื่อง ดนตรีในการบรรเลงขับกล่อมตามกิจวัตรทางของมนุษย์ที่พึงกระทำได้ ได้แก่ การ ดีด สี ตี เป่า

ชนใดไม่มีดนตรีกาล ในสันดานเป็นคนชอบกลนัก

อีกใครฟังดนตรีไม่เห็นเพราะ เขานั้นเหมาะคิดขบถปลุกเสก

ฤาอุบายมุ่งร้ายฆมังนัก มโนหนักมีดมีวเหมือนราตรี

และดวงใจยอมด่าสกลปรก ราวนรกชนเช่นกล่าวมานี้

ไม่ควรใครไวใจในโลกนี้ เจ้าจงฟังดนตรีเถิดชื่นใจ

จากบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงชี้ประเด็นว่า มนุษย์ไม่ควร ขาดเสียงเพลงหรือเสียงดนตรี งานศิลปะแขนงนี้เป็นเครื่องประเทืองอารมณ์ หากขาดหรือไม่ได้สัมผัสก็ เท่ากับคนเหล่านั้นขาดสุนทรียาศาสตร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระองค์ทรงเห็น ว่าวิชาดนตรีไทย เป็นศิลปะที่สำคัญของชาติ ดังพระบรมราโชวาท (พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน, 2504) ความว่า ศิลปะของไทย เป็นพยานอันหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าชาติไทย เป็นชาติที่เจริญรุ่งเรืองมา

แต่โบราณ การที่จะรักษาแบบแผนความเจริญรุ่งเรืองนี้ไว้ได้มิให้เสื่อมศูนย์ เพราะในปัจจุบันนี้มีศิลปะของชาติอื่นเข้ามาปะปนอยู่เป็นอันมาก อาจทำให้ศิลปะของไทยเรา ซึ่งอยู่ในระดับที่ดงามอยู่แล้วผันแปรได้ วิชาดนตรีไทยเป็นศิลปะที่สำคัญของชาติไทยเรา ได้รับมรดกตกทอดมาหลายชั่วคน โดยครูอาจารย์ในสมัยก่อนได้ฝึกหัดแล้วถ่ายทอด แก่ศิษย์ สืบต่อกันมาด้วยความทรงจำเป็นพื้นฐาน ด้วยเหตุนี้ครูแต่ละท่านต่างมีแนวทางศิลปะที่ผิดแผกแตกต่างกันไปตามแบบของครูแต่ละคน จึงเห็นสมควรที่จะได้รวบรวมเพลงที่เป็นหลักไว้มิให้เสื่อมและผันแปรไปตามหลักเดิม เพื่อเป็นแบบแผน สำหรับการศึกษาวิชาดนตรีไทยต่อไป

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (ศิลปินแห่งชาติ, 2537) ให้ทรรศนะว่า ดนตรีเป็นศิลปะที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อสื่ออารมณ์ ความรู้สึกออกมาด้วยเสียง ไม่มีใครรู้ว่ามนุษย์รู้จักใช้เสียงให้เป็นเครื่องดนตรีตั้งแต่เมื่อไหร่ เหมือนกับที่ไม่มีใครรู้ว่ามนุษย์รู้จักใช้เส้นใช้สีตั้งแต่เมื่อไหร่ จนกระทั่งรู้จักผูกถ้อยผูกคำเป็นบทล่านำทำเพลง จะเห็นได้ว่าดนตรีมีความสำคัญต่อชีวิตจิตใจของมนุษย์เป็นเวลายาวนาน ทั้งด้านความบันเทิงด้านสังคมวัฒนธรรม ในสมัยโบราณ ดนตรีคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถ ขบไล่สิ่งชั่วร้าย ดนตรีเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะดนตรีไทย มักมีส่วนสัมพันธ์กับพิธีกรรม จดมุ่งหมายของดนตรีไทยจึงไม่ได้เป็นดนตรีเพื่อการฟังเพียงอย่างเดียว

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2553: 21) ได้กล่าวว่าดนตรีสุวรรณภูมิรวมทั้งดนตรีไทยเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมมีขึ้นเพื่อพิธีกรรมไม่ใช่ดนตรีเพื่อการฟังที่เฟื่องพัฒนาขึ้นในสมัยหลังตามแบบตะวันตก มีคำคล้องจองแสดงลักษณะดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม คือ ร้องรำทำเพลงระบุชัดเจนว่า ดนตรีทำเพลงเป็นส่วนประกอบของร้องรำในพิธีกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง

อดิเทพ ภัทรเดชไพศาล (2553: 9-18) ได้กล่าวว่า พัฒนาการของดนตรีไทยในช่วงต้นรัตนโกสินทร์เกี่ยวพันกับเทคโนโลยีในการผลิตที่เปลี่ยนไป สันนิษฐานว่าตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย การทำระนาดได้เปลี่ยนจากการใช้ไม้เนื้ออ่อนอย่างไม้ไผ่มาสู่ไม้เนื้อแข็งอย่างไม้ชิงชัน มีผลให้วิธีการบรรเลงเปลี่ยนไปโดยสามารถตีได้เร็วขึ้น ดังนั้น ด้วยคุณลักษณะที่เปลี่ยนไปของไม้ส่งผลให้รูปแบบและจำนวนการบรรเลงเพลงมีลักษณะที่เคลื่อนไหวมากขึ้น คล่องตัวมากขึ้น สามารถประดิษฐ์ท่วงทำนองที่ซับซ้อนและโดดเด่นขึ้นกว่าเดิม

คุณภาพของเครื่องดนตรีที่เปลี่ยนไป ส่งผลถึงการประดิษฐ์เพลงทยอยเดี่ยวของครูมีแขก ในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนหนึ่งที่มีความสำคัญ เพราะการสร้างเพลงเดี่ยวที่แสดงความเป็นอัตตาคณะนั้น ย่อมสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าด้วยอัจฉริยภาพส่วนบุคคลของนักดนตรี ซึ่งแนวคิดที่แพร่หลายอยู่ในดนตรีตะวันตกมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 ความเป็นไปของการดนตรีไทยในลักษณะนี้จึงสอดคล้องกับสภาพของสังคมและเศรษฐกิจการเมืองที่ประเทศสยามได้มีความสัมพันธ์ติดต่อกับต่างชาติแลกเปลี่ยนความรู้กับชาติตะวันตกอย่างคึกคักในช่วงนั้น จากหลักฐานเท่าที่พบนั้น เพลงเดี่ยว

มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่ต้นที่เพลงทยอยเดี่ยวของ ครูมีแขก เพลงเดี่ยวหมายถึงเพลงที่ปรุงแต่งขึ้นจากโครงสร้างทำนองเพลงปกติ ให้เป็นทางพิเศษเพื่อแสดงความสามารถของผู้ทำทางนั้นๆ อันเป็นไปเพื่อแสดงทักษะขั้นสูงของผู้เล่น

บทเพลงในลักษณะนี้ ผู้เล่นจะต้องจดจำโน้ตเพลงทั้งหมด ที่เรียกว่า ทาง โดยไม่ตกหล่น แม้แต่น้อย เพลงที่มีความยาวมาก ๆ นั้น ต้องใช้เวลาฝึกหัดนานฝึกฝนจนสามารถจำโน้ตเพลงเป็นร้อยๆ พันๆ ตัวโน้ตได้อย่างละเอียดลออ คล่องแคล่ว การประดิษฐ์เพลงที่เคร่งครัดของครูเพลงผู้สร้าง ทางเหล่านี้ย่อมเป็นพัฒนาการของดนตรีไทยที่ก้าวเข้าสู่ความหมายที่เคร่งเครียดจริงจัง เทียบได้กับเพลงตะวันตก (คลาสสิก) ที่มีการเขียนเพลงอย่างละเอียดลออ โน้ตทั้งหลายยุ่งยากซับซ้อนและต้องอาศัยการฝึกฝนหมั่นซ้อมอย่างจริงจังเป็นเวลานานเท่านั้นจึงจะสามารถบรรเลงบทเพลงนั้นๆ ได้อย่างไม่ติดขัดซึ่งแตกต่างจากขนบเพลงไทยทั่วไป ที่การบรรเลงจะต้องประกอบไปด้วยการด้น (improvisation) เสมอ ดังนั้นการที่เพลงเดี่ยวกำหนดให้ผู้เล่นต้องเคร่งครัดกับตัวโน้ตทั้งหมดตามที่ครูคิดทางมา จึงเป็นรูปแบบใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

มักพูดๆ กันเสมอว่าดนตรีไทยนั้นเรียนโดยการถ่ายทอดโดยตรงด้วยการจำ เรียนกันตัวต่อตัว ต่อเพลงโดยครูผู้สอนที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะโดยที่ลืมนึกไปว่าดนตรีตะวันตก (คลาสสิก) นั้นก็หนีไม่พ้นจากวิธีนี้เหมือนกัน เพราะถึงแม้ว่าดนตรีตะวันตกจะมีการบันทึกโน้ตเพลง แต่การบันทึกนั้นก็หาได้บอกทุกสิ่งทุกอย่างไม่ เทคนิคหลายอย่างต้องเรียนรู้ตัวต่อตัวกับผู้สอนเท่านั้น เช่น โน้ตที่บันทึกเสียงลากเชื่อม (legato) นั้น จะรู้ได้ว่าเล่นอย่างไร ครูก็ต้องบอกให้ฟัง ต้องเล่นให้ฟัง ไม่อย่างนั้นคนเรียนที่มีแต่โน้ตเพลงก็ไม่มีทางที่จะรู้ได้ หรือจะเป็นความดัง ความเบา ความดังแค่ไหนถึงจะเรียกว่าดังแล้ว ความเบาแค่ไหนถึงจะเรียกว่ากำลังพอดี สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่ต้องพึ่งพาการเรียนการสอนแบบตัวต่อตัวทั้งสิ้น ซึ่งแต่ละ สำนัก ก็ย่อมตีความผิดแผกแตกต่างกันไปไม่มากก็น้อย สำนักในความเป็นสำนัก จึงทำให้ความรู้กลายเป็นความลับ การท่องจำโน้ตเพลงตามครู กลายมาเป็นแกนหลักของการศึกษาดนตรีไทย ส่งผลให้ไม่กล้าคิดสิ่งใหม่ หรือทำอะไรนอกครู ผลที่สุดแล้ว ความเป็นสำนักจึงกลายสภาพเป็นอำนาจที่เข้าควบคุมสังคมดนตรีไทยไว้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

ดนตรีไทยก็เช่นกัน ด้วยแนวคิดที่กีดครบยอมทำให้การแต่งเพลงใหม่เป็นสิ่งผิด ทำให้การคิดอะไรใหม่ๆ กลายเป็นเรื่อง นอกครู และทวยศต่อสมบัติศิลปวัฒนธรรมแห่งชาติ

แต่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์กลับไม่ทรงดำริ เช่นนั้น เห็นได้จากการสร้างสรรค์หลายๆ อย่างที่ทรงออกนอกครู ทรงสร้างสรรค์งานดนตรี งานจิตรกรรมสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับสภาพสังคมอย่างรู้เท่าทันอดีต แนวขนบเดิมๆ เช่นการเอาธรรมชาติเข้าไปใส่ในดนตรี อย่างในเพลงเขมรไทรโยค หรือเพลงตับแม่งู ที่ทรงนำเอาเพลงพื้นบ้านซึ่งในขณะนั้นถือว่าเป็นของต่ำมาแทรก

ไว้ในละครดึกดำบรรพ์อย่างแนบเนียน มีการปรับเพลงที่ใช้มาก่อนให้รวดเร็วกะทัดรัดฟังง่ายขึ้น และเปลี่ยนแปลงรูปแบบการละครไทยให้ไปทางฝรั่งอย่างเป็นสัจนิยมหรือ realistic มากขึ้น

วิญญู จิตต์ธรรม (2532: 52) ได้กล่าวถึงความเชื่อ เป็นวิธีการหรือความพยายามที่มนุษย์พยายามอธิบายโลกรอบๆ ตัวเอง ปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องที่ไม่รู้และอธิบายไม่ได้ด้วยเหตุผล เพราะยังขาดความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้นว่า เชื่อว่าฝนตก เพราะมีนาคให้น้ำ หรือมีเทวดาเป็นผู้บันดาลให้ ฟ้าแลบเกิดจากแสงของนางเมขลาปล่อยแก้ว เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยก็คิดว่าเกิดจากความโกรธ หรือความไม่พอใจของเทพเจ้า หรือภูตผี วิญญาณ ความเชื่อเหล่านี้จึงเป็นพื้นฐานให้เกิดการกระทำสิ่งต่างๆ ที่เป็นพิธีกรรม

โดยบทบาทของดนตรีไทยแต่เดิมจนถึงปัจจุบันได้จำแนกบทบาทตามหน้าที่ได้ 3 สถานะคือ

1. ประกอบพิธี บทบาทของดนตรีไทยจะใช้ในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต
2. ประกอบการแสดง บทบาทดนตรีไทยจะนำมาใช้ในการประกอบการแสดงมากมายหลายประเภท ทั้งในละครชนิดต่างๆ รวมทั้งประกอบมหรสพด้วย
3. การขับกล่อมดนตรีไทยนั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะพบว่า ในการบรรเลงเพื่อขับกล่อมสามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะคือ
 - 3.1 ขับเล่าเรื่อง เช่น ขับเสภา
 - 3.2 กล่อมขวัญ เช่น กล่อมพระบรรทม กล่อมขวัญนาค
 - 3.3 กล่อมบรรยากาศ คือบรรเลงในงานต่างๆ ทั้งในงานมงคล และอวมงคล

ดนตรีไทยอยู่คู่กับความเชื่อมานานและปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน และดนตรีไทยก็เป็นวัฒนธรรมที่สำคัญแขนงหนึ่งที่ได้รับการสืบทอด ที่แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ ดนตรีไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นมรดกอันเกิดจากอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษที่ได้สืบทอดต่อกันมาหลายศตวรรษ จึงเป็นสิ่งที่ดงามที่แสดงให้เห็นเอกราชของชาติ ความเชื่อในแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งการสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีนั้นต้องยอมรับว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาไม่อยู่นิ่ง วัฒนธรรมบางอย่างไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ในแต่ละยุคสมัย ก็จะต้องสูญหายไป ฉะนั้น ในการสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีของชาติใดก็ตาม จะรุ่งเรืองเป็นที่ยอมรับของชนชาตินั้นๆ ต้องมีการส่งเสริมสืบทอดอย่างต่อเนื่องและต้องเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

การสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรี วิเชียร กุลตันท์, มนตรี ตราโมท (2523: 29) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมทางดนตรีของชนชาติใดก็ตามจะรุ่งเรืองเป็นที่นิยมของชนในชาติต่อไปของชนชาติอื่นชนชาติใด ย่อมประกอบด้วยองค์ 4 ประการ คือ

1. การสั่งสมและสืบทอดมาโดยไม่ขาดตอน
2. ไม่ปล่อยให้มืออยู่อย่างใดก็คงอยู่อย่างนั้น หรือหายตกลงไปตามกาลเวลา แต่ตรงกันข้ามจะต้องพยายามคิดค้นให้แปลกใหม่เพิ่มเติมจากของเดิมอยู่เสมอ และต้องให้เข้ากันด้วยดีกลมกลืนกับของเก่าด้วย
3. ต้องส่งเสริมเพื่อเผยแพร่ในหมู่ของชนชาตินั้นเอง และถ้าสามารถทำได้ ก็ให้เผยแพร่ถึงชาติอื่น ทั้งไกล และใกล้

4. ต้องปรับปรุงและแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพและสิ่งแวดล้อม และเหตุการณ์ปัจจุบัน

ภูมิปัญญา เป็นเรื่องของการสืบทอดประสบการณ์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย เป็นธรรมชาติของชาวบ้านเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ต่อเนื่องกันมาเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ ภายในโดยชาวบ้านเอง โดยคนนอกไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการบ่มเพาะมากนัก ทำให้สังคมชาวบ้านเป็นปึกแผ่น มันคงไม่แตกสลาย

ปฐม นิคมานนท์ (2532: 281) ได้ให้ความหมายของการสืบสานมีลักษณะทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งการถ่ายทอดของภูมิปัญญานั้นมี 5 ลักษณะคือ

1. การสืบทอดความรู้ภายในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้านที่แทบทุกครัวเรือนทำเหมือนกัน อาจเป็นอาชีพพรองหรืออาชีพเสริม ซึ่งสมาชิกในชุมชนทุกคนได้คลุกคลีและคุ้นเคยมาตั้งแต่เด็กทุกคนจึงเรียนรู้ และได้รับการถ่ายทอดมาเหมือนกันภายใต้สภาพการดำรงชีวิต
2. สืบทอดภายในครอบครัว เป็นการสืบทอดความรู้ความชำนาญที่มีลักษณะเฉพาะคือ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคล หรือเฉพาะครอบครัว ความรู้ด้านพิธีกรรมต่างๆ เหล่านี้จะถ่ายทอดภายในครอบครัวและเครือญาติ บางอย่างมีการหวงแหน และเป็นความลับในสายตระกูล
3. จากการฝึกจากผู้รู้ ผู้ชำนาญเฉพาะทาง เป็นการถ่ายทอดที่ผู้สนใจไปขอรับการถ่ายทอดวิชาความรู้ อาจจะเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติ หรือ อาจอยู่นอกชุมชนก็ได้ ซึ่งมีการถ่ายทอด 3 ประการคือ

3.1 ไปอาศัยอยู่เป็นลูกมือฝึกงาน บางรายได้รับค่าตอบแทน และบางรายไม่ได้ค่าแรงตอบแทน แต่ได้ความรู้ตอบแทน

3.2 มีการรวมกลุ่มกันเรียนภายในชุมชน

3.3 เจ้าหน้าที่จากองค์กรภายนอกมาจัดสอน

4. การฝึกฝนและค้นคว้าด้วยตนเอง อาชีพและความชำนาญที่เกิดขึ้นด้วยการคิดค้นดัดแปลง และพัฒนาด้วยตนเอง และถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน การเรียนด้วยตัวเองนี้ เกิดจากเหตุผล 3 ประการคือ

4.1 ชอบสิ่งนั้นมาตั้งแต่เด็ก

4.2 เห็นตัวอย่างคนอื่นทำแล้วสนใจ พยายามเลียนแบบ และฝึกฝนจนชำนาญ

4.3 มีผู้ชี้แนะในเบื้องต้นแล้วมาฝึกฝน และคิดค้นด้วยตัวเองจนมีความชำนาญ

5. ความรู้ความชำนาญที่เกิดขึ้นจากความบังเอิญหรือสิ่งลึกลับ ความรู้บางอย่างเกิดขึ้นโดยตนเองไม่ได้สนใจหรือไม่ได้คาดคิดมาก่อน เป็นต้นว่า มีวิญญาณหรืออำนาจลึกลับ หรือสามารถทำนายทายทักได้ ซึ่งไม่สามารถอธิบายเป็นวิทยาศาสตร์ได้

ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์ (2552: 64) กล่าวว่า สังคมใดจะอยู่รอด สังคมนั้นต้องมีผู้ที่สามารถสืบทอดวัฒนธรรมต่อไปยังชนอีกรุ่นหนึ่งได้อย่างมั่นคง ถ้าสังคมใดขาดผู้ที่สืบทอดวัฒนธรรม สังคมนั้นก็จะถูกวัฒนธรรมอื่นดูดกลืน จนในวันหนึ่งก็จะสิ้นความเป็นชาติ

การถ่ายทอดในสมัยโบราณยังไม่มีโรงเรียน เมื่อถึงวัยเรียน การเรียนการสอนต้องสอนตามวัด ตามบ้าน โดยมีพระ พ่อแม่ เป็นครูให้ ในวัยเริ่มเรียน ทักษะแรกที่ควรฝึกคือเรื่องการฟัง เพราะเด็กจะเริ่มเรียนรู้จากการได้ยินได้ฟัง จากการกล่อมเด็ก เป็นการฝึกการฟังทางหูและทางตา ดูการเคลื่อนไหวของริมฝีปาก แม่จึงถ่ายทอดทางภาษาให้ลูกด้วยการร้องเพลง ถ่ายทอดทางการสัมผัส

กนก คล้ายมุข (2541: 156) วิถีชีวิตคนไทย นอกจากการสอนให้เด็กมีความรู้ทั่วไปแล้ว วิธีการสอนส่วนใหญ่เป็นการสอนตักเตือน แนะนำแนวทางที่ดี ห้ามปราม เสริมกำลังใจ และการลงโทษ การแสดงน้ำใจ ที่รัก ห่วงใย และความปรารถนาดีกับศิษย์อย่างแท้จริง ศิษย์จึงมีความเคารพนับถือแลสำนึกในบุญคุณของครู หรือบุตรธิดา มีความเคารพและสำนึกบุญคุณของพ่อแม่อยู่เสมอ การเรียนการสอนดนตรีไทยก็เริ่มเรียนที่บ้านก่อน อาศัยความใกล้ชิดเป็นแรงจูงใจในการปลูกฝัง ยิ่งผู้ปกครองเป็นนักดนตรี การได้ยินหรือความเคยชิน ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว ผู้มีฝีมือทางดนตรีเป็นผู้มีความสามารถ ต้องอาศัยความจำเป็นเลิศ การสอนดนตรีต้องอาศัยความจำ การปฏิบัติอย่างจริงจังจนเกิดความชำนาญ การสอน ก็สอนกันแบบปากต่อปากตัวต่อตัว เพลงต่อเพลง และการสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่าง ใครจะรับได้มากหรือน้อย เพราะ โลดโผน หรือพิสดารเพียงใด ต้องแล้วแต่พรสวรรค์และพรแสวงของผู้เรียนเอง สำหรับการถ่ายทอดแบบโบราณทางดนตรี ทั้งดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้านในครั้งอดีต การถ่ายทอดเป็นแบบมุขปาฐะ แบบท่องจำ จากครูสู่ศิษย์ ซึ่งเพลงต่างๆ จะถูกจดจำไว้ในสมองของผู้ที่ได้เพลงนั้นๆ

เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี (2548: 120) วัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรี ซึ่งไม่มีการใช้ตัวโน้ตในการจดจำ ทำนองเพลงต่างๆ และจะเป็นการถ่ายทอดในลักษณะที่ครูผู้ทำการถ่ายทอดได้ทำการถ่ายทอดแบบตัวต่อตัวกับผู้รับการถ่ายทอด วัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีของไทยจึงเป็นวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญในเรื่องความตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียน และอดทนในการฝึกฝน เพื่อให้เกิดทักษะในการปฏิบัติที่เชี่ยวชาญมากขึ้น รวมไปถึงกระบวนการที่มีการถ่ายทอดเรื่องคติความเชื่อ วิถีชีวิต และการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับฐานะนักดนตรีและความเป็นคนไทย แก่ศิษย์ผู้รับการถ่ายทอด ได้รับการ

เรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน ในด้านรูปแบบการถ่ายทอดจะเป็นการถ่ายทอดในลักษณะของบ้านสำนักดนตรีที่ผู้เรียนต้องฝากตัวเข้าเป็นศิษย์ อาศัยกินอยู่หลับนอนในบ้าน และคอยดูแลปรนนิบัติครูเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้

พินิจ นายสุวรรณ (2538: 105) นอกจากครูจะสอนในเรื่องของการปฏิบัติดนตรีโดยตรงแล้ว ครูยังสอนศิษย์ทางทฤษฎีด้วย คือสอนให้มีปฏิภาณไหวพริบในการปฏิบัติด้วย เป็นการสอนโดยปฏิบัติให้ดู หรือด้วยการอธิบายให้ศิษย์ฟังก็ตาม หากสามารถจดจำตามที่ครูสอนได้หมด ก็นับว่าศิษย์คนนั้นมีพรสวรรค์สูงอยู่ในตัว หากศิษย์คนใดไม่สามารถจดจำ หรือจดจำได้เพียงเล็กน้อย ก็เท่ากับมีพรสวรรค์น้อยหรือขาดพรสวรรค์ พุดง่าย ๆ ก็คือ ปัญญาดี ปัญญาไม่ดี ความจำไม่ดี เรื่องของสติปัญญา ความรู้ความสามารถนั้น ถึงแม้ศิษย์ทุกคนจะเริ่มเรียนพร้อมกัน และเรียนจากครูคนเดียวกัน ได้รับการถ่ายทอด การต่อเพลง รูปแบบ ทำนองเพลง เท่าๆ กันก็ตาม แต่สติปัญญาความรู้ ความสามารถของแต่ละคนอาจจะไม่เท่าเทียมกัน มีความลดหลั่นกันไปตามภูมิปัญญา ของศิษย์แต่ละคน

เกียรติศักดิ์ ทองจันทร์ (2548: 39) กล่าวถึงการสืบทอดองค์ความรู้ทางด้านดนตรีไทยว่า นอกจากจะมีการถ่ายทอดองค์ความรู้แล้ว ยังมีการถ่ายทอดลักษณะการบรรเลงเฉพาะสำนักหรือเฉพาะทางลงไปด้วย กลายเป็นสายสืบสกุลทางดนตรีไทย ถือเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมดนตรีไทยอย่างหนึ่ง แต่ในการสืบทอดสายสกุลนั้นนอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มีฝีมืออันเป็นเลิศและโดดเด่นแล้ว ปัจจัยในเรื่องของตำแหน่งหน้าที่ก็เป็นปัจจัยที่เปิดโอกาสให้มีการปลูกฝังสายสกุลของตน

ในอดีตเจ้าสำนักหรือครูผู้ใหญ่ที่เป็นเจ้าแห่งสายสกุลดนตรีมักได้รับราชการกับพระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้านายพระองค์อื่นๆ เช่น พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ได้รับราชการกับพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เป็นต้น ซึ่งการรับราชการอยู่กับเจ้านายนั้น ย่อมเป็นเครื่องประกันถึงความสามารถและความรอบรู้ในศาสตร์ทางดุริยางค์ไทยเป็นอย่างดี ดังนั้นผู้ที่สนใจอยากจะศึกษาเล่าเรียนทางด้านดนตรีไทยในอดีต จึงมักเลือกครูต้นแบบที่สังกัดอยู่กับมูลนายเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้นหมายถึงการยอมรับทางสังคมและงานที่จะเข้ามาในอนาคต เมื่อเป็นเช่นนี้จึงสามารถถ่ายทอดลักษณะการบรรเลงเฉพาะตนลงไปได้อย่างเต็มที่ เกิดการสืบทอดสายสกุลของตนเอง ก่อให้เกิดความหลากหลายในทางวัฒนธรรม เพราะแต่ละสำนักย่อมมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน สร้างความหลากหลายในสายสกุลดนตรี ต่อมาเมื่อระบบอุปถัมภ์เจ้านายเสื่อมลง ทำให้ระบบราชการที่เคยขึ้นอยู่กับมูลนายหมดยุคการอุปถัมภ์ นักดนตรีก็หายไป ทำให้ครูดนตรีผู้มีความสามารถต้องเปลี่ยนสังกัดมาในอยู่กรมศิลปากรแทน แต่อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนสถานภาพ แต่ตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการเปิดโอกาสให้ปลูกฝังสายสกุลทางดนตรีของตน เช่น หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่มีโอกาสเป็นเจ้ากรมปี่พาทย์หลวง และต่อมาในภายหลังได้มี

บทบาทในกรมศิลปากร และวิทยาลัยนาฏศิลป์ ทำให้มีการปลูกฝังลักษณะการบรรเลงอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของสายสกุลดนตรีของตน แก่เยาวชนและศิลปินที่สังกัดอยู่เป็นต้น

ในส่วนขององค์ความรู้ที่นักดนตรีหรือสายสกุลดนตรีใดๆ จะถ่ายทอดให้แก่ศิษย์นั้น ย่อมมีส่วนที่ใกล้เคียงกันเป็นส่วนใหญ่ อาจแตกต่างกันในส่วนของการละเอียดบ้าง เช่น ลำนวนหรือทางเพลง เป็นต้น องค์ความรู้ที่ถ่ายทอดส่วนมากคือ วิธีการบรรเลงในเครื่องดนตรีที่ตนเลือกศึกษา เพลงประเภทต่างๆ ตั้งแต่เพลงตับ เพลงเกร็ด เพลงสามชั้น เพลงเรื่อง จนถึงเพลงเดี่ยว รวมไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณีคติความเชื่อต่างๆ เช่น ธรรมเนียมในการเคารพครู ทั้งที่ครูเป็นมนุษย์ และครูที่เป็นเทวดา จนเกิดเป็นพิธีไหว้ครูขึ้น เพื่อระลึกถึงบุญคุณ ของครูบาอาจารย์ ตลอดจนจนเป็นการบูชาครูเทวดา และเป็นเสมือนกุศโลบายในการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น ในสำนักของตนเอง

กนก คล้ายमुख (2546: 53-87) ได้อธิบายและจำแนกถึงความเชื่อของชาวปืพาทย์ ความเชื่อหมายถึง ความเห็นด้วย ความนับถือ การยอมรับนับถือ เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคม สมอง มนุษย์ มีความโดดเด่นอีกอย่างหนึ่ง คือ มีความคิดคำนึง สามารถวาดภาพจากจินตนาการ เมื่อเกิดความสงสัยในความลึกซึ้งซับซ้อนของธรรมชาติ ก็ใช้ความคิดคำนึงนั้นเป็นเครื่องอธิบาย คำอธิบายอันเกิดจากความคิดคำนึงของมนุษย์มาแต่ดึกดำบรรพ์ เป็นความเชื่อที่มอบให้แก่คนรุ่นหลัง ต่อมาอย่างไม่ขาดสาย จนกว่าจะเกิดการค้นคว้า ให้เห็นจริงไม่เป็นอย่างอื่น แม้ว่าการเจริญทางวิทยาศาสตร์กว้างขวางขึ้นก็ตาม แต่ความเชื่อของมนุษย์ก็ไม่ได้หมดไปโดยสิ้นเชิง และดนตรีก็เป็นศาสตร์หนึ่งที่ประชากรของสังคมนี้ยังมีความเชื่อที่ก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมที่ยึดถือ ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา คติความเชื่อของชาวดนตรีปืพาทย์ มีทั้งการแสดงออกของความเชื่อในลักษณะของการที่เป็นการสร้างสิ่งที่สมมุติขึ้นมา เช่น ผีसाง เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ หรืออาจแสดงในรูปข้อห้าม ข้อนิยมต่างๆ ตลอดจนคำสั่งสอน ดังนั้น ความเชื่อจึงมีความสัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติของชาวดนตรีปืพาทย์อย่างใกล้ชิด และปรากฏออกมาในรูปของพฤติกรรมในวิถีชีวิต ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตและพัฒนาการของคนในสังคม ดนตรีปืพาทย์ เนื่องจากความเชื่อส่วนใหญ่ เป็นสิ่งที่ได้รับการสั่งสอนและตกทอดมาจากคนรุ่นก่อน ความเชื่อนั้นๆ จึงมีผลต่อพฤติกรรมและความคิดของคนในยุคต่อมา แต่ความเชื่อสามารถเปลี่ยนแปลง ไปตามสภาพแวดล้อมและการศึกษา ความเชื่อของชาวดนตรีปืพาทย์ที่ยังคงพบเห็นมีดังนี้

1. ความเชื่อเกี่ยวกับเสนียดจัญไรและอาถรรพ์

1.1 เชื่อว่าการข้ามเครื่องดนตรี เป็นการกระทำที่อัปรีัย จัญไร เข้าตัวผู้กระทำ ความเชื่อในลักษณะนี้ยังเป็นความเชื่อที่ยังถือปฏิบัติกันอยู่มาก แม้ว่าจะเสื่อมคลายไปบ้าง ตามสภาพความเสื่อมของการได้รับการอบรมสั่งสอนในด้านมารยาทไทย ด้วยวัฒนธรรมไทยไม่นิยมแสดงกิริยาอาการข้าม จนมีสำนวนกล่าวว่า ไม่ล้มอย่าข้าม เป็นต้น

1.2 เชื่อว่าไม่ควรตีตะโปนเล่น จะทำให้เกิดอาการจุก หรืออื่นๆ ด้วยความเชื่อที่ว่า กลองประเภทตะโปนไทย เป็นตัวแทนของเทพเจ้า คือ พระพรคนธรรพ จึงไม่ควรที่จะแสดงในสภาพของการเล่นที่ไม่แสดงความเคารพ

1.3 เชื่อว่านำล้าหน้าตะโปนมอญจะทำให้นักดนตรีเกิดความมั่นใจมากขึ้น ความเชื่อสิ่งนี้นักดนตรีจะใช้เวลาที่มีเด็กเริ่มฝึกหัดดนตรีแต่ไม่กล้าแสดงออก ขาดความมั่นใจ เมื่อโตแล้วจะทำให้ความอาย ความกังวลน้อยลง

1.4 เชื่อว่าห้ามนำตะโปนมอญตากแดด หรือนำมาเคาะเล่น จะทำให้มีคนตาย เป็นความเชื่อของกลุ่มคนส่วนน้อย

1.5 เชื่อว่าไม่ควรนั่งหรือนอนให้เท้าชี้ไปทางเครื่องดนตรี เป็นการแสดงกิริยาที่ไม่สุภาพ คนไทยไม่แสดงกิริยาต่างๆ โดยการใช้เท้า ด้วยความเชื่อว่าเท้าเป็นของต่ำ มีสำนวนหลายๆ สำนวน อาทิ เขียนด้วยมือลบด้วยเท้า เป็นต้น

2. ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ

2.1 ความเชื่ออำนาจของครู นักดนตรีเป่าพาทย์ มักได้รับการอบรมสั่งสอนให้มีความเคารพครูเสมือนพ่อแม่คนที่สอง ด้วยเป็นบุคคลที่ทำการสั่งสอนให้วิชาความรู้ เพื่อสามารถนำไปใช้หาเลี้ยงชีพได้ การแสดงความเคารพครูจึงกระทำทั้งครูที่สอนปัจจุบัน และครูที่ล่วงลับไปแล้ว การกล่าวคำไหว้ครูจึงมักเอ่ยนามถึงครูท่านต่างๆ ที่ได้สั่งสอนสืบทอดวิชาความรู้ กันต่อๆ มา และเชื่อว่า การแสดงความเคารพครูเหล่านี้จะสามารถ ดลบันดาลสิ่งทีประสงค์ต้องการในทางดนตรีให้ลุล่วง

2.2 ความเชื่ออำนาจของเทวดา เทวดานับเป็นสมมติเทพที่นักดนตรีเป่าพาทย์มีความเชื่อในอำนาจที่ช่วยดลบันดาลสิ่งต่างๆ ให้ตามปรารถนาโดยจัดในพิธีไหว้ครู ดังนี้

2.2.1 พระอิศวร เทพเจ้าผู้สร้างโลกมีกายสีขาว มีหน้า 1 หน้า 4 มือ สวมมงกุฏน้ำเต้า หรือมงกุฏเทริด มีพระอุมาวดีเป็นพระมเหสี และพระมเหศวรีเป็นพระมเหสีองค์ที่ 2 มีเทวโอรส 2 พระองค์ คือ พระขันธุกุมาร และพระคณาศรี แต่ในเรื่องราวเกียรติพระราชนิพนธ์รัชการที่ 1 กล่าวว่า มีโอรส 3 พระองค์ คือพระขันธุกุมาร พระพิเนส และพระนาย

2.2.2 พระนารายณ์ เป็นเทพเจ้าผู้รักษาความดี กายสีดออกตะแบก สีส้มพุ่มม่วง มี 1 หน้า 4 มือ ยอดมงกุฏชัย มีพระลักษณมีเทพี เทพเจ้าแห่งลาภและความดี เป็นพระมเหสี

2.2.3 พระพรหม เป็นเทพเจ้าแห่งพรหมวิหาร มีสีขาว มี 4 หน้า 8 มือ หน้า 2 ชั้น มงกุฏชัยหรือมงกุฏเทริดน้ำเต้ากลม พระมเหสีทรงพระนาม สุรัสวดี ผู้เป็นเทพเจ้าแห่งการศึกษา

2.2.4 พระวิษณุกรรม เทพเจ้าองค์นี้เรียกชื่อต่างกัน เช่น พระวิศวกกรรมบ้าง พระวิษณุกรรมบ้าง พระพิษณุกรรมบ้าง หรือพระเพชรฉลูกรรม เป็นเทพเจ้าแห่งดุริยางค์ มีกายสีเขียว 1

หน้า 2 มือ หัวโล้น เขียนลายดอกไม้ทอง เป็นนายช่างใหญ่ของเทวดา เป็นเจ้าแห่งช่างทุกประเภท เช่น ช่างเขียน บัณ หล่อ ก่อสร้าง

2.2.5 พระปัญจสีขร เทพเจ้าองค์นี้เดิมเป็นมนุษย์ เป็นเด็กเลี้ยงโคไฉ้ม 4 แหยม เป็นผู้มีใจเลื่อมใสศรัทธาในการสร้างกุศล สร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์หลายอย่าง เมื่อตายไปจึงไปเกิดเป็นเทพบุตร ในชั้นจาตุมหาราช มีชื่อว่า ปัญจสิคนรเทพบุตร สวมมงกุฏ 5 ยอด มีร่างกาย เป็นสีทอง มีกุนทล 1 หน้า 4 มือ ทรงอาภรณ์นิลรัตน์ ทรงภูษาสีแดง มีความสามารถในการขีดเขียน และขับลำน้าเป็นเลิศ จนเป็นที่โปรดปราน ของพระสมณโคดมพุทธเจ้า ถึงกับทรงอนุญาตให้เฝ้าได้ทุก เวลา เป็นเทพเจ้าแห่งวิชาการดนตรี

2.2.6 พระปรคนธรรพ เป็นยอดเทพคนธรรพ์ ร่างกายมีสีนวลเป็นทักษิณาวรรต มงกุฏชฎายอดเกตุ หรือยอดกะตาศีเขียวใบแค เป็นเทพเจ้าแห่งวิชาการดนตรี

2.2.7 พระพิณเณศวร เป็นเทพเจ้าแห่งศิลปะ มีกายสีแดงลำริด มีหน้าเป็นช้าง มี 4 มือ มงกุฏทรงเทริดน้ำเต้ากลม เป็นโอรสของพระอิศวร กับพระอุมา

2.2.8 พระพิราบ เป็นอสูรเทพบุตร กายสีม่วงแก่ มี 1 หน้า 2 มือ หัวโล้น (พิราบเดิน ป่า) มีกายเป็นวงทักษิณาวรรต พระพิราบทรงเครื่อง ทรงมงกุฏยอดเดินหน

3. ความเชื่อเกี่ยวกับผี

เป็นความเชื่อที่ยังมีนักดนตรีกระทำ โดยนิยมไหว้ผีบ้านผีเรือน กระทำหลังจากการไหว้ครู บาดอาจารย์แล้วจะทำความเคารพผีเจ้าของสถานที่ด้วย หรือแม้ในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย จะมีการแบ่ง เครื่องสังเวทส่วนหนึ่งใส่ยอดใบตองนำไปวางที่บันไดบ้าน 1 ที่ ทางสามแพร่ง 1 ที่ และในห้องเรือน 1 ที่ เพื่อเซ่นผี

4. ความเชื่อเรื่องกรรมและอานิสงส์ผลบุญ

ด้วยดนตรีไทยเป็นศิลปะของคนไทยที่อยู่คู่กับศาสนาพุทธศาสนาประจำชาติ มีกิจกรรมที่ เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางศาสนา ล้วนแต่ต้องมีดนตรีไทยเข้าไปเกี่ยวข้อง อีกทั้งคนดนตรีปี พาทย์ส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน ทั้งสิ้น กิจกรรมของคนตรีไทยที่เป็นวัฒนธรรมของตนเอง มี กิจกรรมทางพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การไหว้ครูดนตรีไทย นักดนตรีจะจัดพิธีทำบุญเลี้ยงพระ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บูรพจารย์ทางดนตรีก่อน เป็นต้น นักดนตรีกระทำเพื่อทดแทนบุญคุณครูจึง เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องกรรมและอานิสงส์ของผลบุญ ดังนี้

4.1 เงินกำนันที่ได้จากการตั้งกำนัลบูชาครู นักดนตรีจะนำไปใส่บาตรเพื่ออุทิศส่วนกุศล ให้แก่ครูผู้ล่วงลับไปแล้ว

4.2 ผ้าขาวที่ได้จากการบูชาครูในวงปีพาทย์มอญ ในอดีตจะนำไปย้อมสีสลัก เพื่อถวาย เป็นผ้าอาบน้ำพระสงฆ์ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ครูผู้ล่วงลับ

5. ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์

ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม เป็นความเชื่อที่มีมาแต่โบราณสืบเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ เป็นความเชื่อที่อาศัยการคำนวณทิศทาง โดยเชื่อว่าทิศทางดวงดาวจะมีผลต่อชีวิตมนุษย์ ในเวลาทำการ มงคล หรือ ออกเดินทาง มักนิยมดูฤกษ์ยามก่อน ปี่พาทย์มีความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม เช่น การกำหนดฤกษ์ยามในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทางดนตรี เช่นพิธีไหว้ครูดนตรีไทย การกำหนดฤกษ์ยาม ในการเคลื่อนย้ายเครื่องดนตรีในคราวที่ต้องประชันวง มักเลือกที่จะอยู่ทางขวามือของคู่ต่อสู้ หรือการตั้งเครื่องดนตรีทางขวามือ

6. ความเชื่อเรื่องวันครู

พิธีไหว้ครูดนตรีไทย วงปี่พาทย์ส่วนมากยังถือปฏิบัติโดยการประกอบพิธีในวันพฤหัสบดี เพราะยังยึดถึงหลักขนบธรรมเนียมเดิมว่า วันพฤหัสบดีเป็นวันครู แต่ก็มีวงปี่พาทย์บางคณะเริ่มเปลี่ยนแปลงวันไหว้ครูเป็นวันอาทิตย์ โดยประกอบพิธีไหว้ครูวันอาทิตย์ เนื่องจากสะดวก เพราะ ราชการ หากทำวันพฤหัสบดีต้องหยุดงาน นอกจากการให้ความสำคัญในการประกอบพิธีไหว้ครูในวันพฤหัสบดีแล้ว วงปี่พาทย์ส่วนใหญ่ยังยึดถือตามความเชื่อทางจักรคติในช่วงเวลาข้างขึ้นข้างแรมเดือนเก่าด้วย เพราะเชื่อว่า การประกอบพิธีไหว้ครูในวันครู ข้างขึ้นเดือน 9 แล้ว จะทำให้การประกอบอาชีพด้านปี่พาทย์มีความสุขความเจริญ ความเชื่อ ยังเป็นวัฒนธรรมทางดนตรีที่นักดนตรีปี่พาทย์ยังยึดถือปฏิบัติ และความเชื่อบางส่วนยังถือปฏิบัติอย่างเหนียวแน่น แต่ความเชื่อบางส่วนก็ค่อยๆ จางลงไปตามกระแสความเจริญทางเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ ความเชื่อหลายๆ อย่างแสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นของวัฒนธรรมไทยที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ที่อนุชนคนรุ่นหลังจะนำไปปฏิบัติตาม แม้ว่าจะไม่สามารถอธิบายได้ด้วยหลักวิทยาศาสตร์ได้ แต่ดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่ไม่ทำให้เกิดผลกระทบ ในทางเสียหายแก่ตนเอง หรือผู้อื่นแต่อย่างใด

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิมาลา ศิริพงษ์ (2534: 181) ได้ทำวิจัยเรื่องการสืบทอดดนตรีไทยของบ้านพาทย์โกสัลและบ้าน ศิลปบรรเลงว่า การสืบทอดดนตรีของบ้านพาทย์โกสัลนั้น เป็นองค์คุณลักษณะบ้านพินพาทย์ คือ มีวงดนตรีประกอบด้วยสมาชิกในบ้านของตนเอง รับบรรเลงตามงานวัดเพื่อหารายได้โดยมีคนเข้าร่วมในวงดนตรีอยู่ในจำนวนที่จำกัด คือ จะมีนักดนตรีที่อยู่ในกลุ่มเครือญาติโดยเฉพาะไม่มีบุคคลภายนอก ทั้งยังเป็นการทำงานดนตรีไทยที่อยู่ในรูปแบบเดิม คือ บรรเลงประกอบพิธีกรรมเป็นหลัก ด้านการต่อเพลงของบ้านพาทย์โกสัลนั้น ยังเป็นลักษณะดั้งเดิมอย่างที่เป็นมาในอดีต คือเป็นการต่อเพลงแบบตัวต่อตัว ใช้ความจำเป็นหลักไม่นิยมใช้อุปกรณ์ใดๆ ช่วยในการต่อเพลง ไม่ว่าจะเป็นการจดโน้ต หรือการใช้เทปบันทึกเสียง ส่วนการสืบทอดดนตรีของบ้านศิลปบรรเลงนั้น อยู่ในรูปของมูลนิธิหลวง

ประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ประกอบกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ดนตรีไทย งานสำคัญของมูลนิธิ ได้แก่ การเปิดสอนดนตรีไทยให้กับบุคคลทั่วไปในฐานะเป็นงานอดิเรก หรือกิจกรรมพิเศษ การต่อเพลงของมูลนิธิหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ทำกันในฐานะ กิจกรรมที่มูลนิธิจัดขึ้น เพื่อให้สมาชิกได้เข้าร่วมกิจกรรม คือมีการจัดชั้นเรียนไว้สำหรับผู้เรียนในระดับต่างๆ เช่น ระดับเริ่มหัด และระดับบรรเลงเป็นแล้ว ชั้นเรียนแต่ละชั้น ประกอบด้วยครูผู้สอนหนึ่งคน ต่อผู้เรียนหนึ่งกลุ่ม มีการใช้สื่อการสอนต่างๆ เข้ามาช่วย เช่น เครื่องบันทึกเสียงและการจดโน้ต

รศสุคนธ์ อินคง (2546: 29-137) ได้ศึกษาสภาพบทบาทและกระบวนการสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันจังหวัดอ่างทอง มีคณะปี่พาทย์จำนวน 34 คณะ นักดนตรี 368 คน ส่วนใหญ่เป็นชายอายุระหว่าง 10-30 ปี มีมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ามีการสืบทอดปี่พาทย์สู่เยาวชนในปัจจุบันมาก สภาพการสืบทอดดนตรีส่วนใหญ่มาจากบรรพบุรุษ บทบาทของปี่พาทย์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่ปี่พาทย์มีความสำคัญในฐานะดนตรีประกอบพิธีกรรม ปัจจุบันพบว่าการบรรเลงปี่พาทย์เพื่อประกอบพิธีกรรมส่วนใหญ่เป็นพิธีกรรมในงานศพ การบรรเลงเพื่อประกอบการแสดงลดน้อยลงมาก กระบวนการสืบทอดปี่พาทย์พบว่า ความเชื่อในการรับศิษย์เข้าเรียนปี่พาทย์ยังเหมือนเดิม ในอดีตคือผู้ปกครองนำเด็กมาฝาก พิธีกรรมในการจับมือก่อนเริ่มการเรียนปี่พาทย์เริ่มเรียนเพลงสาธุการ ส่วนสถานที่ ยังใช้บ้านครูเป็นสถานศึกษา มีเครื่องดนตรีเป็นสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน เนื้อหาการสอนเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยนำเพลงมอญมาใช้แทนเพลงไหมโรงเข้า ไหมโรงเย็น เพลงเรื่อง เพลงพิธี วิธีการสอนใช้ในการสาธิตเป็นหลัก ในอดีตการเรียนปี่พาทย์นั้นผู้เรียนจะให้ความสำคัญกับครูมาก เพราะต้องการรับความรู้จากครู แต่ปัจจุบันต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียน เพื่อสืบทอดปี่พาทย์และเพื่อบรรเลงปี่พาทย์ ในการรับการแสดง

ชูชาติ พิณพาทย์ (2546: 199-200) ได้ศึกษาวัฒนธรรมปี่พาทย์มอญ อำเภอเมืองจังหวัดปทุมธานี โดยการศึกษาประวัติและ พัฒนาการของตระกูลปี่พาทย์มอญ อำเภอเมืองปทุมธานี พบว่า มีตระกูลปี่พาทย์มอญทั้งหมด 7 ตระกูล โดยมีรายชื่อตระกูล ดังนี้

1. ตระกูลดนตรีเจริญ
2. ตระกูลดนตรีพิณพาทย์
3. ตระกูลฆ้องเสนาะ
4. ตระกูลปี่เสนาะ
5. ตระกูลวงษ์ดนตรี
6. ตระกูลระนาดเสนาะ
7. ตระกูลดนตรีเสนาะ

วงปี่พาทย์มอญที่เกิดขึ้นจากต้นตระกูลพบว่า มีจำนวน 6 วง มีรายชื่อดังนี้

1. ต้นตระกูลดนตรีเจริญ
2. ต้นตระกูลระนาดเสนาะ
3. นายคงพัน พิณพาทย์
4. นายแสน ดนตรีเสนาะ
5. นายกราน ปี่เสนาะ
6. นายเลียง วงษ์ดนตรี

วงปี่พาทย์มอญที่เกิดขึ้นในรุ่นที่ 1 พบว่า มีจำนวน 10 วง วงปี่พาทย์มอญที่เกิดขึ้นในรุ่นที่ 2 พบว่า มีจำนวน 14 วง วงปี่พาทย์ที่เกิดขึ้นในรุ่นที่ 3 พบว่า มีจำนวน 12 วง วงปี่พาทย์มอญที่เกิดขึ้นจากการเป็นศิษย์ของตระกูลต่างๆ มีจำนวน 6 วง วงปี่พาทย์มอญในปัจจุบันพบว่า มีจำนวน 7 วง ตระกูลที่เป็นผู้บุกเบิกทางมอญมี 2 ตระกูล นักดนตรีในจังหวัดปทุมธานี คือ นายฝุ่น ระนาดเสนาะ นักดนตรีที่ได้ศึกษาระนาดเอกกับครูดนตรีที่มีชื่อเสียง คือ นายประสงค์ พิณพาทย์ เรียนระนาดเอกกับ ครูเฉลิม บัวทั้ง และนายสนธิ วงษ์ดนตรี เรียนระนาดเอก กับครูหลวงประดิษฐไพเราะ สำหรับเครื่องดนตรีของกลุ่มตระกูลต่างๆ พบว่า แต่ละตระกูลมีเครื่องดนตรีคล้ายกัน วงปี่พาทย์มอญ วงปี่พาทย์ วงแตรวง และวงฆ้องกระแต เอกลักษณะของปี่พาทย์มอญในพื้นที่อำเภอเมืองปทุมธานี พบว่ามีเอกลักษณ์ที่เด่นมาก คือ เพลงมอญ การใช้มือมอญ การบรรเลงตะโพนมอญ

ณรงค์ เขียนทองกุล (2539: 120) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับมานุษยวิทยาการดนตรี กรณีศึกษา บ้านบางลำภู ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของบ้านดนตรีไทยว่า สถาบันครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันแรกที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีหน้าที่ในการถ่ายทอด ค่านิยม วิถีปฏิบัติตน และบรรทัดฐานของสังคมให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ ดังนั้นครอบครัวจึงเปรียบเสมือนจักรกลชิ้นแรก ที่ทำหน้าที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ ซึ่งนำไปสู่การดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข ในบุคคลทั่วไป ให้ความหมายของสถาบันครอบครัวว่าเป็นบ้านเป็นทั้งที่อยู่อาศัยและรวมกลุ่มคนที่มีความผูกพันทางเครือญาติ ความสำคัญของบ้านดนตรีไทยนั้นเทียบเท่ากับสำนักดนตรี เพราะเท่ากับเป็นแหล่งวิชาการหลัก ในวงการดนตรีไทยซึ่งสะสมความรู้ในด้านดนตรีไว้เป็นจำนวนมาก และผลงานดนตรีเหล่านั้นก็จะมีลักษณะพิเศษเฉพาะตนหรือเอกลักษณ์ประจำของบ้านนั้น หรือที่ชาวตะวันตกเรียกว่า สไตล์ (Style หรือ School of Music) เฉพาะตัวมากๆ Style ตรงกับคำในภาษาไทยว่า ลีลา เป็นคำที่คุ้นเคยกับกลุ่มนักดนตรี ในแง่ของการตีความว่าเป็นท่วงลีลาการบรรเลงเครื่องดนตรีของแต่ละคน ในความจริงแล้ว คำว่า Style นั้นมีความหมายครอบคลุมไปถึงลักษณะพิเศษของการบรรเลงดนตรีของศิลปะแต่ละสกุล (School) และลักษณะของแต่ละยุค (Period)

ส่วนของดนตรีไทย มักนิยมเรียกสำนักดนตรีที่มีความสำคัญหรือสถาบันดนตรีที่มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับ ในวงการดนตรีและบ้านดนตรีต่างๆ โดยมักจะเรียกตามลักษณะของแหล่งที่ตั้งและตามชื่อสกุล คือ

1. บ้าน เรียกตามแหล่งที่อยู่หรือแหล่งที่ตั้ง เช่น บ้านวัดกัลยาณ์ บ้านบาตร บ้านหลวง บ้านใหม่ บ้านบางลำพู บ้านขมิ้น เป็นต้น
2. บ้าน เรียกตามชื่อสกุลของนักดนตรี ที่มีชื่อเสียง เช่น บ้านพาทยโกศล บ้านศิลปบรรเลง บ้านดุริยประณีต บ้านดุริยพันธุ์ เป็นต้น

ลักษณะสำคัญของบ้านดนตรี คือ มีการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย มีกิจกรรมทางด้านดนตรีต่างๆ อยู่สม่ำเสมอ มีการจัดกลุ่มองค์กรดนตรีที่เหนียวแน่น ซึ่งประกอบด้วย นักดนตรีจำนวนมาก มีการรับบรรเลงดนตรีตามพิธีต่างๆ ต้องเป็นบ้านที่มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทยและมีบทบาทต่อวงการดนตรี บ้านดนตรีจึงเป็นเสมือนชุมชนของนักดนตรี ซึ่งมีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกัน มีแนวความคิดในเรื่องของดนตรีไทยไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทฤษฎีหรือหลักการปฏิบัติดนตรีที่คล้ายคลึงกันไปในทิศทางเดียวกัน จนบุคคลภายนอกบ้านหรือสำนักดนตรีอื่นๆ ยอมรับในวิธีการบรรเลงที่แสดงออกหรือรูปแบบของการแสดงนั้นๆ

บุญโชค ไชยชาติ (2551: 159-165) ได้ศึกษาเรื่องการสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการสืบทอดของนักดนตรีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัจจุบันมีลักษณะที่ยังรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของบรรพบุรุษได้ในบางประการ และในบางประการถูกปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของสังคม ด้วยการรับศิษย์ จะทำพิธีในวันพฤหัสบดีเหมือนในอดีต การรับศิษย์ส่วนใหญ่ยังต้องมีผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองนำมาฝาก แต่มีลักษณะแตกต่างไปจากเดิมคือ ปัจจุบันพบว่าครูดนตรีไทย รับศิษย์คัดเลือกศิษย์ โดยไม่มีผู้ปกครองนำมาฝากด้วยนั้น เกิดจากสังคมทั่วไปมองว่าวิชาความรู้ด้านดนตรีไทย ไม่สามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้เหมือนดังแต่ก่อน และบทบาทของปี่พาทย์มีบทบาทน้อยลง ดังกล่าวข้างต้น ความเจริญด้านการศึกษามีมาก เด็กต้องเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับ จึงไม่มีเวลาให้กับศิลปะด้านนี้มากนัก การสืบทอดปี่พาทย์ของนักดนตรีจึงเป็นปัญหาใหญ่มาก สังเกตได้จากวงปี่พาทย์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัจจุบันไม่มีเด็กฝึกหัดปี่พาทย์ เนื่องจากขาดผู้ที่สนใจเรียนอย่างจริงจัง แม้ว่าศิษย์กลุ่มหนึ่งที่สนใจศรัทธาแก่ตัวผู้สอนดนตรีไทยมาขอเรียนด้วยตัวเองก็ตาม แต่เป็นเพียงจำนวนน้อยเท่านั้น

กานลในการรับศิษย์ ได้แก่ ชัน ผ้าเช็ดหน้า ดอกไม้ ฐูป เทียน และเงินจำนวนตามที่ครูจะเรียกทรงเหมือนในอดีต คาถาที่ใช้ประกอบพิธีกรรมมี 2 ลักษณะคือ ใช้ทั้งที่เป็นภาษาไทย และภาษาบาลี การจับมือศิษย์ ครูดนตรีไทย ใช้ส้อมวงวงใหญ่ บรรเลงเพลงประจำวัด แสดงให้เห็นว่านักดนตรี ยังยึดถือขนบปฏิบัติที่สืบทอดมาแต่อดีต แต่มีการปรับเปลี่ยนพิธีกรรมบางส่วน ในการจับมือเนื่องจากมี

จุดประสงค์ คือ ต้องการมุ่งเน้นที่จะให้ศิษย์เรียนเพลงมอญตามกระแส การใช้ประโยชน์ของคนตรียุคไทยในปัจจุบัน

สถานที่ใช้สำหรับเป็นที่จัดการเรียนการสอน ปัจจุบันยังใช้บ้านครูเป็นหลัก ในการจัดการเรียนการสอน หากต่อเพลงต้องห้ามตามความเชื่อที่ว่า ห้ามต่อเพลงในบ้าน ยังใช้สถานที่อื่นเช่น วัด เป็นสถานที่จัดการเรียนการสอน แสดงให้เห็นว่าสถานที่ในการศึกษาคนตรีนั่น บ้านยังเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าความรู้ที่สำคัญในอดีต

เนื้อหาการสอนต่างจากเดิม คือ มีการใช้เพลงมอญเป็นหลักในการสอน เนื่องมาจากบทบาทการใช้คนตรียุคไทยในสังคมมีความต้องการใช้วงปี่พาทย์มอญมากกว่าปี่พาทย์ไทย ดังนั้นเนื้อหาที่ครูจัดให้กับศิษย์จึงเป็นการจัดเพื่อตอบสนองการใช้ประโยชน์ของคนตรียุคไทยในสังคมมากกว่า แต่เนื่องจากคนตรียุคไทยยังถูกปลูกฝังด้วยความเชื่อสืบต่อกันมา ครูคนตรียุคไทยบางท่านยังยึดถือขนบปฏิบัติแบบเก่าอยู่ โดยไม่คำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคม และอีกส่วนหนึ่งได้ปรับปรุงการใช้เนื้อหาทั้งแบบเก่า และแบบใหม่มารวมกัน เพื่อเป็นการตอบสนองการใช้งานในปัจจุบัน ไปพร้อมๆ กัน กับการรักษาขนบปฏิบัติแบบเก่าๆ แต่วิธีการสอนยังเป็นแบบดั้งเดิม คือ การเรียนแบบตัวต่อตัว มีครูเป็นศูนย์กลางการเรียน อันเนื่องมาจากสาเหตุที่คนตรียุคไทยเป็นวิชาที่ต้องพัฒนากระบวนการเรียนเป็นขั้นตอน มีระเบียบแบบแผนตามที่ครูโบราณกำหนดไว้ เป็นศาสตร์และศิลป์ที่ต้องการเรียนรู้ด้วยการเอาใจใส่อย่างจริงจัง ทั้งผู้เรียนและผู้สอน จึงยากที่จะใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบอื่นๆ ให้ประสบความสำเร็จ ได้ดีเท่ากับการสอนแบบมุขปาฐะ

วิมาลา ศิริพงษ์ (2534: 122) ได้วิจัยเกี่ยวกับการสืบทอดวัฒนธรรมคนตรียุคไทย ในสังคมไทยปัจจุบันกรณีศึกษา สกุลพาทย์โกศล และสกุลศิลปบรรเลง โดยสรุปวิธีการถ่ายทอดของปราชญ์ชาวบ้านไว้ดังนี้

ลักษณะของการถ่ายทอดวิชาจากครูไปสู่ศิษย์ ในขั้นแรกครูจะสอนเพลงแต่ละเพลงแก่ศิษย์ โดยบรรเลงให้ผู้เป็นศิษย์ฟัง หลังจากนั้นศิษย์จะปฏิบัติตามโดยการบรรเลงตามแบบของครู และทบทวนจนกว่าจะจดจำทำนองนั้นได้ขึ้นใจ ในกระบวนการถ่ายทอดวิชาการทางดนตรีไทยประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ การต่อเพลง การเรียนรู้ของศิษย์ และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์

1. การต่อเพลง คนตรียุคไทย คำว่า “ต่อเพลง” เป็นสำนวนที่ใช้กันโดยหมายถึง การเรียนการสอน ระหว่างครูกับศิษย์ การใช้คำว่า “ต่อ” ในความหมายของการถ่ายทอดหรือให้ความรู้จากผู้หนึ่งไปสู่ผู้หนึ่ง มีใช้กันในระบบการถ่ายทอดความรู้โดยวิธีการบอกเล่า โดยปรากฏในวัฒนธรรมไทยแขนงอื่นๆ เช่น ด้านการศึกษา การเรียนหนังสือของคนไทยในอดีตก็ใช้คำว่า “ต่อหนังสือ” (พระยาอนุมานราชธน อ้างใน วิมาลา ศิริพงษ์ 2531) หรือในทางละครก็มีคำว่า “ต่อท่ารำ” เช่นกัน การต่อเพลง ที่

กระทำกันตามลักษณะดั้งเดิม เช่น ที่เป็นมาในอดีต คือ การต่อเพลงชนิดตัวต่อตัว โดยปกติการต่อเพลงสำหรับแรกหัดของศิษย์ จะเริ่มที่ห้องวงใหญ่เสมอ เนื่องจากห้องวงใหญ่เป็นเครื่องดนตรีที่ดำเนินทำนองหลักในวงปี่พาทย์ เมื่อผู้เรียนจดจำทำนองหลักของเพลงนี้ได้ก็จะสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีชิ้นอื่นได้ เช่น ระนาดเอก ระนาดทุ้ม และฆ้องวงเล็ก โดยเรียนรู้วิธีการบรรเลงของเครื่องนั้นๆ เพิ่มเติมอีกเล็กน้อย เวลาที่มีการต่อเพลง ผู้เป็นศิษย์หรือผู้มาขอต่อเพลง จะเข้านั่งประจำที่ เครื่องดนตรีที่ตนเล่น จะเป็นระนาดเอก ระนาดทุ้ม หรือฆ้องก็ตาม ครูก็จะเข้าไปนั่งประจำเครื่องดนตรีอีกเครื่องหนึ่ง ลักษณะการนั่งต่อเพลงตามการจัดวางเครื่องเช่นนี้ ครูจะนั่งตรงข้ามหรือนั่งข้างๆ ศิษย์เสมอ ซึ่งทำให้ศิษย์มองเห็นการบรรเลง ไม่ว่าจะเป็นการนั่ง การตี หรือการใช้มือ กับทั้งยังฟังเสียงที่ครูตีได้อย่างถนัด ครูหรือผู้ที่ทำหน้าที่ต่อเพลงให้จะใช้วิธีให้ผู้มาขอต่อเพลงฟังทีละวรรค โดยครูจะตีซ้ำๆ และชัดๆ เพื่อให้ผู้ต่อเพลงมีโอกาสสำเนียงเสียงเพลง และสังเกตการณ์ใช้มือไปพร้อมๆ กัน การตีเพลงครูจะตีตามทางของเครื่องดนตรีที่ผู้ต่อบรรเลง เช่น หากผู้ต่อมาขอต่อฆ้อง ครูอาจจะต่อให้โดยใช้ระนาดเอก ผู้ต่อก็จะตีเลียนแบบตามที่ครูตีให้ดู เทียบแรกๆ ครูจะตีไปพร้อมๆ กันด้วย แล้วค่อยๆ หยดให้ผู้ต่อตีไปเอง เมื่อเห็นผู้ต่อตีตามได้ถูกต้องแล้ว ครูก็จะขึ้นวรรคใหม่ต่อไป เมื่อทำเช่นนั้นไปได้สักช่วงหนึ่งอาจเป็นราว 3-4 วรรค ครูก็จะให้ผู้ต่อได้ทบทวนตั้งแต่เริ่มต้น เป็นการทดสอบว่าจำเพลงเท่าที่ต่อมาแล้วได้หรือยัง ครูจะปล่อยให้ผู้ต่อเพลงทบทวนซ้ำหลายๆ เทียบ เพื่อให้แน่ใจว่า “แม่น” แล้วจึงจะต่อเพิ่มเติม ในการต่อเพลงแต่ละครั้งจะสืบหน้าไปได้มากน้อยเพียงใด อยู่ที่สติปัญญาและความสามารถของผู้ต่อแต่ละคน หากผู้ต่อสามารถบรรเลงตามครูได้อย่างรวดเร็ว ครูก็จะต่อให้ได้มาก สิ่งสำคัญของการต่อเพลงแบบนี้ที่อาจพูดได้ว่า เป็นเงื่อนไขที่ครูจะต่อเพลงให้มากหรือน้อย หรือต้องจำเพลงให้ได้แม่นยำ

2. การเรียนรู้ของศิษย์

สำหรับการเรียนรู้ของศิษย์ การต่อเพลงคือการไปขอรับความรู้มาจากผู้เป็นครู ความรู้ที่รับมานั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของความรู้ทั้งหมด แต่ความรู้อีกส่วนที่จะมาประกอบเป็นความรู้ที่สมบูรณ์นั้น ต้องมาจากการเรียนรู้ด้วยตัวเอง วิถีทางของการเรียนรู้ด้วยตัวเองตามแบบแผนทางดนตรีไทย ได้แก่ การฝึกฝน และประสบการณ์

จารีตเดิมในการเรียนวิชาการของตะวันตกมักนิยมใช้วิธีการแบบมุขปาฐะกันอย่างแพร่หลาย แต่การถ่ายทอดวิชาการแบบนี้ เป็นการถ่ายทอดจากครูไปสู่ศิษย์โดยตรง และวิธีการรักษาความรู้ลักษณะนี้ไว้คือ วิธีการท่องจำ หากเป็นการเรียนหนังสือ เราเรียกกันว่า การท่องหนังสือ การท่องนี้ผู้ท่องต้องมีสมาธิจดจ่อกับการบรรเลงอย่างมาก เพราะจะต้องใช้ความจำอยู่ตลอดเวลา สิ่งที่ผู้รับความรู้ไปกับการแม่นยำเพลงก็คือความชำนาญทางการบรรเลง ที่เกิดขึ้น จากการฝึกฝนซ้ำแล้วซ้ำเล่า

กนก คล้ายมุข (2541: 157-159) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสืบทอดปี่พาทย์ ในอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะการเรียนการสอนและการถ่ายทอดว่า การเลือกเครื่องดนตรีให้เหมาะสมกับผู้เรียนนับเป็นสิ่งสำคัญมาก ถึงแม้ว่าในวงปี่พาทย์เครื่องดนตรีจะมีลักษณะเป็นเครื่องตีเป็นส่วนใหญ่ แต่จะอย่างใช้อย่างระมัดระวังๆ กันแต่เครื่องดนตรีบางชนิดต่างจากเครื่องดนตรีส่วนใหญ่ในวงปี่พาทย์ ที่ใช้ซอ บางชนิดต้องใช้กำลังเป่า ถ้าผู้เรียนเลือกเรียนเครื่องดนตรีที่ไม่เหมาะสมกับร่างกาย นับว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่อาจทำให้ผู้เรียนปี่พาทย์ไม่ประสบความสำเร็จ

การเลือกเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ส่วนใหญ่ครูมักให้ฝึกหัดซอวงใหญ่ก่อน ทั้งผู้เรียนในวงปี่พาทย์ และปี่พาทย์มอญ โดยให้เหตุผลว่าซอวงใหญ่เป็นหลักในการบรรเลง ถ้าผู้เรียนเรียนรู้ซอวงใหญ่จนมีความแม่นยำดีแล้ว หากจะเปลี่ยนเครื่องมือเป็นเครื่องดนตรีประเภทอื่นๆ ผู้เรียนจะสามารถนำท่วงทำนองหลักของซอวงใหญ่ใช้ในพื้นในการแปลทำนองได้ดี (สัมภาษณ์ ฤทธิธ สัมภาษณ์) เมื่อครูผู้สอนเห็นว่าศิษย์สามารถปฏิบัติซอวงใหญ่ได้ดีแล้วจึงจะให้ผู้เรียนเปลี่ยนเครื่องมือ โดยพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

1. ความเหมาะสมของผู้เรียน โดยครูจะเป็นผู้พิจารณาเองว่าแวว ไหวพริบ ของศิษย์ผู้นั้น ควรจะปฏิบัติเครื่องดนตรีชนิดใด เช่น ศิษย์ผู้ใดที่มีความแม่นยำเพลงมาก ให้เรียนซอวงใหญ่ต่อไปเพื่อเป็นหลักของวง ผู้ที่มีไหวพริบดี เฉลียวฉลาด แม่นยำเพลง มีฝีมือดี จะให้ฝึกกระนาดเอก ผู้ที่ด้อยลงมาจะให้ฝึกกระนาดทุ้มหรือซอวงเล็ก ผู้มีความอดทน กำลังดี มีไหวพริบ ให้เรียนปี่ใน ผู้ที่ดูไม่ขยันซ้อม แต่จังหวะดี ให้เรียนเครื่องหนัง เป็นต้น

2. ความเหมาะสมในการผสมวง โดยปกติศิษย์ที่สมัครเรียนปี่พาทย์ มักจะฝึกประสบการณ์อยู่กับครู ประจำวงดนตรีของครู บางครั้งครูจะพิจารณาว่าในวงปี่พาทย์ของครูผู้นั้นขาดผู้บรรเลงเครื่องดนตรีชนิดใด จะให้ศิษย์ปฏิบัติเครื่องดนตรีชนิดนั้น เพื่อใช้ฝึกประสบการณ์ในโอกาสที่นำวงปี่พาทย์ไปบรรเลงในงานต่างๆ แต่ในภาพรวม ครูมักดูความเหมาะสมในการปฏิบัติด้วย

ส่วนผู้เรียนนั้นมักปฏิบัติตามคำแนะนำของครูผู้สอน ในการเลือกปฏิบัติเครื่องดนตรีเมื่อมีความสามารถปฏิบัติได้ดีแล้ว จึงเลือกเครื่องดนตรีชิ้นต่อไปที่ต้องการเรียนได้ นายสุชิน คล้ายมุข (สัมภาษณ์) กล่าวว่า สมัยผมเรียนต้องปฏิบัติเครื่องดนตรีให้ดีเป็นอย่างไร ห้ามเล่นดนตรีหลายๆ ชิ้น แต่ไม่ได้ดีสักเครื่องเดียว นอกจากการเรียน ที่ผู้เรียนเป็นผู้ขอเรียนเป็นกรณีพิเศษ เช่นต่อเพลงเดี่ยว เพลงสำคัญๆ การเลือกเครื่องดนตรี จึงขึ้นอยู่กับผู้เรียนจะเลือกเรียนเครื่องดนตรีชนิดใด นายธเนศ อุกกระโทก (สัมภาษณ์) ศิษย์คนหนึ่งของครูสำราญ เกิดผล กล่าวว่า “พ่อเลือกให้ผมฝึกซอวงเล็ก ห้ามไม่ให้เปลี่ยนแปลงเป็นเครื่องดนตรีชิ้นอื่นๆ ถ้าต้องการเรียนต้องแอบเรียน แอบซ้อมตอนพ่อไม่อยู่”

เมื่อผู้เรียนได้เครื่องมือประจำตัวแล้ว การสอนเริ่มขึ้นด้วยการแนะนำเครื่องมือ วิธีการจับไม้ วิธีการบรรเลง ตลอดจนจังหวะต่างๆ ที่ผู้เรียนต้องนำไปใช้ในการปฏิบัติ

การถ่ายทอด วัฒนธรรมดนตรีไทยของนักดนตรีไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน มีลักษณะเป็นการถ่ายทอด แบบมุขปาฐะ คือ เป็นการถ่ายทอดแบบปากต่อปาก โดยลักษณะการถ่ายทอดของผู้สอนใช้วิธีการสอน 3 แบบคือ

1. ครูเป็นผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดให้ศิษย์ด้วยตนเอง

ในการสอนปี่พาทย์ให้กับศิษย์โดยทั่วไป ครูจะเป็นผู้มีบทบาทมาก โดยเป็นผู้ทำการสอนด้วยตนเอง แนะนำทั้งภาคทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาคปฏิบัติ ที่มุ่งเน้นในการสอน ครูมักดูแลเอาใจใส่เข้มงวด กวดขัน ในการฝึกฝนศิษย์ และต้องมีเวลาให้กับศิษย์อย่างเต็มที่ นายสุชิน คล้ายมุข (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ผมต้องสอนเองถ้าให้เขาต่อกันเองแล้วมือไม่มักเปลี่ยนแปลงไปหมด” ลักษณะการสอนโดยทั่วไปแล้ว หากครูผู้สอนมีเวลา จึงมักทำการสอนเอง

2. ศิษย์รุ่นพี่เป็นผู้ถ่ายทอดแทนครู

การสอนของครูบางครั้งครูไม่มีเวลา หรือมีธุระไม่สามารถทำการสอนได้ ในขณะนั้นผู้ที่มียุทธศาสตร์ เป็นตัวแทนของครูคือ ศิษย์รุ่นพี่ที่ครูมีความไว้วางใจให้เป็นผู้ปฏิบัติภารกิจในการสอนแทนครู ซึ่งพบในการจัดการเรียนการสอนปี่พาทย์ตามแบบแผนดั้งเดิม ศูนย์ส่งเสริมและเผยแพร่ดนตรีในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การสอนที่รุ่นพี่เป็นผู้สอนให้รุ่นน้องนั้น กระทำเมื่อศิษย์ในสำนักดนตรีนั้นๆ มีจำนวนมากบางครั้งครูต้องเหนื่อยมาก จึงต้องมอบหมายให้ศิษย์รุ่นพี่สอนแทน แต่มักอยู่ในความดูแลของครูด้วย บางโอกาสพบว่าการที่รุ่นพี่สอนรุ่นน้องนั้นมักเกิดจากการเรียนเพลงต่างๆ ที่เกิดจากแลกเปลี่ยนเพลงที่ศิษย์แต่ละคนมีความต้องการเรียน เพราะยังไม่ได้เพลงนั้นหรือบางครั้งต่อเพลงแล้วลืม จึงขอต่อกับรุ่นพี่ เพราะไม่กล้าต่อกับครูด้วย

3. ศิษย์รุ่นเดียวกันถ่ายทอดกันเอง

การเรียนการสอนปี่พาทย์ต้องใช้เวลามาก บางครั้งศิษย์ที่ต่อเพลงช้า ครูผู้สอนต้องใช้เวลามาก ศิษย์บางคนต่อเพลงแล้วลืมเพลง ไม่สามารถบรรเลงทบทวนได้ เพื่อนที่เรียนด้วยกันจึงนับว่าเป็นผู้ช่วยถ่ายทอดให้กันและกันได้เป็นอย่างดี เป็นการแบ่งเบาภาระให้ครูได้เป็นอย่างดี แต่การถ่ายทอดกันเอง มักอยู่ในความดูแลของครูซึ่งครูดูแลและแนะนำเพิ่มเติมให้ การต่อเพลงให้กับศิษย์ที่เป็นกลุ่มเป็นรุ่น นายสำเริง บัวบุตร (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “การต่อเพลงให้กับศิษย์หลายๆ คน ต้องต่อให้เขาไปพร้อมๆ กันคนที่ต่อเพลงได้เร็ว บางครั้งต้องรอเพื่อน เพราะเวลาซ้อมแล้วคนที่ได้เพลงเร็วจะเป็นผู้ต่อให้เพื่อนเขาแทนเราได้ เราเพียงแค่แนะนำเพิ่มเติมให้เท่านั้น” นับได้ว่าเพื่อนมีส่วนในการต่อเพลงให้เก้กันได้อย่างดี

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2432: 13-16) ได้อธิบายรายละเอียดดังนี้

1. ดนตรีไทยประกอบพิธีกรรม ดนตรีไทยเข้าไปมีบทบาททั้งทางพิธีกรรมทางศาสนาและพิธีเกี่ยวกับชีวิต

1.1 พิธีกรรมทางศาสนา ที่ดนตรีไทยมีบทบาทอย่างมากคือ ประเพณีทำบุญเลี้ยงพระ และประเพณีเทศน์มหาชาติ วงดนตรีที่มักใช้เป็นวงปี่พาทย์ เนื่องจากมีเสียงดังเหมาะสมแก่การ ประโคมบอกหมายให้รู้ทั่วกัน

ประเพณีทำบุญเลี้ยงพระนั้นนิยมจัดพิธีเป็นสองวาระที่เรียกว่า สวดมนต์เย็นฉันเช้า เพลงที่ใช้ในพิธีสวดมนต์เย็นก็เป็นไปตามกระบวนการพิธีสงฆ์ เริ่มตั้งแต่โหมโรงเย็น เมื่อพระมา ก็ บรรเลงเพลงรับพระอันเป็นเพลงหน้าพาทย์ประกอบอิริยาบถที่สุภาพงดงาม ครั้นพระเข้าที่นั่งแล้ว ก็ บรรเลง เพลงพระพร้อม เพื่อเตรียมตัวฟังพระสวดมนต์ เมื่อพระสวดมนต์เสร็จ ปี่พาทย์ก็ทำเพลงกราว ในให้รู้ว่าพระสวดจบ จนในที่สุดก็จะบรรเลงเพลงเชิดเพื่อส่งพระ

ในช่วงพิธีฉันเช้าก็เช่นกัน ปี่พาทย์จะเริ่มด้วยเพลงโหมโรงเช้า ตามด้วยรับพระ พระ พร้อม พระจบ ตามลำดับ แต่จะเพิ่มพระฉันขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง ช่วงพระฉันเดิมนิยมบรรเลงเพลงเป็นสาม ตอนตามลำดับ ตอนแรกบรรเลงเพลงเรื่องต้นเพลงฉิ่ง อันประกอบด้วย เพลงต้นเพลงฉิ่งสามเส้า ถอย หลังเข้าคลอง จะเข้ขวางคลอง สร้อยเพลงฉิ่ง ตอนต่อมา เพลงเรื่อง เพลงฉิ่งพระฉัน ประกอบด้วย เพลงฉิ่งพระฉันแล้วออกเพลงฉิ่งต่างๆ หากพระยังฉันไม่เสร็จ ตอนสุดท้ายก็บรรเลงออกเพลงเบ็ดเตล็ด แต่ปัจจุบันนิยมบรรเลงเพลงเกร็ดต่างๆ แทนกระบวนการเพลงฉิ่งดังกล่าว

1.2 พิธีเกี่ยวกับชีวิต นับแต่เกิดจนตายคนไทยมีประเพณีเกี่ยวกับชีวิตอย่างมากมาย ไม่ ว่าจะเป็นสามัญชนหรือว่าชนชั้นสูง ดังที่แบ่งออกเป็นพิธีราษฎร์กับพิธีหลวงแต่ในแต่ละพิธีที่เกี่ยวกับ การเกิด การดำรงชีวิต จวบจนกระทั่งตาย ดนตรีมักเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่บ้างไม่มากก็น้อย ดังเช่น ประเพณีบวช นอกจากพิธีกรรมเกี่ยวกับศาสนาแล้วยังมีพิธีย่อยอีก เช่นแห่นาค อาบน้ำนาค ทำขวัญ นาค เลี้ยงรีนเริง ในแต่ละพิธีย่อยๆ เหล่านี้ นิยมใช้ดนตรีและเพลงประกอบพิธีตามความเหมาะสม ตลอด หรือพิธีเกี่ยวกับการตายนิยมจัดวงปี่พาทย์มอญ ปี่พาทย์นางหงส์ ชุดกลองสี่ปี่หนึ่ง บรรเลงเพลง พิเศษที่เรียกว่าตีบัวลอย ไปจนเสร็จพิธีเผาศพเป็นต้น

นอกจากพิธีเกี่ยวกับพิธีเกี่ยวข้องกับชีวิตดังกล่าวแล้ว ก็ยังมีพิธีกรรมอื่นที่จัดขึ้นตาม โอกาสเป็นพิธีอีก เช่น พิธีไหว้ครู พิธีทำขวัญต่างๆ ซึ่งล้วนนิยมใช้ดนตรีบรรเลงพิเศษเฉพาะพิธีการ นั้นแทบทั้งสิ้น

2. ดนตรีไทยประกอบการแสดง

เพลงที่ใช้ในการประกอบการแสดงได้แก่ เพลงหน้าพาทย์ เพลงระบำ และเพลงประกอบการ เล่น

2.1 เพลงหน้าพาทย์คือเพลงประกอบกิริยาท่าทางของตัวแสดง แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ตามศักดิ์ของตัวนักแสดงดังตัวอย่างต่อไปนี้

หน้าพาทย์สามัญ ใช้กับกริยากับคนทั่วไป ได้แก่ เชิด เสมอ ลา รัว โอด กราวนอก กราวใน ปฐม

หน้าพาทย์ชั้นกลาง ใช้กับกริยาของผู้สูงศักดิ์ เช่น กษัตริย์ เทพเจ้าทั่วไป ได้แก่ เหาะ เสมอเกร ตระปองการ ชำนาญ ตระนอน ตระนิมิต คุกพาทย์ ตระบรรทมไพร ตระบรรทมสินธุ์ ศรตระนง กลม พราหมณ์เข้า พราหมณ์ออก

หน้าพาทย์ชั้นสูง ใช้ประกอบกริยาของเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์ เช่น องค์พระพิราพ พระ ประโคนธรรพ ตระองค์พระพิราพ ตระพระประโคนธรรพ บาทสกุณี ตระเชิญ ตระสนับบา ตระเทวาประสิทธิ์

2.2 เพลงระบำ คือเพลงที่ใช้ประกอบทำรำและระบำต่างๆ เช่น รำแม่บท รำอวยพร ระบำ ดาวดั่งส์ ระบำนพรัตน์ ระบำไกรลาสสำเร็จ ระบำกฤษดาภินิหาร เป็นต้น

2.3 เพลงประกอบการละเล่น เช่น รี่ข้าวสาร เล่นแม่ทองศรี เล่นเพลงอีแซว รำวง เครื่องที่ใช้มีตั้งแต่น้อยชิ้นจนเต็มวงและมีการขับร้องด้วย การละเล่นบางประเภทใช้เพียงปรบมือ เช่น เพลงปรบไก่ เพลงพวงมาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้า เรื่องการศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ ผู้วิจัยได้ศึกษา และรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยได้ศึกษาสภาพทั่วไปของวงดนตรีไทย พร้อมนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมด มาเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัย ในรูปแบบของการบรรยายแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ โดยการกำหนดแนวทาง และขั้นตอน ในการดำเนินงานการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล จากเอกสารและสิ่งพิมพ์ได้แก่ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสาร ตำรา วารสาร หนังสือ อินเทอร์เน็ต เพื่อเป็นการสืบค้นข้อมูลเบื้องต้น โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากสถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

1. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา
2. ห้องสมุดดนตรีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
3. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
4. ห้องสมุด คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยดำเนินการ เก็บข้อมูลภาคสนาม จากบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านต่างๆ เพื่อเป็นการนำไปสู่ความรู้ และเป็นการเชื่อมต่อ ของข้อมูลจากการค้นคว้า เอกสารข้างต้น โดยเริ่มจากการติดต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง และทำการนัดหมาย เพื่อสอบถาม ถึงสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึกภาพ และการบันทึก วิดีทัศน์

3. ขั้นศึกษาข้อมูล

1. ถอดข้อมูลจากเทปบันทึกเสียง และเทปบันทึกภาพ จากการเก็บข้อมูล ภาคสนาม แล้วบันทึก เป็นลายลักษณ์อักษร
2. ศึกษาเอกสาร รายงานการวิจัย ตำราและหนังสือต่างๆ ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สมบูรณ์

3. นำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และจากการเก็บข้อมูลภาคสนามตรวจสอบแก้ไขปรับปรุง

4. จำแนกและการจัดกระทำข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามแล้ว นำมาจัดหมวดหมู่โดยนำมาเรียงเรียงเชิงพรรณนา ดังนี้

1. เป็นข้อมูลเพื่อศึกษาสถานภาพของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย
2. เป็นข้อมูลเพื่อศึกษาบทบาทของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย
3. เป็นข้อมูลเพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย

5. การลำดับข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล

1. ทำการลำดับและตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพและบทบาทรวมถึงการสืบทอดดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย
2. เปรียบเทียบข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม กรณีที่ข้อมูลไม่สมบูรณ์ก็ทำการซ่อมข้อมูลโดยการตรวจสอบจากเอกสาร และผู้ที่เกี่ยวข้อง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้จัดแยกประเภทข้อมูลและทำการศึกษาวิเคราะห์ในด้านต่างๆ ได้แก่

1. ศึกษาประวัติ สถานภาพและบทบาททางดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย
 - 1.1 สถานภาพของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย
 - 1.1.1 ประวัติความเป็นมา
 - 1.1.2 การสืบทอดสายดนตรี
 - 1.1.3 เครื่องดนตรี
 - 1.1.4 วงดนตรี
 - 1.1.5 นักดนตรี
 - 1.1.6 ผลงานเพลง
 - 1.2 บทบาทของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย
 - 1.2.1 การรับงาน
 - 1.2.2 การบริการสังคม

2. กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์

2.1 การรับศิษย์

2.2 การต่อเพลง

2.3 ทางเพลงที่ใช้สอน

7. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอรายงานผลการวิจัย ด้วยการเขียนแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์เป็นรูปเล่มงานวิจัยที่สมบูรณ์ด้วยการแบ่งเป็นบทต่างๆ 5 บท ได้แก่

1. บทนำ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. การศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์
5. สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

การศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์

การเสนอผลงานวิจัยในบทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ที่มีครูเพชร จรรย์นาฏย์เป็นบรรพบุรุษทางดนตรีที่สำคัญ ในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ ในหัวข้อประวัติ สถานภาพและบทบาทของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ ที่มีรายละเอียดของประวัติความเป็นมา การสืบทอดทางดนตรี สมาชิกในสายตระกูลจรรย์นาฏย์ เครื่องดนตรีที่เป็นสมบัติของบ้านจรรย์นาฏย์รวมถึงสมาชิกในวง ที่ส่วนใหญ่เป็นบุคคลในครอบครัว ในส่วนของผลงานเพลง ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างมาเฉพาะที่สามารถรวบรวมได้ ซึ่งมีทั้งบทเพลงที่เป็นผลงานการประพันธ์ของครูเพชร จรรย์นาฏย์ ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ และครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ ในตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้รวบรวมกระบวนการถ่ายทอดของบ้านจรรย์นาฏย์ที่มีรายละเอียดของการรับศิษย์ รายชื่อลูกศิษย์จากอดีตถึงปัจจุบันซึ่งจะทำให้เห็นภาพของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ได้ชัดเจนขึ้น ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาประวัติ สถานภาพและบทบาทของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์

1.1 สถานภาพของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์

1.1.1 ประวัติความเป็นมา

ประวัติความเป็นมาของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ ระยะเวลาที่ 1

ภาพประกอบ 1 ครูเพชร จรรย์นาฏย์

ที่มา: ผู้วิจัยถ่ายจากรูปที่บ้านครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

ครูเพชร จรรย์นาฎย์ เดิมชื่อ นุช เกิดประมาณปี พ.ศ. 2414 ปีดาชื่อ ม่วง มารดาชื่อจืด เกิดที่ย่านฝั่งธนบุรี (แถวเขตบางกอกน้อย) ได้ศึกษาดนตรีกับครูช้อย สุนทรวาทิน เป็นบุตรของครูทั้ง สุนทรวาทิน ครูดนตรีที่มีชื่อเสียงในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ครูช้อย สุนทรวาทิน มีความสามารถด้าน ปี่ ระนาด และ ซออู้ ซึ่งตามอดสนิธมาตั้งแต่อายุ 3 ขวบเนื่องจากเป็นไข้ทรพิษ แต่ความเป็นอัจฉริยะทางดนตรีเหนือกว่านักดนตรีรุ่นราวคราวเดียวกันทั้งในด้านวิชาการ และมีฝีมือในการถ่ายทอดวิชาการดนตรีไทย จนกล่าวได้ว่า ท่านเป็นหลักของวงการดนตรีไทย สืบต่อจากพระประดิษฐไพเราะ (ครูมีแขก) ครูช้อย สุนทรวาทิน สามารถตีระนาดเอกนำวงโดยไม่ผิดตกบกพร่อง ซึ่งบิดาแต่เดิมนั้นไม่ได้สนใจที่จะถ่ายทอดวิชาทางดนตรีไทยให้เพราะเห็นว่าพิการ ในที่สุดบิดามองเห็นความสามารถทางดนตรีไทย จึงได้ทุ่มเทการถ่ายทอดวิชาดนตรีไทยให้

นอกจากนี้ยังมีศิษย์ของครูช้อย สุนทรวาทิน อีกหลายท่าน ซึ่งได้แก่ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เจ้ากรมพิณพาทย์ในรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นบุตรของครูช้อย สุนทรวาทิน และ พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เจ้ากรมพิณพาทย์หลวงในรัชกาลที่ 6 ยังมีนักดนตรีไทยอีกสองท่าน ที่ได้บรรดาศักดิ์เป็นถึงชั้นพระยาทางดนตรีไทย เช่นพระประดัดดุริยกิจ (แหยม วิณิน) หลวงบรรเลงเลิศเลอ (กร กรวาทิน) เป็นต้น

ผลงานการประพันธ์เพลงของ ครูช้อย สุนทรวาทิน ได้แก่

- เพลงแขกลพบุรี 3 ชั้น
- โหมโรงครอบจักรวาล
- โหมโรงมะลิเลื้อย
- ม้าย่อง
- ออกทะเล 3 ชั้น
- แขกโอด 3 ชั้น
- ปี่คลั่ง 3 ชั้น
- เขมรปี่แก้ว 3 ชั้น
- เขมรโพธิสัตว์ 3 ชั้น
- เทพรัญจวน
- พราหมณ์เข้าโบสถ์ เป็นต้น

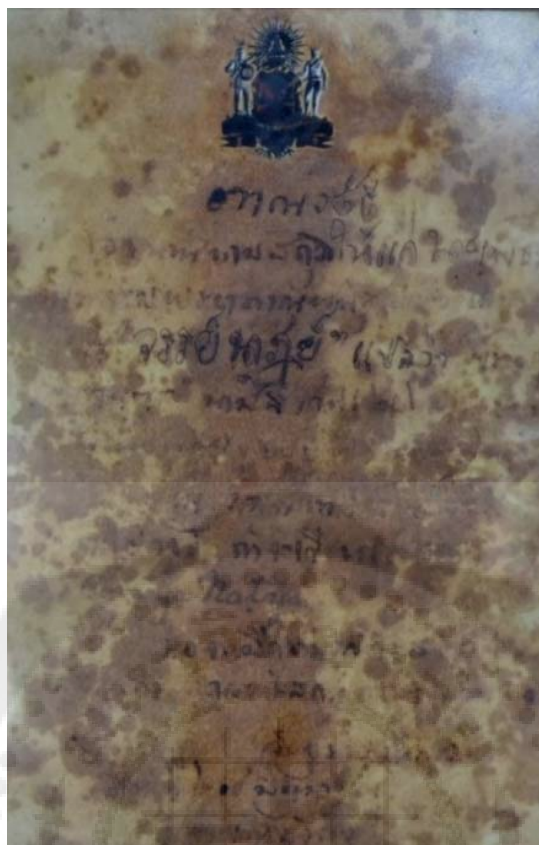
เมื่อสมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช พระอนุชาในรัชกาลที่ 5 ทรงเริ่มตั้งวงดนตรีส่วนพระองค์ขึ้นที่วังบูรพาภิรมย์ ทรงเสาะหานักดนตรีฝีมือดีมาประจำหลายคน ก็หาไม่ได้ที่ถูกพระทัย จึงมีรับสั่งให้พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ไปเสาะหาคนระนาดมาถวาย ก่อนที่นายแปลกจะพานายนุชไปถวายนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระสุบินว่าได้เพชรเม็ดงาม

เมื่อนายแปลกนำครูเพชรเข้าเฝ้า จันได้เห็นฝีมือในการบรรเลงระนาด ทำให้เป็นที่ถูกพระทัย ท่านจึงประทานชื่อใหม่ให้ใหม่ว่า “เพชร” ครูเพชร จรรย์นาฎย์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นมหาดเล็กวงปีพาทย์ของวังบูรพาภิรมย์ ในสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช โอรสของรัชกาลที่ 5 และได้เป็นคนระนาดเอกของวังบูรพาในขณะนั้น สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช หรือ “สมเด็จพระวังบูรพา” ได้ประทาน นามสกุล “จรรย์นาฎย์” ซึ่งแปลว่า ประพฤติดี เป็นนามสกุลประทานให้กับ ครูเพชร จรรย์นาฎย์ มีระนาดเอก แห่งวังบูรพาภิรมย์ ครูเพชร จรรย์นาฎย์ ขณะที่อยู่ในวังบูรพาภิรมย์ เรียกได้ว่าเป็นคนโปรดของสมเด็จพระวังบูรพาเพราะมีอยู่ครั้งหนึ่งครูเพชร จรรย์นาฎย์มีเรื่องกับตำรวจแล้ว ก็หนีเข้าวัง จันตำรวจได้เบาะแสว่าเป็นครูเพชร จรรย์นาฎย์ที่วังบูรพา ในขณะที่กำลังจะไปนำตัวครูเพชร จรรย์นาฎย์ออกมานั้น ก็ได้พบกับสมเด็จพระวังบูรพาพอดี ท่านกล่าวว่า “เพชรหรือ มันไม่ได้ไปไหนนี้ ข้าก็ทำโทษขังมันไว้ 7 วันไม่ให้ออกไปนอกวัง ขังมันไว้ให้มันตีปีพาทย์ไล่ระนาดอยู่ ล่ามไซ้ตรวนด้วย ออกไปได้ยังงี้” สมัยนั้นเป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จึงไม่สามารถเอาผิดได้ ต่อมาสมเด็จพระวังบูรพาทรงมีพระราชประสงค์ให้นายเพชร ตีระนาดประชันกับ นายแหม่ม สุนทรวาทิน แต่นายเพชรเห็นว่า นายแหม่มเป็นศิษย์ผู้พี่และเป็นลูกของครูช้อย สุนทรวาทิน ซึ่งเป็นครูจึงปฏิเสธการประชันดังกล่าว สมเด็จพระวังบูรพา จึงให้หาคนระนาดใหม่ เพื่อประชันกับ นายแหม่ม สุนทรวาทิน ในที่สุดจึงได้นายศร ลูกครูสินจากอัมพวามาแทน นายเพชรจึงได้เปลี่ยนจากคนระนาดเอกไปเป็นคนฆ้อง ในขณะที่นายศรได้เป็นคนระนาดเอก ประจำวังบูรพาภิรมย์

ภาพประกอบ 2 รูปถ่ายสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช หรือ “สมเด็จพระวังบูรพา”

ที่มา: <https://th.wikipedia.org>

ภาพประกอบ 3 เอกสารโบราณที่ทรงพระทานนามสกุล “จรรยาภรณ์” ให้กับครูเพชร

ที่มา: กฤษพร พงษ์แดง.

ครูเพชร จรรยาภรณ์ อาศัยอยู่ที่วังบูรพาภิรมย์ จนถึงสมัยรัชกาลที่ 6 จึงได้ขอลาออกจากวังบูรพามาอยู่ย่านฝั่งธนบุรี เรื่องราวของครูเพชร จรรยาภรณ์ ในวังมีข้อมูลน้อยมาก เพราะในสมัยนั้นยังไม่มี การจดบันทึกเรื่องราวเป็นลายลักษณ์อักษร อาศัยเพียงการจดจำ เล่าสืบต่อกันมา จากคำบอกเล่าของครูบุญยงค์ เกตุคง ได้เล่าว่าครูเพชร จรรยาภรณ์ มีอายุมากกว่าครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ประมาณ 10 ปี ครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จะเรียกครูเพชร จรรยาภรณ์ ว่าพ่อเพชรเสมอ เมื่อครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ก็ได้ต่อเพลงต่างๆ จากครูเพชร จรรยาภรณ์ด้วย หลังจากนั้นครูเพชร จรรยาภรณ์ ได้ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ตั้งสำนักดนตรีและมีลูกศิษย์มากมายทั้งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจากจังหวัดใกล้เคียงเดินทางมาเรียน ครูเพชร จรรยาภรณ์มีความสามารถทางปี่พาทย์รอบตัว ที่โดดเด่นคือระนาดเอก กับฆ้องวงใหญ่ ครูบุญยงค์ เกตุคง ได้กล่าวถึงครูเพชร จรรยาภรณ์ในเรื่องความสามารถทางด้านดนตรีที่เป็นที่ประทับใจว่า

“อุภินิหารของท่านนะ ครูเพชรของผมเนี่ย จำได้ว่า วันนั้นผมกินข้าวเสร็จแล้วก็เข้าสวน ในสวนบ้านท่านมีที่ถ่าย เรียกว่าเรืออยู่ข้างต้นไผ่ ผมกำลังนั่งล้มอยู่เพลันๆ ได้ยินเสียงฆ้องดังมาจากบนบ้านฟังไม่รู้ว่าเป็นเพลงอะไรเพราะตอนนั้นยังศึกษาน้อย เอ๊ะใครมาตีหว่าร้ายมากไว้ย ทั้งๆ ที่ผมกำลังไล่จับ เพราะตีชนะการประกวดมาแล้วใครมันตีวะไอ้โฮเหลือก้าเหลือเกินยิ่งกว่าเราอีก ผมรีบสุดเลย วิ่งปรวดไปจะดูซิว่าไอ้เด็กที่ไหนมันมาตีฆ้อง นี่กว่าเป็นเด็กนะ ไม่ได้นี่กว่าเป็นผู้ใหญ่ พอโผล่ขึ้นไปบนบ้านเห็นเข้าท่านนั้นแหละ ชนลูกชู้เลย นี่กว่านี่อะไรกันวะกำลังนั่งต้อยๆ ไหวโน่นไหวนี่อะไรต่ออะไรอยู่คนเดียว ไอ้ะครูหอรอเนี่ย แก่หง่อมแล้วนะ ตีไม่ถูกฉัตรเลยมองแล้วก็รีบกลับลงมาเพื่อจะไม่ให้ท่านหยุดกลัวว่าท่านจะหยุดตี มานั่งคิดพิจารณา ดูขนาดท่านแก่หง่อมอย่างนี้แล้ว ครูบาอาจารย์ยังตีได้ขนาดนี้ ก็นึกศรัทธาท่านมากขึ้น”

(เสถียร ดวงจันทร์ทิพย์. 2535: 35-37)

ครูเพชร จรรย์นาฏย์ มีภรรยาชื่อ นางปริก (นางปริกมีลูกติดกับสามีเก่า คือนายเชิง รักดนตรี) ซึ่งเป็นคนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่บ้านใกล้วัดถนนทรีย์ ต. พุดเลา อ. บางปะหัน จ. พระนครศรีอยุธยา มีบุตรธิดารวมทั้งหมด 4 คน ได้แก่

1. นางเจือ จรรย์นาฏย์ มีความสามารถบรรเลงปี่พาทย์ได้รอบวง รวมทั้งเครื่องสายและแตรววง เป็นนักร้องนำประจำอยู่ในวงบูรพาภิรมย์ มีบุตร 2 คน คนแรก ชื่อประกอบ ส่วนลูกคนที่ 2 เป็นลูกกับสามีใหม่ เป็นเจ้าของคณะลิเก ชื่อ นายแมน สุเมธีร์ มีลูกสาว ชื่อ มิ่งจิตร์ สามีชื่อ มนัส สุขพัฒน์
2. นางเจียร จรรย์นาฏย์ มีความสามารถบรรเลงปี่พาทย์ได้รอบวง รวมทั้งเครื่องสายและแตรววง เป็นนักร้องประจำในวงบูรพาภิรมย์ คู่กับพี่สาว สามีเป็นเจ้าของคณะลิเก ชื่อ นายเฉลียว ยังประดิษฐ์ มีลูกสาว 1 คน ชื่อ ขวัญใจ หรือ เถ็น
3. นางสาวเจียด จรรย์นาฏย์ เป็นโรควงข้าง ทำให้มีใบหน้าพิการตั้งแต่ในวัยเด็ก แต่มีความสามารถพิเศษทางด้านดนตรีที่โดดเด่นในเรื่องของการบรรเลงเครื่องหนังและบรรเลงแตรววง
4. นายไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ เป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียงมาก เคยเป็นมหาเด็กดนตรี ตำแหน่งคนระนาด เอก รุ่นเล็ก และเป็นคนฆ้องวงเล็กของรุ่นใหญ่ ประจำวงวังบางค้อแหลม ของกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์

ภาพประกอบ 4 นางปริก (ภรรยาครูเพชร จรรย์นาฏย์)

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

ภาพประกอบ 5 นางเจือ สุ่มเอีร์ (จรรย์นาฏย์) บุตรสาวคนโต ของครูเพชร จรรย์นาฏย์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

ภาพประกอบ 6 นางเจียร ยังประดิษฐ์ (จรรยนาถย์) บุตรสาวคนที่สอง ของครูเพชร จรรยนาถย์

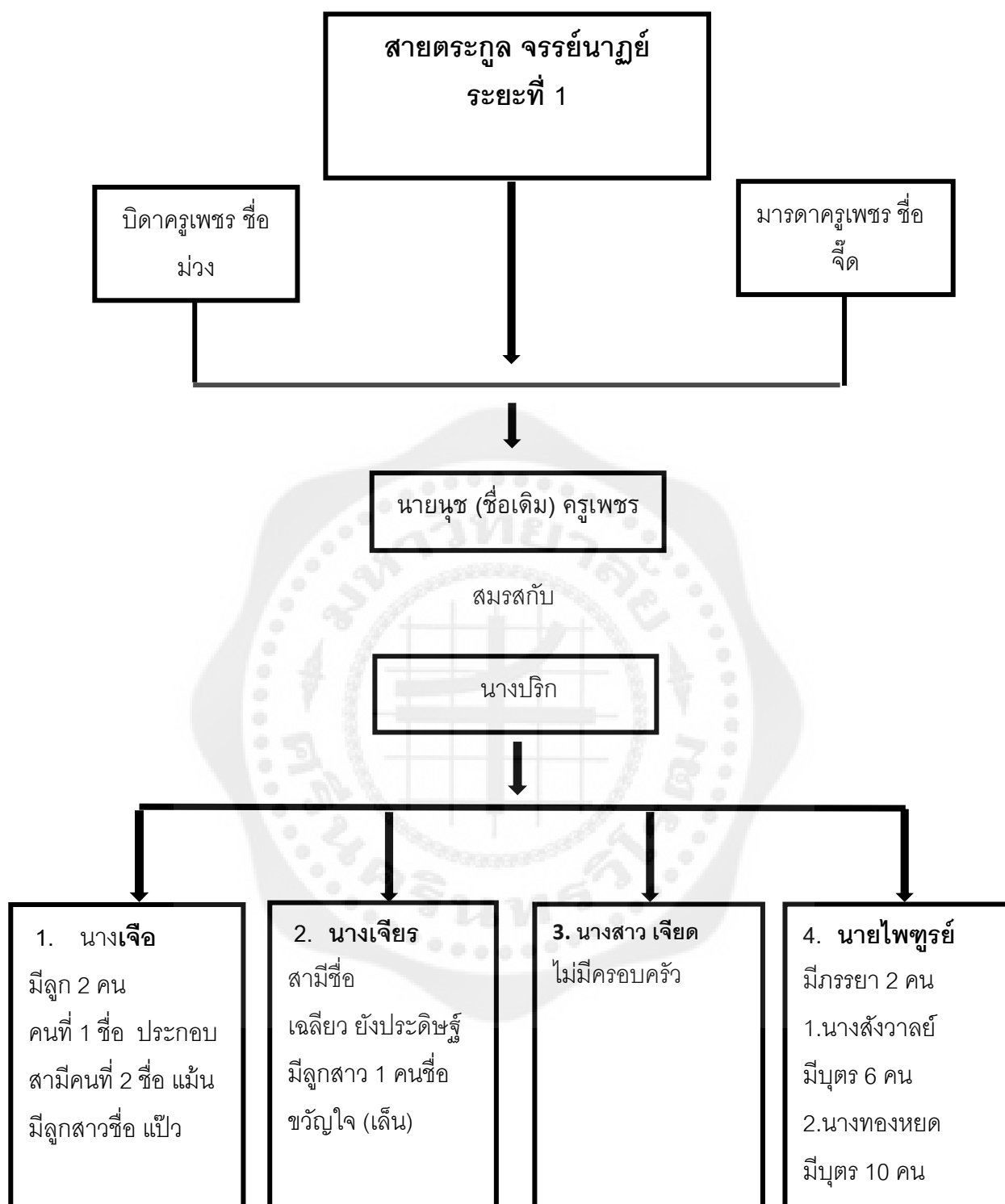
ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย นาย พัทธ์ จรรยนาถย์

ภาพประกอบ 7 นายไพฑูรย์ จรรยนาถย์ บุตรคนที่สาม

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพัทธ์ จรรยนาถย์

ครูเพชร จรรย์นาฏย์ ป่วยด้วยโรคชรา นายเพทาย จรรย์นาฏย์ (หลานของครูเพชร จรรย์นาฏย์) ในขณะนั้นอายุประมาณ 10 ขวบ ได้อยู่ดูแลปรนนิบัติจนครูเพชร จรรย์นาฏย์ เสียชีวิตในปี พ.ศ.2491 นายเพทาย จรรย์นาฏย์ ยังเล่าบรรยากาศในงานศพของครูเพชร จรรย์นาฏย์ อีกว่า หลังจาก ที่ครูเพชร จรรย์นาฏย์ เสียชีวิต ได้ตั้งศพไว้ที่บ้าน เมื่อหลวงประดิษฐไพเราะทราบบว่า การเสียชีวิตของ ครูเพชร จรรย์นาฏย์ ท่านได้เดินทางมาเป็นแม่งานในการจัดเตรียมงานศพทันที และได้ช่วยงานอยู่ที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเวลา 1 คืน ครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ท่านนับถือครู เพชร จรรย์นาฏย์มาก เพราะเมื่อครั้งที่เข้ามาอยู่ที่กรุงเทพมหานครในระยะแรกๆ นั้น ท่านก็ได้เรียนรู้ เพลงต่างๆ กับครูเพชร จรรย์นาฏย์ เป็นจำนวนมาก ซึ่งในงานศพได้มีนักดนตรีที่เป็นลูกศิษย์ของครู เพชร จรรย์นาฏย์ มากันมากมาย ตลอดจนถึงผู้ที่เคารพนับถือในตัวครูเพชร จรรย์นาฏย์ ก็ได้เดินทางมา กันเป็นจำนวนมาก ศพของครูเพชร จรรย์นาฏย์ เก็บไว้ที่บ้าน ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเวลา 1 ปี เมื่อครบกำหนดจึงได้ทำการฌาปนกิจ ที่วัดสามวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครูหลวงประดิษฐ ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้มาเป็นประธานในงานด้วย ในวันนั้นมีผู้อาวูโสหลายท่านที่เกี่ยวข้องกับครู เพชร จรรย์นาฏย์ และบุคคลที่ได้เรียนรู้กับครูเพชร จรรย์นาฏย์ ซึ่งในปัจจุบันเหลือเพียง 2 ท่านที่ยังมี ชีวิตอยู่ คือนายสำราญ เกิดผลและนายไสว ญาณจรรยา

ภาพประกอบ 8 ตารางสืบทอดระยะที่ 1

1.1.2 การสืบทอดสายดนตรี

การสืบทอดสายดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ ระยะที่ 2

ภาพประกอบ 9 ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ กับระนาดทุ้มที่ชำนาญเป็นพิเศษ ที่บ้านจรรย์นาฏย์

ที่มา ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์)

ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ เกิดเมื่อ พ.ศ. 2460 ปีมะเมีย เกิดในวังบูรพาภิรมย์ ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากครูเพชร จรรย์นาฏย์ ครูดนตรีไทยของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช บิดาเป็นหัวหน้าคณะวงดนตรีไทย โดยในภายหลังที่ออกจากวังบูรพา ได้มาตั้งสำนักดนตรีจรรย์นาฏย์อยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รับงานบรรเลงดนตรีเพื่อบรรเลงตามงานต่างๆ นอกจากนี้ยังเปิดสอนดนตรีไทยและแตงวงให้กับบุคคลทั่วไป ซึ่งมีลูกศิษย์มากมายจากหลายๆ ที่มาเรียนที่สำนักแห่งนี้

เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2471 สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ได้เสด็จประพาสทางเรือมาแวะที่บ้านของท่านเจ้าคุณโบราณราชธานินทร์ ผู้รักษามณฑลกรุงเก่า ในสมัยนั้น (ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา) และทรงประทับแรมที่พระราชวังบางปะอิน ในครั้งที่เสด็จจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ รับสั่งให้จางวางผาด (ผู้ควบคุมวงดนตรีวังบางคอกแหลม) นำเรือเร็วชื่อ จามเทวี ออกไปเชิญคณะเป่าพาทย์ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้มาบรรเลงถวาย คู่กับวงเป่าพาทย์วังบางคอกแหลมของพระองค์ จางวางผาดได้ไปเชิญ วงเป่าพาทย์หลายคณะ แต่ไม่มีใครยอมมาบรรเลงถวาย จางวางผาดจึงย้อนกลับมาถามเจ้าคุณโบราณราชธานินทร์ ว่ามีวงเป่าพาทย์คณะใดบ้างที่มีชื่อเสียงพอจะบรรเลงถวายคู่กับวงเป่าพาทย์วังบางคอกแหลมได้บ้าง ท่านเจ้าคุณโบราณราชธานินทร์ จึงตอบว่า มีเพียงคณะเดียวที่พอจะมาบรรเลงถวายได้คือ คณะของครูเพชร จรรย์นาฏย์ ท่านเจ้าคุณ

โบราณราชธานินทร์ ได้อธิบายให้จางวางผาดฟังว่า ครูเพชร จรรย์นาฎย์ เป็นครูดนตรีและเคยเป็นคน ระนาดเอกอยู่ในวังสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกและตอนนี่ครูเพชร จรรย์นาฎย์ ได้เข้ามาสอนมโหรีและ เครื่องสายอยู่ในจวนผู้ว่าแห่งนี้เป็นประจำ นักดนตรีที่อยู่ในจวนผู้ว่าและนักดนตรีที่บ้านครูเพชร ล้วนมีความรู้และมีมือเชี่ยวชาญหาผู้ใดทัดเทียมได้ยาก พอท่านเจ้าคุณโบราณราชธานินทร์เล่าจบ ก็ให้ จางวางผาดไปเชิญคณะครูเพชร จรรย์นาฎย์ มาบรรเลงถวาย ครูเพชร จรรย์นาฎย์ รับคำเชิญ พอถึงวัน นัดจางวางผาดได้นำเรือยนต์ ชื่อเรือมโนห์รา มารับนักดนตรีที่บ้านครูเพชร ไปบรรเลงถวายที่พระราชวัง บางปะอิน ครั้นนั้นได้จัดบรรเลงแบบการประลองวงดนตรี

คณะครูเพชร จรรย์นาฎย์ เป็นนักดนตรีรุ่นเล็ก ได้แก่

1. นายผวน บุญจำเริญ ปี
2. นายไพฑูรย์ จรรย์นาฎย์ ระนาดเอก
3. นายปลั่ง รักดนตรี ระนาดทุ้ม
4. นายถวิล อรรถกฤษณ์ ซ้องวงใหญ่
5. นายชวน (ไม่ทราบนามสกุล) ซ้องวงเล็ก
6. นายแสง เกิดผล กลองสองหน้า
7. นางสาวเจียร จรรย์นาฎย์ นักร้อง
8. นางสาวชั้น อรรถกฤษณ์ นักร้อง

นักดนตรีของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เป็นนัก ดนตรีรุ่นใหญ่ (ปัจจุบันเสียชีวิตทั้งหมด) ได้แก่

1. นายอ่อน ช่างสุพรรณ ปี
2. นายเผือก นักระนาด ระนาดเอก
3. นายแสง แสงเรืองรอง ระนาดทุ้ม
4. นายละม่อน พุ่มเสนาะ ซ้องวงใหญ่
5. นายโองการ(ต่อ) กลีบขึ้น ซ้องวงเล็ก
6. นายชะล่า ริดมาก กลองสองหน้า
7. หลวงเสียงเสนาะกรรณ นักร้อง
8. คุณหญิงเยี่ยม นักร้อง
9. คุณส้มลิ้ม (จิมลิ้ม) กุลตัน นักร้อง

การบรรเลงสิ้นสุดลงเมื่อเวลา 6 โมง (24 นาฬิกา) เมื่อการบรรเลงสิ้นสุดลง สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ทรงพอพระทัยมาก ทรงรับสั่งว่าจะขอเด็กไปที่ปี่พาทย์จำนวน 5 คน คือ คนปี่ (นายผวน บุญจำเริญ) คนระนาด (นายไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์) คนฆ้องวงใหญ่ (นายถวิล อรรถกฤษณ์) คนระนาดทุ้ม (นายปรุง รักคนตรี) คนกลองสองหน้า (นายสงว เกิดผล)

หลังจากการประชันครั้งนั้น ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ จึงได้เข้าไปอยู่ในวังบางคอกแหลมในตำแหน่งมหาดเล็กปี่พาทย์(รุ่นเล็ก) เครื่องมือคนระนาดเอก ในระหว่างที่อยู่ในวังบางคอกแหลมนั้น อยู่ในความดูแลของจางวางผาด ส่วนท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จะมาสอนดนตรีที่วังบางคอกแหลมทุกวันจันทร์ พุธ ศุกร์ ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ นอกจากเป็นคนตีระนาดเอกในรุ่นเล็กแล้วยังมีหน้าที่ตีฆ้องวงเล็กในรุ่นใหญ่อีกด้วย เมื่อกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์สิ้นพระชนม์แล้ว ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ได้ย้ายมาประจำวังลัดดาวัลย์ ของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าหญิงเฉลิมเขตมงคล และเมื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์เสร็จสิ้นลงแล้ว จึงได้ทูลลากลับไปอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยู่กับครูเพชร จรรย์นาฏย์ ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ได้รับการยกย่องจากนักดนตรีด้วยกันเองว่า เป็นผู้บรรเลงระนาดทุ้มได้ดีมากจนเป็นที่กล่าวขาน ท่านยังขยันฝึกซ้อมดนตรีตลอดเวลา ซึ่งครูบุญยงค์ เกตุคง ยังกล่าวถึงครูไพฑูรย์ ด้วยว่า

“ แหมอาไพฑูรย์ ลูกครูเพชรที่ท่านขยันจริงๆ ผมเห็นมาตั้งแต่เขาไปอยู่บ้านท่าน นั่งตีได้ทั้งวันนานๆ ถึงวันไหนไปงานเลิกกลับมาก็ต้องลง นั่งไล่ระนาดก่อน เหนื่อยก็ข่มหลัง พอท่านเลิกลูกไปนั่งพักไ้พื้นกระดานตรงที่นั่นนะ เหนื่อยเปื่อยเป็นรอยตุดเลยเพราะอย่างนี้เวลาประชันกับใครถึงได้ไม่กลัวคือท่านไม่ประมาทท่านเล่าว่าสมัยเข้าไปอยู่ที่วังบางคอกแหลมนั้น เป็นเด็กก็ถูกบังคับให้นั่งซ้อมเพลงท่องอยู่ทั้งวัน จนเคยชินเสียแล้ว โทมามันก็เลยติด วันไหนไม่ซ้อมมันเหมือนขาดอะไรไปอย่าง ผมได้ทางเพลงเดี่ยวกราวในจากอาไพฑูรย์คนนี้แหละ แหมยิ่งข่มด้วยแล้วร้ายมากเชียวครับ ใครก็ไม่อยากตีกับท่านหรอกสมัยก่อนเขากลัวกันทั้งนั้นแหละ ”

(เสถียร ดวงจันทร์ทิพย์. 2535: 42)

ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ได้เสียชีวิตลงเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2522 ที่บ้านเหนือวัดสามวิหาร ต.หัวรอ อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา รวมอายุได้ 62 ปี เมื่อสิ้นครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ แล้วลูกๆ หลานๆ และลูกศิษย์ก็ยังคงสืบทอดดนตรีไทยกันมาจนถึงทุกวันนี้

ภาพประกอบ 10 สำนักปี่พาทย์ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ คลองบางขวด ต. ห้วยอ จ. พระนครศรีอยุธยา

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ มีภรรยา 2 คน มีบุตรรวมกันทั้งหมด 16 คน ได้แก่

ภรรยาคนที่ 1 ชื่อ นางสาวลย์ จรรย์นาฏย์ (สังข์แก้ว)

ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ริมคลองบางขวด บริเวณเหนือวัดสามวิหาร ที่บ้านเลขที่ ๗ 71 /1 หมู่ 2 ต.ห้วยอ อ. พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา มีบุตรด้วยกันรวมทั้งหมดจำนวน 6 คน ได้แก่

1. นายเพทาย จรรย์นาฏย์ เกิดเมื่อปีชวด เสียชีวิตเมื่ออายุประมาณ 75 ปี ได้รับความศึกษาจนจบชั้นประถมปีที่ 4 มีความสามารถในการบรรเลงดนตรีไทยได้ทุกชนิด เรียนดนตรีไทยและแตงกับครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ เคยมีผลงาน การแสดงภาพยนตร์ ให้กับ ส.อาสนจินดา และเคยเป็นนักดนตรีสากลเป่าแซกโซโฟนให้กับวงดนตรีของ ครูเอื้อ สุนทรสนาน และเคยทำงานเป็นเจ้าหน้าที่คานเรือ ดำรงจน้ำ ย่านฝั่งธนบุรี ที่กรุงเทพมหานคร

ภาพประกอบ 11 นายแพทย์ จรรย์นาฏย์ (คนหน้า) พ.ท. วัลลภ จรรย์นาฏย์ (คนหลัง)

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

ภาพประกอบ 12 งานบวช นายไพเราะ จรรย์นาฏย์ จากซ้าย 1.นางเจียร จรรย์นาฏย์ (ลูกสาวครูเพชร จรรย์นาฏย์) 2.ครูไพฑูรย์ 3.นางสังวาลย์ (ภรรยาครูไพฑูรย์)

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

2. นายไพเราะ จรรย์นาฏย์ เกิดเมื่อปีมะโรง ปัจจุบันได้เสียชีวิตแล้วเมื่อประมาณอายุ 70 กว่าปี ได้รับการศึกษา จบชั้นประถมปีที่ 4 มีความสามารถในการเล่นดนตรีไทยได้ทุกประเภทรวมทั้ง แตรวงด้วย โดยศึกษาวิชาความรู้ทางด้านดนตรีมาจากจากครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ นอกจากจะเล่นดนตรีได้ทุกชนิดแล้ว ยังสามารถขับร้องเพลงและประพันธ์ทำนองได้อีกด้วย ซึ่งในอดีตเคยเป็นนักร้องร้องเพลงให้กับวงดนตรีของครูเอื้อ สุนทรสนาน และเคยสอนขับร้องที่โรงเรียนสุนทรวินทยา

3. พ.ท.วัลลภ จรรย์นาฏย์ เกิดเมื่อปีมะเมีย ปัจจุบันได้เสียชีวิตแล้วเมื่ออายุ 64 ปี จบชั้นมัธยมศึกษา ที่โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ศึกษาดนตรีกับครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ รับราชการที่กระทรวงกลาโหม ในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน

4. นางวันดี มีวุฒิสม (จรรย์นาฏย์) เกิดเมื่อปีระกา สมรสกับนายปรีชา มีวุฒิสม (อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดใหญ่ชัยมงคล ปัจจุบันเสียชีวิตแล้วเมื่ออายุ 70 ปี) มีบุตรด้วยกันจำนวน 2 คน ศึกษาชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ และศึกษาต่อที่โรงเรียนฝึกหัดครูพระนครศรีอยุธยา เคยเป็นนักร้องทั้งเพลงไทยเดิมและเพลงไทยสากล โดยศึกษาดนตรีไทย กับครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ เคยร้องเพลงออกรายการโทรทัศน์ในรายการ ดร. อุทิศ นาคสวัสดิ์แนะนำดนตรีไทย ที่ช่อง 5 และที่ช่อง 7

ภาพประกอบ 13 นางสาววันดี จรรย์นาฏย์ (ลูกครูไพฑูรย์ กับ นางสาววัลย์ จรรย์นาฏย์)

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

5. ชื่อแขก (เสียชีวิตตั้งแต่เยาว์วัย)

6. นางอุทัยวรรณ คงรุ่งเรือง (จรรย์นาฏย์) เกิดปีฉลู อายุ 69 ปี มีความสามารถด้านร้องเพลง จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สมรสกับ นายพรชัย คงรุ่งเรือง (สามีเสียชีวิตแล้ว) มีบุตร 2 คน ปัจจุบัน

เป็นผู้ดูแลบ้านของครูเพชร จรรย์นาฏย์ และครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ที่บ้านเหนือวัดสามวิหาร ริมคลอง
บางขวด ต. หัวรอ อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา

ภาพประกอบ 14 นางอุทัยวรรณ คงรุ่งเรือง (จรรย์นาฏย์)

ที่มา: ผู้วิจัย. 5 มีนาคม 2560.

ภรรยาคนที่ 2 นางทองหยด จรรย์นาฏย์

นางทองหยด จรรย์นาฏย์ (นามสกุลเดิม โพธิ์สามต้น) อยู่บ้านเลขที่ 24/1 หมู่ 2 ต.ขยาย อ.
บางปะหัน จ.พระนครศรีอยุธยา นางทองหยด เกิดเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2473 ปีมะเมีย เป็นบุตร
ของ ครูผิว โพธิ์สามต้นมารดาชื่อนางกรีก โพธิ์สามต้น

ภาพประกอบ 15 นางทองหยด จรรย์นาฏย์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

ภาพประกอบ 16 นางกรีก โพธิ์สามต้น

ที่มา: ผู้วิจัย

ชีวิตในวัยเยาว์ นางทองหยดได้เรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดจอมเกษ จนถึงชั้นสูงสุดในสมัยนั้น คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ครูผิว โพธิ์สามต้น ซึ่งเป็นบิดาของนางทองหยด เป็นนักดนตรีไทย ทำให้นางทองหยดมีความสนใจทางด้านดนตรีไทย โดยมีครูผิว ซึ่งเป็นบิดาถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ ต่อมาครูผิวได้พานางทองหยดไปฝากเรียนทางด้านการขับร้องเพลงไทยเดิม ที่สำนักของครูเพชร จรรย์นาฎย์ ที่บ้านเหนือวัดสามวิหาร โดยมีน้องชายคือ ครูฉลาก โพธิ์สามต้น เป็นผู้ติดตามไปด้วย นางทองหยดได้เรียนการขับร้องเพลงไทยกับครูเจียร จรรย์นาฎย์ บุตรสาวของครูเพชร จรรย์นาฎย์ จนได้เป็นนักร้องประจำวงดนตรีของบ้านจรรย์นาฎย์

นางทองหยด จรรย์นาฎย์ มีพี่น้องทั้งหมดรวม 3 คน ได้แก่

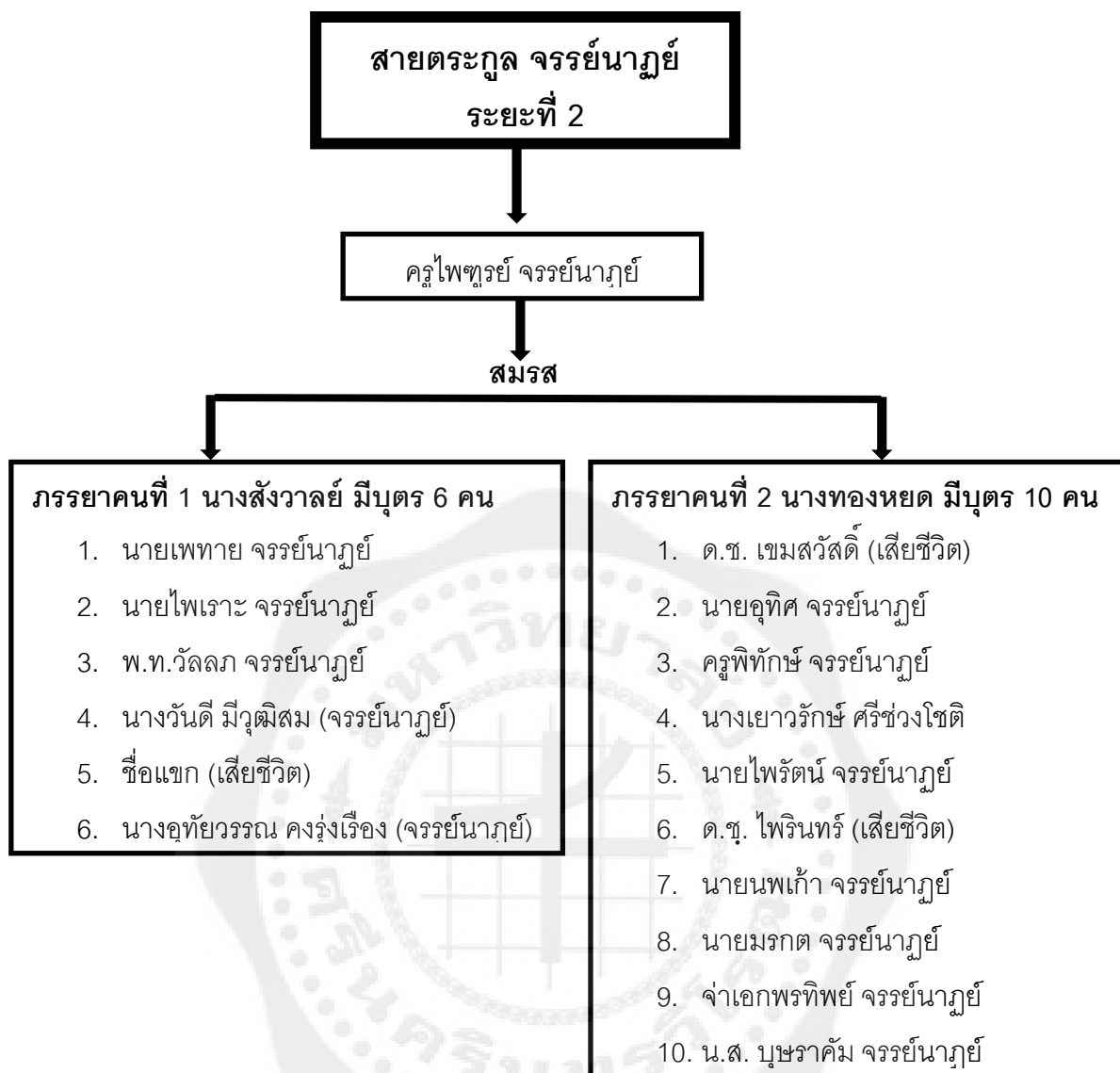
1. นางสาวหยด ประสงค์สุวรรณ ปัจจุบันอายุ 90 ปี
 2. นางทองหยด จรรย์นาฎย์ (เสียชีวิตเมื่อวันอาทิตย์ที่ 14 พฤศจิกายน 2552 รวมอายุ 79 ปี)
 3. ครูฉลาก โพธิ์สามต้น (ครูนกเล็ก) สมรสกับ นางสมนึก (อรุณรัตน์) โพธิ์สามต้น มีบุตร 3 คน
- นางทองหยด จรรย์นาฎย์ ได้สมรสกับ ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฎย์ มีบุตรธิดารวมทั้งหมด 10 คน

ได้แก่

1. ด.ช. เขมสวัสดิ์ จรรย์นาฎย์ (เสียชีวิต)

2. นายอุทิศ จรรย์นาฏย์ รับราชการกรมแพทยทหารบก
3. ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ อาจารย์พิเศษ ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
4. นางเยาวรักษ์ ศรีช่วงโชติ ข้าราชการบำนาญ
5. นายไพรัตน์ จรรย์นาฏย์ รับราชการกองการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
6. ด.ช. ไพรินทร์ จรรย์นาฏย์ (เสียชีวิต)
7. นายนพเก้า จรรย์นาฏย์ อาจารย์ประจำ ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา
8. นายมรกต จรรย์นาฏย์ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านดนตรีไทย
9. จำเริญพรทิพย์ จรรย์นาฏย์ อดีตข้าราชการ กองดุริยางค์ไทย กองทัพบก
10. น.ส.บุษราคัม จรรย์นาฏย์ รับราชการครู ที่โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนีย์)

กล่าวโดยสรุปถึงประวัติความเป็นมาของบ้านจรรย์นาฏย์ ซึ่งมีทั้งหมด 3 รุ่น คือ ระยะที่ 1 เริ่มจากครูเพชร จรรย์นาฏย์ ซึ่งเป็นนักดนตรีจากวังบูรพาภิรมย์มีภรรยาชื่อนางปริงมีบุตรด้วยกัน 4 ต่อมาย้ายมาอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและตั้งสำนักเป่าพาทย์ขึ้นจนมีชื่อเสียง ต่อมาครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์(บุตรชายของครูเพชร จรรย์นาฏย์) ได้เป็นนักดนตรีในวังบางคอกแหลม หลังจากออกจากวังได้มาอยู่กับครูเพชร จรรย์นาฏย์ที่จังหวัดอยุธยา ตามเดิม เมื่อครูเพชร จรรย์นาฏย์เสียชีวิตลง ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ เป็นบุคคลสำคัญที่มีหน้าที่สืบทอดทางเพลงของครูเพชร จรรย์นาฏย์ในระยะที่ 2 และตั้งสำนักดนตรีชื่อว่า สำนักเป่าพาทย์ไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์จนมาถึงรุ่นลูกของครูไพฑูรย์ ก็ยังสืบทอดทางเพลงของครูเพชร จรรย์นาฏย์เอาไว้ โดยใช้ชื่อว่า คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

ภาพประกอบ 17 สายตระกูลจรรย์นาฏย์ ระยะที่ 2

ภาพประกอบ 18 นักดนตรี 7 คน บุตรชาย ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

แถวบนจากซ้าย

1. จำเริญพรทิพย์ จรรย์นาฏย์
2. นายมรกต จรรย์นาฏย์
3. นายไพรัตน์ จรรย์นาฏย์
4. นายนพเก้า จรรย์นาฏย์

แถวล่างจากซ้าย

1. นายอุทิศ จรรย์นาฏย์
2. นายไพเราะ จรรย์นาฏย์
3. ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

1.1.3 เครื่องดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์

จากคำบอกเล่า ของครูบุญยงค์ เกตุคง นายไสว ญาณจรูญและนายจินดา รักดนตรี ได้กล่าวว่า ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น วงดนตรีครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ได้สร้างเครื่องมอญเป็นวงแรก ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และห้องมอญของที่นี่มีความสวยงามมาก เป็นห้องมอญที่สร้างมาจากร้านตุ๊กตาไทย ซึ่ง ม.ร.ว.จรูญสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา ยังได้นำลวดลายห้องมอญทั้งสองวงนี้ มาเป็นแบบในการแกะลายห้องมอญด้วย

เครื่องดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ ที่ใช้งานในปัจจุบันเป็นเครื่องดนตรีใหม่ทั้งหมด ส่วนเครื่องดนตรีในสมัยครูเพชร จรรย์นาฏย์ เหลือเพียงลูกฆ้องวงใหญ่กับร้านฆ้องหนึ่งวง และเครื่องดนตรีสมัยครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ยังคงหลงเหลืออยู่บ้าง แต่ไม่ได้เอามาใช้งานในการบรรเลงแล้ว โดยปัจจุบันมีบ้านที่เก็บเครื่องดนตรีกระจายอยู่ตามที่แตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 4 บ้าน ดังนี้

1. บ้านเหนือวัดสามวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. บ้านใต้วัดจอมเกษ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. บ้านศรีช่วงโชติ จังหวัดกาญจนบุรี
4. บ้านจรรย์นาฏย์ จังหวัดนครราชสีมา

เครื่องดนตรีไทยแต่แรกเดิมนั้นถูกเก็บรักษาไว้ที่บ้านครูเพชร จรรย์นาฏย์ ที่บ้านเลขที่ ๗๑ / 1 หมู่ 2 ต.หัวรอ อ. พระนครศรีอยุธยา ริมคลองบางขุด เหนือวัดสามวิหาร ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครูเพชร จรรย์นาฏย์ ได้ย้ายถิ่นฐานจากกรุงเทพมหานคร มาอยู่ที่นี่ ได้ตั้งสำนักดนตรี มีครอบครัว มีลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียง โดยทิ้งมรดกทางดนตรีไทยไว้ให้ลูกหลานได้สืบทอด อนุรักษ์ ตราบจนทุกวันนี้

ภาพประกอบ 19 บ้านครูเพชร จรรย์นาฏย์ ก่อนปรับปรุงใหม่

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

ภาพประกอบ 20 บ้านครูเพชร จรรย์นาฏย์ รีมคลองบางขวด

ที่มา: ผู้วิจัย. 5 มีนาคม 2560

ที่บ้านครูเพชร จรรย์นาฏย์ เป็นสำนักปี่พาทย์ มีเครื่องดนตรีเหลือเพียงไม่กี่ชิ้น ปัจจุบันยังเหลือ เครื่องดนตรีไทย 1 ชุด และเครื่องดนตรีปี่พาทย์มอญ เพียง 1 ชุด ซึ่งเป็นของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ยังคงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะฆ้องวงใหญ่ ครูบุญยงค์ เกตุคง เคยได้ใช้บรรเลงฝึกฝน เล่าเรียน ณ ที่สำนักแห่งนี้ ฆ้องวงใหญ่เป็นเครื่องดนตรีที่ ครูบุญยงค์ เกตุคงใช้ในเวทีการประชันที่พระราชวังจันทร์เกษม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครูเพชร จรรย์นาฏย์และครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ เป็นผู้ฝึกซ้อมให้กับครูบุญยงค์ เกตุคง ในการประชันในครั้งนั้น

ภาพประกอบ 21 ฆ้องฆ้องวงใหญ่ที่ครูเพชร จรรย์นาฏย์ ใช้บรรเลง รำนฆ้องเป็นของทำใหม่

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

เครื่องดนตรีบ้านจรรย์นาฏย์ ที่ใช้ในปัจจุบันจะเป็นเครื่องดนตรีใหม่ทั้งหมด เครื่องดนตรีในสมัยครูเพชร จรรย์นาฏย์และครูไพฑูรย์ได้ชำรุดเก่าและพังไปตามกาลเวลา มีบางส่วนเสียหายในช่วงที่น้ำท่วมหนักใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เครื่องดนตรีสมัยครูไพฑูรย์ ยังคงมีเครื่องดนตรีไทยอยู่ 1 ชุด กับซองมอญจากร้านตุ๊กตาไทยที่เก็บไว้ไม่ได้ใช้งาน อยู่ที่บ้านริมคลองบางขวด เหนือวัดสามวิหาร อำเภอพระนครศรีอยุธยา โดยมีนางอุทัยวรรณ (จรรย์นาฏย์) คงรุ่งเรือง เป็นผู้ดูแล ซึ่งเมื่อมาถึงรุ่นลูกครูไพฑูรย์ พบว่ามีการซื้อเครื่องดนตรีเพิ่มมากขึ้น

ภาพประกอบ 22 ซองมอญ จากร้านตุ๊กตาไทย บ้านเหนือวัดสามวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา: ผู้วิจัย, 5 มีนาคม 2560

ภาพประกอบ 23 เครื่องมอญยังเหลือ 1 ชุด บ้านเหนือวัดสามวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา: ผู้วิจัย. 5 มีนาคม 2560.

จากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจจำนวนเครื่องดนตรีของบ้านจรรย์นาญ เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2560 ซึ่งเก็บรักษาอยู่ที่บ้านของ ครูพิทักษ์ จรรย์นาญ สามารถสรุปจำนวนเครื่องดนตรี ปี่พาทย์ ทั้งเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์ไทย และเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์มอญ รวมถึงเครื่องหนัง และเครื่องประกอบจังหวะได้ ดังนี้

ลำดับที่	ประเภทเครื่องดนตรี	บ้านสามวิหาร	บ้านเครื่องได้วัดจอมเกษ	บ้านศรีวงโชติ	บ้านเครื่องที่โคราช
1	ระนาดเอกพร้อมผืน	2	6	3	2
2	ระนาดทุ้มพร้อมผืน	2	6	3	1
3	ซঁองไทยวงใหญ่	2	15	1	1
4	ซঁองไทยวงเล็ก	2	15	1	1
5	เปิงมางพร้อมคอก	1	3	1	1
6	ตะโพนมอญ	1	5	1	1
7	ตะโพนไทย	1	7	1	1
8	ระนาดเอกเหล็ก พร้อมผืน	1	9	1	1
9	ระนาดทุ้มเหล็ก พร้อมผืน	1	10	1	1
10	ซঁองกระแต	1	2	1	1
11	กระจำโหม่ง	1	2	1	1
12	ซঁองมอญวงใหญ่	1	15	3	2
13	ซঁองมอญวงเล็ก	1	15	3	2
14	กลองทัด	1	3	1	1
15	กลองแขก	1	3	1	1
16	กลองตุ้ม	1	2	1	1
17	โทนชาติรี	1	4	1	1
18	กลองสองหน้า	1	1	1	1
19	เครื่องประกอบจังหวะ ฉิ่ง ฉาบ กรับ	2	6	2	2

จากตารางเครื่องดนตรีของบ้านจรรย์นาฏยทั้ง 4 บ้าน สามารถสรุปได้ว่า เครื่องดนตรีที่ใช้ในปัจจุบันแบ่งเป็นเครื่องดนตรีจากวงปี่พาทย์ไทย และเครื่องดนตรีจากวงปี่พาทย์มอญ พบว่าบ้านได้วัดจอมเกษ จะมีเครื่องดนตรีมากที่สุด โดยมีครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย เป็นผู้ดูแล ซึ่งในปัจจุบันก็ยังคงซื้อสะสมเครื่องดนตรีเพิ่มขึ้น เครื่องดนตรีที่มีมากที่สุดคือซঁองมอญ เพราะปัจจุบันมีงานที่ใช้วงปี่พาทย์

มอญเป็นจำนวนมาก และเนื่องจากในวงปีพาทย์มอญมักจะเพิ่มจำนวนห้องมอญตามความต้องการของเจ้าภาพ ส่งผลทำให้ห้องมอญมีจำนวนมากขึ้นด้วย

1.1.4 วงดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย

วงปีพาทย์ลูกคู่ไพฑูรย์ จรรย์นาฏย เป็นวงปีพาทย์ที่ถือกำเนิดขึ้นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยสืบทอดจากสำนักดนตรีไทยครูเพชร จรรย์นาฏย ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ประเภทของวงดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย ที่เคยรับงานบรรเลงในอดีต มีทั้งวงปีพาทย์ วงมโหรี และวงแตงวง มีรายละเอียดของประเภทของวงดนตรี ดังต่อไปนี้

วงแตงวง ในอดีตบ้านจรรย์นาฏยมีการรับงานแตงวง ทั้งในงานบวชและงานศพ เพื่อใช้เป็นดนตรีประกอบขบวนแห่ โดยวงแตงวงของบ้านจรรย์นาฏยนั้น มีทั้งการรับงานแบบเฉพาะวงแตงวงและควบคู่ไปกับวงปีพาทย์ โดยมีครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย เป็นผู้สืบทอดการบรรเลงแตงวงมาจากครูเพชร จรรย์นาฏย ผู้บรรเลงในอดีต ล้วนแต่เป็นบุคคลในครอบครัว อย่างเช่น นางสาว จรรย์นาฏย ภรรยาคนแรกของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย ก็เป็นผู้บรรเลงแตงวงด้วยเช่นกัน

วงมโหรี เป็นวงที่ยังมีการรับงานอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยใช้ผู้บรรเลงเครื่องสายที่เป็นสมาชิกในบ้านและคนนอกรวมกัน ปัจจุบันมีงานค่อนข้างน้อย แต่เพื่อให้คงความเป็นบ้านดนตรีไทยอย่างสมบูรณ์แบบ บ้านจรรย์นาฏยจึงยังคงรับงานมโหรีอยู่

วงปีพาทย์มอญ พบว่าเป็นวงที่บ้านจรรย์นาฏยรับงานมากที่สุด ในสมัยครูไพฑูรย์ได้สร้างวงปีพาทย์มอญเครื่องคู่ 1 ชุดจากร้านตุ๊กตาไทยในกรุงเทพฯ จนปัจจุบันนี้บ้านจรรย์นาฏยสามารถรับงานวงดนตรีได้หลายรูปแบบ การประสมวงปีพาทย์มอญได้ปรับรูปแบบไป ซึ่งเดิมการประสมวงปีพาทย์มอญจะยึดตามรูปแบบปีพาทย์ไทย คือวงปีพาทย์มอญเครื่องห้า วงปีพาทย์มอญเครื่องคู่ และวงปีพาทย์มอญเครื่องใหญ่ ในส่วนของวงปีพาทย์มอญเครื่องใหญ่จะเป็นที่นิยมมาก นอกจากนี้วงปีพาทย์มอญยังนิยมประดับเครื่องดนตรีด้วยหางนกยูงอีกด้วย เพื่อสร้างความงดงามให้วงปีพาทย์มอญเพิ่มขึ้น

ภาพประกอบ 24 วงปี่พาทย์มอญคณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าวงดนตรีของบ้านจรรย์นาฏย์มีหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะวงปี่พาทย์มอญเป็นวงที่มีความนิยมมากที่สุดในปัจจุบัน มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปตามความนิยม นอกจากนี้ยังพบว่า ในสมัยครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ได้มีการสร้างวงปี่พาทย์มอญ ซึ่งเป็นวงแรกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.1.5 นักดนตรีบ้านจรรย์นาฏย์

หลังจากที่ครูเพชร จรรย์นาฏย์ มีครอบครัวแล้ว ได้ขอลาออกจากวังบูรพาภิรมย์ มาอยู่อาศัยกับภรรยาคือนางปริก จรรย์นาฏย์ ซึ่งเป็นคนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ณ ที่บ้านใกล้วัดสามวิหาร โดยมีลูกหลานและบรรดาลูกศิษย์ตามมาเรียนจากที่ต่างๆ จากหลากหลายจังหวัดทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ในคราวที่มีการประชันที่พระราชวังบางปะอิน ลูกศิษย์ของครูเพชร จรรย์นาฏย์ 5 คนได้เข้าไปอยู่ที่วังบางคอกแหลม หนึ่งในนั้นมีบุตรของครูเพชร จรรย์นาฏย์ คือครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ รวมอยู่ด้วย

ลูกศิษย์ของ ครูเพชร จรรย์นาฏย์ ที่สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ทรงขอไปมีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. นายไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ (ระนาดเอก)
2. นายถวิล อรรถกฤษณ์ (ฆ้องวงใหญ่)
3. นายผวน บุญจำเริญ (ปี่)

4. นายแสง เกิดผล (เครื่องหนัง)
5. นายปรุง รักดนตรี (ระนาดทุ้ม)

นอกจากนี้ยังมี นายสังเวียน เกิดผล (อาครุสำราญ เกิดผล) นายผวง เกิดผล นายพัก รักดนตรี นายผิน รักดนตรี และนายไสว ศรีผ่อง นายประสิทธิ์ เกตุคง นายสังเวียน ญาณจรรยา นายไสว ญาณจรรยา (ซ้องใหญ่ ระนาดเอก) นายบุญยงค์ เกตุคง นายบุญยัง เกตุคง และนายสมบัติ แสงสินธุ์ชัย (ซ้องเล็ก) นายคล้าย ไม่ทราบนามสกุล เป็นต้น ลูกศิษย์คนสำคัญที่ได้ถ่ายทอดทางเพลงของครูเพชร จรรย์นาฎย์ เพื่อสืบทอดมาสู่รุ่นหลานของครูเพชร จรรย์นาฎย์ จนถึงปัจจุบันนี้ ได้แก่ ครูบุญยงค์ เกตุคง และครูบุญยัง เกตุคง

ภาพประกอบ 25 ครูบุญยัง เกตุคง บรรเลงซ้องวงเล็กที่บ้านจรรย์นาฎย์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฎย์

ครูบุญยงค์ เกตุคง เป็นผู้ที่มีความสามารถทางดนตรีไทย โดยเฉพาะระนาดเอก เป็นครูที่มีลูกศิษย์ให้การนับถืออย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังได้เผยแพร่ดนตรีไทยโดยไปงานบรรเลงดนตรีกับบ้านจรรย์นาฎย์ ซึ่งทางเพลงที่บรรเลงนั้นเป็นทางที่ครูเพชร จรรย์นาฎย์ ได้ประพันธ์ไว้ทั้งสิ้น ทั้งนี้ครูเพชร จรรย์

นาฏยเป็นหัวหน้าวงในช่วงที่ครูบุญยงค์ เกตุคง อาศัยอยู่กับครูเพชร จรรย์นาฏยที่บ้าน โดยมีน้องชาย คือ ครูบุญยัง เกตุคง คอยติดตามไปอยู่ ด้วยเสมอ

ภาพประกอบ 26 ครูบุญยัง เกตุคง ขณะบรรเลงระนาดทุ้ม ในงานวันไหว้ครูที่บ้านจรรย์นาฏย

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย

ภาพประกอบ 27 บรรยาการศ วงปี่พาทย์ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย

ภายหลังจากครูเพชร จรรย์นาฏย์ถึงแก่กรรม ในปีพ.ศ.2491 ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ รับหน้าที่เป็นผู้สืบทอดและเจริญรอยคนตรีตามบิดา บุตรของครูไพฑูรย์ที่มีฝีมือเป็นที่รู้จักหลายคนในวงการ เช่น นายวัลลภ จรรย์นาฏย์ นายไพเราะ จรรย์นาฏย์ นายพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ นายไพรัตน์ จรรย์นาฏย์ นายมรกต จรรย์นาฏย์ นายนพเก้า จรรย์นาฏย์และนางสาว นุชราคม จรรย์นาฏย์ แม้ว่าครูไพฑูรย์จะจากไป แต่สมาชิกของบ้านจรรย์นาฏย์ที่มารับช่วงต่อจากครูไพฑูรย์ แต่ทางเพลงครูเพชรก็ยังคงรักษาไว้อย่างดีจนถึงทุกวันนี้ ปัจจุบันครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ รับช่วงต่อจากบิดาและเป็นผู้ถ่ายทอดทางเพลงของครูเพชร จรรย์นาฏย์และครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ให้กับพี่น้องลูกหลาน เหลน โดยมีสมาชิกดังต่อไปนี้

1. นายอุทิศ จรรย์นาฏย์

ภาพประกอบ 28 นายอุทิศ จรรย์นาฏย์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

ประวัติ

นายอุทิศ จรรย์นาฏย์ เป็นบุตรของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ กับนางทองหยด จรรย์นาฏย์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2496 (ปีมะเส็ง) ปรารถนาชื่อนางถาวร (พุดผกาภรณ์) จรรย์นาฏย์ มีบุตรสาว 2 คน คือ นางสาวศศิธร จรรย์นาฏย์ เรียนห้องวงใหญ่จากครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขามานุษยวิทยาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และนางสาวสินีนางฏย์ จรรย์นาฏย์

สามารถบรรเลงฆ้องวงใหญ่ได้ ปัจจุบันบุตรสาวทั้งสองคนทำงานประจำ และเล่นดนตรีเป็นบางครั้งโอกาสเท่านั้น

ที่อยู่ อ. บางปะหัน จ. พระนครศรีอยุธยา

การศึกษา

- จบชั้นประถม โรงเรียนวัดจอมเกษ
- จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสันติราษฎร์

อาชีพและงานดนตรี

- รับราชการกรมแพทย์ทหารบก (ปัจจุบันเกษียณอายุราชการแล้ว)
- เล่นดนตรีกับครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ เป็นคนระนาดเอก และฆ้องวงเล็ก
- ปัจจุบันรับงานเล่นดนตรีอยู่กับวงปี่พาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

2. ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

ภาพประกอบ 29 ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

ประวัติ

ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ เป็นบุตรของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ กับนางทองหยด จรรย์นาฏย์ เกิดเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2498 ปีมะแม สมรสกับนางสาว วรณี คงมี พยาบาลวิชาชีพ

ชำนาญการ มีบุตร 1 คน ชื่อ น.ส. ปวรรรณ จรรย์นาฏย์ จบการศึกษาจากคณะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 50/6 หมู่ 2 หมู่บ้านนครหลวงวิลลา ต. บ่อโพธิ์ อ. นครหลวง จ. พระนครศรีอยุธยา

การศึกษา

- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดจอมเกษ
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-7 โรงเรียนลุมพินีอนุบาล
- ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพการบัญชี จากวิทยาลัยพาณิชยการพระนครศรีอยุธยา

อาชีพและงานดนตรี

- ทำงานที่ธนาคารกสิกรไทย สำนักงานใหญ่ ถนนสีลม (ปัจจุบันลาออกแล้ว)
- ปัจจุบันเป็นผู้ดูแลและถ่ายทอดเพลงของบ้านจรรย์นาฏย์ ให้กับวงปี่พาทย์คณะลูกครุ

ไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

ผลงานด้านดนตรี

ได้เรียนดนตรีกับบิดา คือครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ สามารถบรรเลงดนตรีได้ทุกเครื่องมือน ในปี พ.ศ. 2511 ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ ได้รู้จักกับนายบุญยัง และนายบุญยัง เกตุคง มีความสนิทสนมกันมากในระหว่างที่ได้ทำงานอยู่ที่ธนาคารกสิกรไทย ที่กรุงเทพมหานคร ได้มาพักที่คานเรือตำรวจน้ำ เขตคลองสาน ฝั่งธนบุรี จึงได้รู้จักและเรียนรู้เรื่องดนตรีไทยกับนายบุญยัง และนายบุญยัง เกตุคงมากขึ้น ได้เรียนรู้เพลงประเภทเพลงเรื่อง เพลงสี่ภาษา (เรื่องสารถิ) เรื่องเขมรใหญ่ เรื่องขอมดำดิน จึงฉันทเพลงประเภทเพลงเดี่ยวระนาดเอก ได้แก่ ม่าย่อง ม่ายรำ ม่ายสะบัดกลีบ ทะแย การเวกใหญ่ จีนแสบปริศนา พญารำพึง จีนขมิใหญ่ ม่วง 2 ชั้น และ ม่วงครึ่งชั้น เป็นต้น ทางเพลงเดี่ยวระนาดทุ้มได้เพลงจาก นายบุญยัง เกตุคง เช่น จีนขมิใหญ่ สารถิ อาเฮีย ม่าย่อง ทะแย นกขมิ้น ม่วงชั้นเดียว อีกทั้งยังได้เรียนเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงกับนายบุญยัง และนายบุญยัง เกตุคง อีกด้วย

พ.ศ. 2538 ได้รับมอบทำหน้าที่พิธีกร อ่านโองการไหว้ครู ปี่พาทย์ โขน ละคร จาก ม.ร.ว. จรูญสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ซึ่งเป็นตำราของครูนิ่ม โพธิ์เยี่ยม

พ.ศ. 2540 ได้รับมอบทำหน้าที่พิธีกร อ่านโองการไหว้ครู ปี่พาทย์ โขน ละคร จากนายบุญยัง เกตุคง และในปัจจุบันนี้ เป็นผู้ดูแลและควบคุมวงปี่พาทย์คณะลูกครุไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

3. นางเยาวรักษ์ ศรีช่วงโชติ

ภาพประกอบ 30 นางเยาวรักษ์ ศรีช่วงโชติ (จรรยาณาญ์)

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรยาณาญ์

ประวัติ นางเยาวรักษ์ ศรีช่วงโชติ เป็นบุตรของครูไพฑูรย์ จรรยาณาญ์ กับนางทองหยด จรรยาณาญ์ เกิดปีระกา ปัจจุบันเป็นข้าราชการบำนาญ เคยทำการสอนอยู่โรงเรียนวัดบางเดื่อ อำเภอ บางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สมรสกับนายมณฑิเตอร์ ศรีช่วงโชติ ซึ่งเป็นครูสอนอยู่โรงเรียน เดียวกัน มีบุตร 3 คน คือ

1. นางปริญญาธร ศรีช่วงโชติ มีความสามารถเล่นเครื่องหนัง ชั้ร้อง เรียนดนตรีจากบ้าน จรรยาณาญ์
2. นายธีรรัตน์ ศรีช่วงโชติ จบการศึกษาจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพฯ และจบ การศึกษาระดับปริญญาโท สาขามานุษยวิทยากวิทยา (กศ.ม.) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็น อาจารย์ประจำ ภาควิชาดนตรี ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี เริ่มเรียนดนตรีจากบ้านจรรยาณาญ์ ปัจจุบันมีร้านจำหน่ายเครื่องดนตรีอยู่ที่บ้าน ชื่อร้านกาญจน์วาทีต เป็นร้านหลานที่มาร่วมเล่นกับวงปี พาทย์ลูกครูไพฑูรย์ จรรยาณาญ์

3. นายรัฐพล ศรีช่วงโชติ จบการศึกษาปริญญาโท ที่สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน ทำงานที่มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เรียนดนตรีจากบ้านจรรย์นาฏย์ สามารถเล่นฆ้องวงใหญ่และเครื่องหนัง มาร่วมเล่นดนตรีให้ตามโอกาส

ที่อยู่ บ้านใกล้วัดจอมเกษ ต. ขยาย อ. บางปะหัน จ. พระนครศรีอยุธยา

การศึกษา

- โรงเรียนวัดจอมเกษ
- ปริญญาตรี จากวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา

อาชีพและงานดนตรี

- ข้าราชการครู สังกัด สพป. โรงเรียนวัดบางเดื่อ (เกษียณอายุราชการแล้ว)
- ร่วมเล่นดนตรีกับ บ้านจรรย์นาฏย์ ตำแหน่ง นักร้อง และเครื่องประกอบจังหวะ

4. นายไพรัตน์ จรรย์นาฏย์

ภาพประกอบ 31 อาจารย์ไพรัตน์ จรรย์นาฏย์ (ระนาดทุ้ม) ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

ประวัติ นายไพรัตน์ จรรย์นาฏย์ เป็นบุตรของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ กับนางทองหยด จรรย์นาฏย์ ภรรยาชื่อนางอารี (อยู่ดี) จรรย์นาฏย์ มีลูกสาว 1 คน กำลังศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สามารถตีฆ้องได้

ที่อยู่ อาศัยอยู่ที่ จ. นนทบุรี

การศึกษา

- โรงเรียนวัดจอมเกษ
- โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อาชีพและงานดนตรี

- รับราชการ กองการสังคีต กรมศิลปากร

ผลงานด้านดนตรี

- เริ่มเรียนดนตรีจากพ่อ ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ เล่นดนตรีได้หลายชนิด
- ในวันหยุดได้มาร่วมเล่นกับวงปี่พาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ บ้านจรรย์นาฏย์ เป็นบางโอกาส

5. นายนพเก้า จรรย์นาฏย์

ภาพประกอบ 32 นายนพเก้า จรรย์นาฏย์

ที่มา: ผู้วิจัย

ประวัติ นายนพเก้า จรรย์นาฏย์ เป็นบุตรของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ กับนางทองหยด จรรย์นาฏย์ เกิดปีมะโรง สมรสกับ ปลัด อรวรรณ จรรย์นาฏย์ มีบุตร 2 คน

ที่อยู่ จ. นครราชสีมา

การศึกษา

- ระดับประถม จากโรงเรียนวัดจอมเกษ
- ระดับมัธยม จากโรงเรียนบางปะหัน
- วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
- สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพฯ

อาชีพและงานดนตรี

- อาจารย์ประจำที่ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา
- หัวหน้าวงบ้านจรรย์นาฏย์ ที่จังหวัดนครราชสีมา
- ในวันหยุดได้มาร่วมเล่นกับวงปี่พาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ บ้านจรรย์นาฏย์ เป็นบางครั้ง

6. นายมรกต จรรย์นาฏย์

ภาพประกอบ 33 นายมรกต จรรย์นาฏย์

ที่มา: ผู้วิจัย

ประวัติ นายมรกต จรรย์นาฏย์ เป็นบุตรของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ กับนางทองหยด จรรย์นาฏย์ เกิดปีมะเมีย สมรสกับ นางสมใจ จรรย์นาฏย์ มีบุตรสาว 1 คน ชื่อนางสาวจรรดาริน จรรย์นาฏย์ มีความสามารถในการเล่นฆ้องวงใหญ่ ปัจจุบันอาชีพศิลปินนักร้อง

ที่อยู่ อำเภอบางปะหัน

การศึกษา

- ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบางปะหัน

อาชีพและงานดนตรี

- ครูภูมิปัญญาชาวบ้านสอนดนตรีไทย ที่วัดจอมเกษ วัดดาวคะนอง และวัดช้างใหญ่
- เป็นนักดนตรีประจำวงปี่พาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

7. จำเอก พรทิพย์ จรรย์นาฏย์

ภาพประกอบ 34 จำเอก พรทิพย์ จรรย์นาฏย์

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

ประวัติ จำเอกพรทิพย์ จรรย์นาฏย์ เป็นบุตรของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ กับนางทองหยด จรรย์นาฏย์ ภรรยาชื่อนางเสาวณี จรรย์นาฏย์ (พันธุ์มิตร) มีบุตรชายชื่อ เด็กชายนันทน์ จรรย์นาฏย์ (มีความสามารถทางดนตรีได้ฝึกเรียนดนตรีกับบิดาสามารถเล่นออกงานได้) จำเอกพรทิพย์ จรรย์นาฏย์ สามารถเล่นดนตรีได้หลายอย่างโดยเฉพาะฆ้องวงใหญ่ ได้เรียนดนตรีจากบิดาและต่อเพลงกับพี่ชาย คือครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 24/1 หมู่ 2 ต. ขยาย อ. บางปะหัน จ. พระนครศรีอยุธยา
การศึกษา

- โรงเรียนวัดจอมเกษ

อาชีพและงานดนตรี

- อดีตข้าราชการกองดุริยางค์ไทย กองทัพเรือ
- ปัจจุบันเป็นผู้ดูแลเครื่องดนตรีของบ้านจรรย์นาฏย์
- มีความสามารถเล่นฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก และเครื่องมือนอื่นๆ

8. นางสาวบุษราคัม จรรย์นาฏย์

ภาพประกอบ 35 นางสาวบุษราคัม จรรย์นาฏย์

ที่มา: ผู้วิจัย. 9 มีนาคม 2560

ประวัติ นางสาวบุษราคัม จรรย์นาฏย์ เป็นบุตรของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ กับนางทองหยด จรรย์นาฏย์

ที่อยู่ กรุงเทพมหานคร

การศึกษา

- ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์
- ระดับปริญญาตรี สาขาดนตรีไทย จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ระดับปริญญาโท (บริหารการศึกษา) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาชีพและงานดนตรี

- เคยเดินทางไปสอนดนตรีไทย ที่วัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา
- ปัจจุบันรับราชการครู โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนีย์)
- มีความสามารถบรรเลงดนตรีได้รอบวง และขับร้องเพลงไทยเดิม

จากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า นักดนตรีของบ้านจรรย์นาฏย์นั้นเดินทางมาเรียนจากทั้งใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดใกล้เคียง ล้วนเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงการดนตรีไทย และในปัจจุบันสมาชิกในบ้านจรรย์นาฏย์คือรุ่นลูกของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

1.1.6 ผลงานเพลง

ผลงานเพลงของบ้านจรรย์นาฏย์มีความโดดเด่นขึ้นมาในยุคที่ครูเพชร จรรย์นาฏย์ย้ายออกจากวังบูรพาภิรมย์แล้วมาตั้งถิ่นฐานที่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถึงแม้ครูเพชร จรรย์นาฏย์จะเคยประพันธ์เพลงไว้บ้างแล้วก่อนที่จะย้ายมาที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่ปฏิเสธไม่ได้ถึงความเป็นสำนักดนตรีของบ้านจรรย์นาฏย์ ที่ก่อเกิดขึ้นมาภายหลังจากการรับศิษย์ และมีผลงานการบรรเลงจนเป็นที่ยอมรับในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลงานการประพันธ์เพลงของครูเพชร จรรย์นาฏย์ ยังเป็นแนวทางให้กับครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ บุตรชายและครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์หลานชายในการประพันธ์เพลงขึ้นใหม่จนทำให้ผลงานเพลงของบ้านจรรย์นาฏย์ มีความเข้มแข็งขึ้นตามลำดับ

ผลงานเพลงของบ้านจรรย์นาฏย์เป็นที่กล่าวขานกันในกลุ่มนักดนตรีไทยทั้งในกรุงเทพมหานคร จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดอื่นๆ ว่าเป็นเพลงที่มีความหนักแน่นและคมคาย โดยมักกล่าวกันว่าเป็นเพลงทางครูเพชร จรรย์นาฏย์ ถึงแม้ว่าบางบทเพลงอาจจะเป็นผลงานการประพันธ์ของบุตรชายและหลานชายก็ตาม ทำให้เห็นว่าความเป็นดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์นั้นล้วนอยู่ได้ร่วมเงาผลงานเพลงของครูเพชร จรรย์นาฏย์ทั้งสิ้น โดยผลงานเพลงที่มีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก แบ่งได้ตามประเภทเพลงดังนี้

เพลงประเภททยอย คือเพลงโฉลลาว โดยในโฉลลาวนี้ได้ถูกนำออกบรรเลงในโอกาสที่บ้านจรรย์นาฏย์จะต้องเข้าร่วมประชันวง กับวงปี่พาทย์คณะอื่นอยู่เสมอ สำหรับเพลงประเภทเพลงเกร็ด เพลงด้อยตลิ่งเป็นเพลงที่ถูกนำออกบรรเลงอยู่บ่อยครั้งเช่นกัน มีเหตุผลมาจาก เพลงด้อยตลิ่งเถาของครูเพชร จรรย์นาฏย์ เป็นเพลงที่มีความแตกต่างไปจากเพลงด้อยตลิ่งของท่านอื่น ซึ่งจะทำให้ผู้ฟังเห็นตัวตนของบ้านจรรย์นาฏย์ โดยการมองผ่านเพลงด้อยตลิ่งนี้ และยังมีเพลงเขมรเขียว เป็นอีกเพลงหนึ่งที่มีถูกอ้างอิงถึงคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งเคยกล่าวกับครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

ในงานศพของครูเพชร จรรย์นาฏย์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ว่าเพลงเขมรเขี้ยวทางครูเพชร จรรย์นาฏย์นี้ ดีกว่าเพลงเขมรเลียนนครของท่าน

เพลงประเภทเพลงเดี่ยว เป็นเพลงอีกประเภทหนึ่ง ที่มีความสำคัญมากของบ้านจรรย์นาฏย์ ด้วยเหตุที่มีความหนักแน่นทางดนตรีและเมื่อดพรายที่โดดเด่น ซึ่งส่วนใหญ่ครูเพชร จรรย์นาฏย์ได้ ประพันธ์ไว้ครบทุกเครื่องมือทางปี่พาทย์ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าด้วยความครบถ้วนที่มีทุกเครื่องมือของ บ้านจรรย์นาฏย์นี้ เป็นผลทำให้เพลงเดี่ยวซ้องวงเล็กและเพลงเดี่ยวระนาดทุ้ม เป็นที่กล่าวขานและ เผยแพร่ไปมากกว่าเพลงเดี่ยวในเครื่องมืออื่น ไม่เหมือนกับเพลงเดี่ยวในซ้องวงใหญ่และเพลงเดี่ยว ระนาดเอก ที่มีสำนวนอื่นเผยแพร่ค่อนข้างมาก ยกตัวอย่างเช่น เพลงเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงแขกมอญ เพลงเดี่ยวลาวแพนทางซ้องวงเล็กและทางระนาดทุ้ม ต่อมาในยุคปัจจุบันที่เป็นยุคของการประกวด ดนตรีไทยในงานศิลปหัตถกรรมแห่งชาติ ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ ถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทเป็นอย่างยิ่งใน การประพันธ์เพลงเดี่ยวในเครื่องมือต่างๆ ให้กับเด็กนักเรียนเพื่อใช้เข้าประกวดในงานดังกล่าว โดยไม่ เลือกว่าจะต้องเป็นศิษย์ของตนเองเท่านั้น ตัวอย่างเช่นเพลงเดี่ยวสุดสงวน 2 ชั้น ในเครื่องมือต่างๆ เพลงเดี่ยวหกบทในเครื่องมือต่างๆ และเพลงเดี่ยวจีนซิมเล็กเครื่องมือต่างๆ เป็นต้น

ครูเพชร จรรย์นาฏย์ มีความเชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทยเป็นอย่างมาก ได้ประพันธ์เพลงไว้ หลายประเภท เช่น เพลงเรื่อง เพลงเถา เพลงโหมโรง เพลงเสภา โดยเฉพาะเพลงเดี่ยว มีครบทุก เครื่องมือ เพลงเดี่ยวของบ้านจรรย์นาฏย์นี้มีความโดดเด่น เรื่องวิธีการบรรเลงที่แตกต่างไปจากทาง เพลงของสำนักอื่น ตัวอย่างเช่น เพลง ไอลาวมีชื่อเสียงมาก ครั้งหนึ่งในการประชันที่วัดพระพิเรนทร์ เคยได้ประชันกับวงครุรวม ราชบุรี วงครุรวมเล่นเพลงเขมรราช วงครูไพฑูรย์เล่นเพลงไอลาวเถา แล้ว ออกเพลงเดี่ยวแขกมอญ นักดนตรีสมัยนั้น ครูสุวัฒน์ อรรถกฤษณ์ เป่าปี่ ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ ดีซ้อง ครูวิเชียร เกิดผล ตีระนาดทุ้ม สมัยนั้นครูวิเชียร เกิดผล มาต่อเพลงที่บ้านครูไพฑูรย์ เพลงไอลาวใน ปัจจุบันมีคนเล่นได้ไม่น้อย และยังมีอีกหลายเพลง ทางเพลงของครูเพชร จรรย์นาฏย์ เป็นทางเฉพาะ ซึ่ง ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จนมาถึงปัจจุบัน ทางเพลงของครูเพชร จรรย์นาฏย์ ยังเป็นที่สนใจแก่นักดนตรี ไทย นักการศึกษา นักเรียน นักศึกษา ที่ได้เข้ามาศึกษา ทำการศึกษาวิจัยค้นคว้าดนตรีไทยบ้านจรรย์ นาฏย์ อย่างต่อเนื่อง ของสถาบันการศึกษาต่างๆ ตลอดจนการนำไปใช้ในการบรรเลงในโอกาสต่างๆ อีกด้วย

ตัวอย่างผลงานการประพันธ์เพลงทางครูเพชร จรรย์นาฏย์ ได้แก่

1. เพลงโหมโรงจีนไล่
2. เพลงโหมโรงมหาชัย
3. เพลงพม่าห้าท่อน

4. เพลงจะเข้หางยาว
5. เพลงสี่บท
6. เพลงบุหลันชนกมวญ
7. เพลงแสงสุดสวาท
8. เพลงลาวดวงเดือน
9. เพลงด้อยดลิ่ง
10. เพลงเขมรเขี้ยว
11. เพลงทยอยนอก
12. เพลงทยอยใน
13. เพลงทยอยเขมร
14. เพลงไอลาว
15. เพลงเขมรราชบุรี
16. เพลงเข็ดจีน
17. เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง
18. เพลงเต่ากินผักนึ่ง
19. เพลงเดี่ยวกราวในเพลงเดี่ยวเข็ดนอก
20. เพลงเดี่ยวพญาไศก
21. เพลงเดี่ยวเข็ดใน
22. เพลงเดี่ยวแขกมอญ
23. เพลงโหมโรงมหาชัย ฯลฯ

ตัวอย่างผลงานการประพันธ์เพลงของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ได้แก่

1. เพลงโหมโรงเทวาประสิทธิ์
2. เพลงโหมโรงทวารวดี
3. เพลงเขมรไทรโยค เกา
4. เพลงนกเขาชะแมร์ เกา
5. เพลงนาคราช เกา
6. เพลงพม่ารำขวาน เกา
7. เพลงมอญมอญเรื่อ เกา
8. เพลงม่านมณฑล เกา

9. เพลงเดี่ยวเพลงต่อยรูป 3 ชั้น ทางซ้องวงเล็ก
10. เพลงเดี่ยวเพลงต่อยรูป 3 ชั้น ทางปี่ใน
11. เพลงเดี่ยวลาวแพน ทางซ้องวงเล็ก และระนาดทุ้ม ฯลฯ

ผลงานด้านการประพันธ์เพลง ของครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย

ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย เรียนวิธีการประพันธ์เพลงเถาและเพลงเดี่ยวจากพ่อ คือ ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย โดยเริ่มฝึกหัดยึดขยายเพลงและตัดทอนเพลง อีกทั้งฝึกหัดทำทางเปลี่ยนเป็นสำเนียงภาษาต่างๆ และฝึกหัดทำเพลงเดี่ยวชั้นเดียวในเพลงต่างๆ และเพลงเดี่ยวเพลงหางเครื่อง ในภายหลังยังได้รับคำแนะนำจากครูบุญยงค์ เกตุคง อีกด้วย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏยเริ่มประพันธ์เพลงเถาเพลงแรกเมื่อประมาณ พ.ศ. 2521 ในเพลงขอมใหญ่ เถา โดยได้นำทำนอง 2 ชั้น จากครูบุญยงค์ เกตุคง มาใช้ คือ เพลงโหมโรงนาฏยะลีลา ซึ่งเพลงเถาที่ประพันธ์ให้มีรายชื่อต่อไปนี้

ประเภทเพลงเถา

1. เพลงขอมใหญ่ เถา
2. เพลงกรุงศรีอยุธยา เถา
3. เพลงมธุรสสังคีต เถา
4. เพลงพญากาสร เถา
5. เพลงทองกวาวสกาไพร เถา
6. เพลงสามไม้ใน เถา
7. เพลงนาฏยะลีลา เถา
8. เพลงมหाराชัน เถา
9. เพลงเฉลิมพระขวัญ เถา
10. เพลงเขานไข เถา
11. เพลงเฉลิมราชกุมารี เถา
12. เพลงเฉลิมมหाराชินี เถา
13. เพลงมิ่งพระขวัญ เถา
14. เพลงเขมรเสด็จ เถา
15. เพลงซ็องกง เถา
16. เพลงทองย่อน เถา
17. เพลงพม่าลำพอง เถา
18. เพลงที่ขามโยโก โหตุ มหาราชา เถา

19. เพลงเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา เถา

20. เพลงลอยกระทง เถา

ประพันธ์ทางร้องไว้ดังต่อไปนี้

1. เพลงเฉลิมราชกุมารี เถา
2. เพลงเฉลิมมหาราชินี เถา
3. เพลงเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา เถา

ประพันธ์ทางเปลี่ยนเป็นสำเนียงมอญ ได้แก่

1. เพลงสุดสงวน เถา
2. เพลงหกบท เถา
3. เพลงนารายณ์แปลงรูป เถา

ประพันธ์ทางเปลี่ยนเป็นสำเนียงแขกและมอญได้แก่

1. เพลงแขกมอญบางช้าง เถา
2. เพลงระบำเทพพิทักษ์ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2545 ได้ประพันธ์เพลงเป็นสำเนียงเขมร เพื่อนำไปประกอบระบำที่ จ.สระแก้ว

ประพันธ์ประเภทเพลงเดี่ยวไว้ดังนี้

1. เพลงเดี่ยวระนาดเอก เพลงหกบท 3 ชั้น
2. เพลงนารายณ์แปลงรูป 3 ชั้น
3. เพลงสุรินทราหู 3 ชั้น
4. เพลงเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงนารายณ์แปลงรูป 3 ชั้น
5. เพลงเดี่ยวแขกมอญ 2 ชั้น ชั้นเดียว และครึ่งชั้น ระนาดทุ้ม ซ้องวงใหญ่ ทั้งซ้องไทยและซ้องมอญ
6. เพลงเดี่ยวเพลงสุดสงวน 2 ชั้น ชั้นเดียว และครึ่งชั้น ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ซ้องวงใหญ่ และซ้องมอญ
7. เพลงเดี่ยวอาหนูซ้องวงใหญ่มอญ 2 ชั้น และชั้นเดียว
8. เพลงเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงสุรินทราหู 3 ชั้น และเพลงเดี่ยวเกร็ดต่างๆ ฯลฯ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ครูเพชร จรรย์นาฏย์ได้ประพันธ์เพลงไว้มากมายทุกประเภท ผลงานเพลงต่างๆ ได้รับการสืบทอดและอนุรักษ์โดยลูกหลาน ในปัจจุบันได้มีการประพันธ์เพลงเพิ่มขึ้นมากมายตามโอกาสสำคัญ แต่ทางเพลงของครูเพชร จรรย์นาฏย์ก็ยังคนเป็นที่น่าสนใจแก่นักดนตรีไทยในปัจจุบัน

1.2 บทบาทของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์

1.2.1 การรับงาน

ในอดีตดนตรีไทยมีบทบาทสำคัญในทุกช่วงอายุของคนไทยและแพร่หลายมากในสังคมไทย ในสมัยก่อน การรับงานในสมัยก่อนต้องเดินทางโดยใช้เรือในการบรรทุกเครื่องดนตรี ใช้เวลาเดินทางหลายวัน ในการออกจากบ้านไปบรรเลงในที่ต่างๆ การรับงานมีทั้งงานศพ งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ โดยเฉพาะลิเก ในสมัยก่อนต้องว่าจ้างคณะปี่พาทย์เพราะคณะลิเกไม่มีปี่พาทย์ประจำ จะบรรทุกเครื่องดนตรีมาทางเรือเนื่องจากไม่มีรถยนต์ เรือที่ใช้ในสมัยนั้นเช่น เรือแจว เรือจ้าง สมัยก่อนเล่นงานเทศน์มหาชาติแทบทุกวัด งานทอดผ้าป่า งานทอดกฐิน แต่เดิยังมีวงแตงวงด้วย ซึ่งครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ได้รำเรียนมาจากครูเพชร จรรย์นาฏย์ โดยครูไพฑูรย์จะเป่าคาริเน็ต และมีบรรดาลูกศิษย์มาช่วยเล่น เพลงที่ใช้จะใช้เพลงไทย เพลงมาร์ช ในสมัยก่อนงานบวชต้องมีปี่พาทย์ แต่ในปัจจุบันนี้งานที่ใช้มากคืองานศพ ที่มีน้อยมากในปัจจุบันคืองานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ นอกจากคนที่ชอบดนตรีจริงๆ ถึงจะใช้ดนตรีไปบรรเลง นอกจากนั้นก็มี งานบวงสรวง งานไหว้ครู เป็นต้น

ปัจจุบันวงดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์เป็นวงดนตรีที่มีชื่อเสียงวงหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยปัจจุบันมีครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ เป็นผู้ดูแลและควบคุม ผู้บรรเลงส่วนใหญ่จะเป็นลูกหลานในตระกูลจรรย์นาฏย์และลูกศิษย์ เมื่อมีงานทุกคนจะมารวมตัวที่บ้านใกล้วัดสามวิหาร งานที่บรรเลงของวงบ้านจรรย์นาฏย์ เช่น งานศพ งานไหว้ครู งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานเทศน์มหาชาติ และยังมีงานบรรเลงถวายมือ และงานต่างๆ ทางดนตรีไทยอีกมากมาย ส่วนงานวงปี่พาทย์มอญนั้นมียุคที่รุ่งเรืองที่สุดโดยการจัดรูปแบบวงปี่พาทย์มอญปัจจุบันจะขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้าง โดยเน้นจำนวนฆ้องมอญเป็นสำคัญ โดยวงคณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ สมาชิกผู้บรรเลงหลักจะเป็นพี่น้องในตระกูลจรรย์นาฏย์ การรับงานแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

การบรรเลงประกอบพิธีกรรม ได้แก่

1. พิธีไหว้ครู การจัดพิธีไหว้ครูของบ้านจรรย์นาฏย์ จะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยลูกศิษย์จะมารวมตัวกันและยังมาช่วยกันร่วมบรรเลงกับนักดนตรีของวงบ้านจรรย์นาฏย์ การบรรเลงจะใช้เพลงหน้าพาทย์ประกอบพิธี

2. บรรเลงประกอบพิธีไหว้ครูในสถานที่ต่างๆ โดยจะใช้วงปี่พาทย์ บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ในการบรรเลงประกอบพิธี การบรรเลงประกอบพิธีไหว้ครูของวงบ้านจรรย์นาฏย์ในปัจจุบันจะใช้นักดนตรีในวงของตนเองทั้งหมด ซึ่งมีสถานที่ที่ต้องไปบรรเลงเป็นประจำทุกปี เช่น ในจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น

ภาพประกอบ 36 วงปี่พาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ในพิธีไหว้ครูที่ จังหวัดนครราชสีมา

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

การบรรเลงประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

1. ประเพณีการทำบุญเลี้ยงพระ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไป คนไทยมีบทบาทกับชีวิตประจำวันน้อยลง การบรรเลงประกอบพิธีกรรมจึงพบน้อยมาก นอกจากกรณีเจ้าภาพมีความชื่นชอบดนตรี หรือมีฐานะการเงินดี อาจจะมีการบรรเลงปี่พาทย์ประกอบพิธีกรรมด้วย เช่น พิธีในช่วงเย็น เพลงที่ใช้ในพิธีเป็นไปตามกระบวนการ เริ่มตั้งแต่ โหมโรงเย็น เมื่อพระมาก็จะบรรเลงเพลงรับพระ เมื่อสวดมนต์เสร็จ ปี่พาทย์บรรเลง เพลงกราวใน เป็นสัญญาณว่าพระสวดจบ สุดท้ายจะบรรเลงเพลงเชิด เพื่อส่งพระ พิธีช่วงเย็น ปี่พาทย์เริ่มบรรเลงเพลงโหมโรงเช้า ตามด้วยเพลงรับพระ เมื่อ

พระเริ่มต้น ก็บรรเลงเพลงเรื่องต้นเพลงจิ้ง ต่อมาเป็นเรื่องเพลงจิ้งพระฉัน หากพระยังฉันไม่เสร็จ จะออกเพลงเบ็ดเตล็ดต่างๆ ปัจจุบันนิยมใช้เพลงเกร็ดต่างๆ แทนเพลงจิ้งดังกล่าวข้างต้น

2. เทศน์มหาชาติ ในสมัยครูเพชร จรรย์นาฎย์และครูไพฑูรย์ จรรย์นาฎย์ การรับงานเทศน์มหาชาติจะมีเยอะมาก ทั้งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและในจังหวัดใกล้เคียง การเทศน์มหาชาติถือเป็นพิธีที่ในปัจจุบันยังพบมีวงปี่พาทย์บรรเลงประกอบพิธีกรรม โดยวงปี่พาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฎย์ จะมีวัดที่เล่นเป็นประจำทุกปี การเทศน์มหาชาติจะแบ่งเป็น 13 กัณฑ์ วงปี่พาทย์จะเริ่มบรรเลงใหม่โรงก่อนถึงเวลาเทศน์ เวลาเทศน์จะมีวงปี่พาทย์บรรเลงประกอบทุกๆ กัณฑ์ เพลงที่ใช้ประกอบเทศน์มหาชาติเป็นเพลงประกอบกิริยาตามเนื้อเรื่อง ดังนี้

กัณฑ์ทศพร	เพลงสาธุการ
กัณฑ์นิมพานต์	เพลงดวงพระธาตุ
กัณฑ์ทานกัณฑ์	เพลงพญาโคก
กัณฑ์วนปเวศ	เพลงพญาเดิน
กัณฑ์ชูชก	เพลงเช่นเหล่า
กัณฑ์จุลพล	เพลงร่ำสามลา
กัณฑ์มหาพน	เพลงเชิดกลอง
กัณฑ์กุมาร	เพลงเชิดจิ้ง เพลงโอด
กัณฑ์มัทรี	เพลงทยอย เพลงโอด
กัณฑ์สักบรรพ	เพลงเหาะ
กัณฑ์มหาพรหม	เพลงกราวนอก
กัณฑ์ฉกษัตริย์	เพลงตระนอน
กัณฑ์นครกัณฑ์	เพลงกลองโยน เพลงเชิด

3. พิธีกรรมเกี่ยวกับงานบวช

ในสังคมไทยทั้งในเมืองและชนบท จะมีประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ได้แก่ ประเพณี การบวชนาคร ประกอบด้วยวิธีย่อยๆ เช่น พิธีแห่นาค อาบน้ำนาค ทำขวัญนาค งานเลี้ยงรื่นเริง ในพิธีแห่นาค วงดนตรีที่นิยมคือวงแตงวง จะใช้ในพิธีแห่นาค เพลงที่ใช้ในวงแตงวง เป็นเพลงประเภท เพลงมาร์ช และเพลงไทย แต่ปัจจุบันใช้เพลงลูกทุ่งตามกระแสนิยม ส่วนพิธีอื่นๆ จะใช้ดนตรีตามความเหมาะสม

4. พิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย

ปัจจุบันจะพบการใช้ดนตรีไทยเข้ามาประกอบกับพิธีกรรมนี้มากที่สุด ถึงแม้ว่าจะลดลงจากในสมัยโบราณลงไป แต่ก็ยังมีให้เห็นอยู่มากในปัจจุบัน นิยมใช้วงปี่พาทย์มอญและเน้นจำนวนฆ้องมอญตามความต้องการของเจ้าภาพ การใช้วงปี่พาทย์นางหงส์จะพบได้น้อยมากเนื่องจากผู้บรรเลงต้องมีความเชี่ยวชาญและชำนาญมาก จะพบได้ในพิธีการของบุคคลสำคัญ หรือเจ้านายชั้นสูง

5. งานพิธีมงคล

ใช้บรรเลงขับกล่อมในงานมงคล เช่นงานมงคลสมรส ในปัจจุบันพบการบรรเลงประกอบพิธีมงคลน้อยมาก เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายสูง วงดนตรีที่พบคือวงเครื่องสาย และวงมโหรี แต่อาจจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของวงบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับรูปแบบของงาน

ภาพประกอบ 37 วงปี่พาทย์ผสมเครื่องสายบรรเลงในงานมงคลสมรส

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาญ

วงปี่พาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาญ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลูกหลานช่วยกันดูแล ยังมีการอนุรักษ์พร้อมทั้งเผยแพร่ผลงานทางการศึกษา เพลงของครูเพชร จรรย์นาญ และเพลงของครูไพฑูรย์ จรรย์นาญ ยังคงมีอยู่จนถึงทุกวันนี้ พร้อมกันนั้นลูกหลานยังได้ประพันธ์เพลงใหม่ๆ ไว้ใช้ในคณะบ้านจรรย์นาญอีกด้วย และยังรับบรรเลงตามงานต่างๆ ทั่วไปอยู่จนถึงทุกวันนี้ คนส่วนใหญ่หรือในหมู่นักปี่พาทย์ทั่วไป จะเรียกชื่อวงว่า “คณะจรรย์นาญ” ปัจจุบัน วงปี่พาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาญ ตั้งอยู่ที่ บ้านเลขที่ 24/1 หมู่ 2 ใต้วัดจอมเกษ ต.ขยาย อ.บางปะหัน จ. พระนครศรีอยุธยา

เบอร์โทรศัพท์ ที่ติดต่องาน ได้แก่ 081- 815 3626 และ 801- 458 9561 โดยมี ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ และนายมรกต จรรย์นาฏย์ บุตรชาย ทำหน้าที่ควบคุมวง

สามารถติดต่อวงปี่พาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ไปทำการแสดงโดยติดต่อได้ที่

- ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ โทร. 081- 815 3626
- นายมรกต จรรย์นาฏย์ โทร. 081- 458 9561
- อาจารย์ไพรัตน์ จรรย์นาฏย์ (สำนักการสังคีต กรมศิลปากร) โทร. 087- 973 2327

088- 613 3324

- อาจารย์นพเก้า จรรย์นาฏย์ (วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา) โทร. 081- 916 7336
- นายอุทิศ จรรย์นาฏย์ โทร. 081- 756 3962
- จำเอกพรทิพย์ จรรย์นาฏย์ โทร. 084 -023 8249

ภาพประกอบ 38 บ้านวงปี่พาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ 24/1 หมู่ 2 ตำบลจอมเกษ ต.ขยาย อ.บางปะหัน จ. พระนครศรีอยุธยา

ที่มา: ผู้วิจัย. 5 มีนาคม 2560

ราคาการรับงานวงปี่พาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

1. วงปี่พาทย์ บรรเลง 2 เวลา ราคา 10,000 - 12,000 บาท
2. วงปี่พาทย์มอญ บรรเลง 2 เวลา ราคา 12,000 - 13,000 บาท (เพิ่มคั้งละ 1,000 บาท)
3. วงมโหรี บรรเลง 2 เวลา ราคา 20,000 - 22,000 บาท

(ราคานี้ยังไม่รวมค่าเดินทาง)

จากการศึกษาการรับงานของบ้านจรรย์นาฏย์ สามารถรับงานได้หลายรูปแบบ ในอดีตบ้านจรรย์นาฏย์มีงานบรรเลงดนตรีมาก เนื่องจากดนตรีไทยยังเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคนไทย ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปบทบาททางดนตรีไทยลดลง ทำให้บางประเภทลดลงด้วยเช่นกัน

1.2.2 การบริการสังคม

ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ ได้ทำหน้าที่ควบคุมวงปี่พาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ โดยทำการสอนและปรับวง และรับบรรเลงตามงานต่างๆ ทั้งในและต่างจังหวัดทั่วไป ทั้งได้ถ่ายทอดเพลงเดี่ยวต่างๆ ให้กับน้องลูก หลาน และ เหลน ในตระกูลจรรย์นาฏย์ รวมถึงบุคคลทั่วไป เช่น นักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์จากสถาบันการศึกษาต่างๆ และลูกศิษย์ ดังนี้

1. ต่เพลงทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงแขกมอญทางครูเพชร จรรย์นาฏย์ ให้แก่
นายไพเราะ จรรย์นาฏย์
จำเอกพรทิพย์ จรรย์นาฏย์
อาจารย์ ศศิธร จรรย์นาฏย์
อาจารย์ บุษราคัม จรรย์นาฏย์
นักเรียนจากโรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ จ. พระนครศรีอยุธยา

ภาพประกอบ 39 การบรรเลงปี่พาทย์เสภา ครั้งที่ 5 ณ ที่โรงละครแห่งชาติ 7 มกราคม 2549

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

2. ต่อเพลงทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงแขกมอญ ทางครูเพชร จรรย์นาฏย์ ให้แก่
 - นายไพเราะ จรรย์นาฏย์
 - นายนพเก้า จรรย์นาฏย์
 - นายวิเชียร เกิดผล
 - ด.ต.วิฑูรย์ อรรถกฤษณ์
 - นายธีรรัตน์ ศรีช่วงโชติ อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
 - นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 - จ.ส.อ. ทรงศักดิ์ เสนีย์พงศ์ กองดุริยางค์ทหารบก
 - นายฉัตรชัย จันเพชร จากวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
 - นายสันติสุข สว่างญาติ นักศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
 - นายบารมี รุจิพัฒน์พงศ์ นักศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
 - นายสุชาติ สังฆทาน อาจารย์สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพฯ
3. ต่อทางเดี่ยวระนาดเอกเพลงกราวใน ทางครูเพชร จรรย์นาฏย์ ให้แก่
 - นายนพเก้า จรรย์นาฏย์
 - นายมรกต จรรย์นาฏย์
4. ต่อทางเพลงเดี่ยวลาวแพนฆ้องวงใหญ่ ทางครูเพชร จรรย์นาฏย์ ให้แก่
 - นายสุวิทย์ สุขสว่าง นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยบูรพา
5. ต่อทางเพลงเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงกราวใน ทางครูเพชร จรรย์นาฏย์ ให้แก่
 - นายไพรัตน์ จรรย์นาฏย์
6. ต่อทางเพลงเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก ทางครูเพชร จรรย์นาฏย์ ให้แก่
 - นายนพเก้า จรรย์นาฏย์
 - นายมรกต จรรย์นาฏย์
 - นายธีรรัตน์ ศรีช่วงโชติ
7. ต่อทางเพลงเดี่ยวฆ้องวงเล็กเพลงพญาโศก ทางครูเพชร จรรย์นาฏย์ ให้แก่
 - นายวรศิลป์ สังข์จัญญ์
8. ต่อทางเพลงเดี่ยวฆ้องมอญ เพลงอาหนู อาเฮีย แขกมอญ สารถี สุดสงวน ให้แก่
 - จำเริญพรทิพย์ จรรย์นาฏย์
 - น.ส. บุษราคัม จรรย์นาฏย์
9. ต่อทางเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงเขื่อนอก ทางครูเพชร จรรย์นาฏย์ ให้แก่
 - นิสิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

10. ถ่ายทอดเพลงเดี่ยวเพลงสรรเสริญพระบารมี ระนาดเอก ทางครูเพชร จรรย์นาฎย์ ที่สืบทอดมาจากครูไพฑูรย์ จรรย์นาฎย์ ให้แก่
ครูสำราญ เกิดผล
11. ต่อทางเพลงเดี่ยวเพลงสรรเสริญพระบารมี ซ้องวงใหญ่ และซ้องวงเล็ก ให้แก่
นายจำลอง เกิดผล
นายวิเชียร เกิดผล
12. ต่อทางเพลงเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงนกขมิ้นทาง ครูพุ่ม บาปุยะวาทย์ ให้แก่
นักเรียนจากโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย
13. ต่อทางเพลงเดี่ยวซ้องวงใหญ่ เพลงพญาโศก สามชั้น ให้แก่
นางสาววันวิสา ดิบัว นักศึกษาจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพฯ
14. ต่อทางเพลงเดี่ยวกราวใน 3 ชั้น ซ้องวงใหญ่ ทางครูเพชร จรรย์นาฎย์ ให้แก่
นายวันชัย ปิติสุข นักศึกษาปริญญาโท สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพฯ
15. ต่อทางเพลงเดี่ยว ต่อयरูป 3 ชั้น ซ้องวงใหญ่ ทางครูเพชร จรรย์นาฎย์ ให้แก่
นักศึกษาปริญญาตรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพฯ

ตอนที่ 2 กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฎย์

ในกระบวนการถ่ายทอดดนตรีบ้านจรรย์นาฎย์ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขั้นตอนการถ่ายทอดดนตรีไทยของสำนักนี้ออกมาเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย การรับศิษย์ การต่อเพลง และทางเพลงที่ใช้สอนซึ่งรวมไปถึงรายชื่อศิษย์ที่สำคัญในอดีตและปัจจุบัน บทเพลงที่สำคัญดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การรับศิษย์

ในอดีตผู้ที่จะมาเรียนดนตรี ครูปีพาทย์จะทำพิธีกรรมตามความเชื่อที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา เมื่อครูตกลงรับศิษย์แล้วจะทำพิธีรับศิษย์ในพฤกษ์สดี ซึ่งถือเป็นวันครู เมื่อครูผู้สอนได้รับศิษย์เข้ามาเรียนแล้วต้องทำการจับมือ โดยการที่ครูผู้สอนจะจับมือศิษย์ที่ซ้องวงใหญ่เพลงสาธุการ โดยบรรเลง 1 วรรค 3 ครั้ง และให้ศิษย์กราบเครื่องดนตรี เป็นอันเสร็จพิธี จากการสัมภาษณ์ ครูพิทักษ์ จรรย์นาฎย์ ในการรับศิษย์เดิมนั้น ครูเพชร จรรย์นาฎย์ รับทุกคนที่ต้องการมาเรียนทั้งจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัดใกล้เคียง ผู้ที่เดินทางมาเรียนจะอาศัยอยู่ที่บ้านของครูเพชร จรรย์นาฎย์ โดยครูไม่ได้คิดค่าเล่าเรียนแต่อย่างใด ในสมัยนั้นมีผู้มาเรียนมากจนต้องหุงข้าวด้วยกระทะใบบัว ศิษย์ทุกคนจะช่วยกันทำงานบ้าน ซึ่งทุกคนร่วมกันรับผิดชอบ เมื่อก่อนจะมีสวนที่บ้านครู ก็จะถมโคก ปลูกต้นไม้ กวาดใบไม้ เฝ้าหญ้า ถากหญ้า บ้านศิษย์คนใด มีข้าว พืช ผัก ผลไม้ ก็จะนำจากบ้าน

มากินด้วยกันที่บ้านครู ในขณะที่เรียนครูจะดูแลลูกศิษย์ทุกคนเหมือนลูกเหมือนหลาน ในสมัยพบว่า นั้นครูประสิทธิ์ เกตุคง อาของครูบุญยงค์ บุญยัง เกตุคงก็มาเรียน ตอนหลังครูบุญยงค์ เกตุคง บุญยัง ได้เข้ามาเรียน เพราะมีเหตุการณ์ที่ ครูเพชร จรรย์นาฏย์จะประชันวงดนตรี ที่พระราชวังจันทรถเกษม แต่ขาดคนตีระนาดทุ้มขณะนั้นครูประสิทธิ์ เกตุคง บวชเป็นพระอยู่ ซึ่งในขณะนั้นครูบุญยงค์ เกตุคง บวชเณรอยู่ ครูประสิทธิ์เลยให้ครูบุญยงค์ เกตุคง สึกออกมา เพื่อที่จะไปต่อเพลงเพื่อไปประชัน เพราะว่า การสึกออกมาจากเณรง่ายกว่าสึกพระ เพราะการสึกพระต้องดูฤกษ์ยาม จนมาได้เรียนดนตรีกับครูเพชร จรรย์นาฏย์ ซึ่งครูบุญยงค์ เกตุคง ได้พาครูบุญยัง น้องชายติดตามมาด้วย จากนั้นก็ยังมี ครูถวิล อรรถกฤษณ์ ครูผวน บุญจำเริญ เป็นคนที่บ้านใหม่หางกระเบนที่เรียนกับครูเพชร จรรย์นาฏย์ด้วย สายจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มาเรียน ได้แก่ ครูสังเวียน เกิดผล ครูสำราญ เกิดผล นอกจากนั้นก็มีมาจาก จังหวัดปทุมธานี สิงห์บุรี สระบุรี อ่างทอง ลพบุรี เป็นต้น

ลูกศิษย์ครูเพชร จรรย์นาฏย์ ทั้งรุ่นเล็กและรุ่นใหญ่ มีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. นางสาวเจียร จรรย์นาฏย์ (นักร้อง)(วังบูรพาภิรมย์)
2. ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ (ระนาดเอก) (ปี่พาทย์วังบางค้อแหลม)
3. ครูถวิล อรรถกฤษณ์ (ปี่พาทย์วังบางค้อแหลม)
4. นายผวน บุญจำเริญ (ปี่) (ปี่พาทย์วังบางค้อแหลม)
5. นายสวง เกิดผล เครื่องหนังไทยทุกชนิด (กลองสองหน้า) (ปี่พาทย์วังบางค้อแหลม)
6. นางชั้น เกิดผล (นักร้อง)
7. นายปรง รักดนตรี (ปี่พาทย์วังบางค้อแหลม)
8. นายประสิทธิ์ เกตุคง (ระนาดทุ้ม)
9. ครูบุญยงค์ เกตุคง (บรรเลงปี่พาทย์ได้ทุกชนิด โดยเฉพาะระนาดเอก)
10. ครูบุญยัง เกตุคง
11. นายสมบัติ แสงศิลป์ชัย (ฆ้องวงเล็ก)
12. นายไสว ญาณจรรยา (ระนาดเอก)
13. นายดา (ตะโพน-เครื่องหนัง)
14. นายสังเวียน เกิดผล (เล่นได้ทั้งวง) โดยเฉพาะระนาดเอก และฆ้องวงใหญ่
15. นายพวง เกิดผล (ระนาดเอก และฆ้องวงเล็ก)
16. นายจำรัส เกิดผล (ระนาดเอก)
17. นายผิน รักดนตรี
18. นายคล้าย (ไม่ทราบนามสกุล)
19. นายพัก รักดนตรี

20. นายไสว ศรีผ่อง
21. นายชวน (ไม่ทราบนามสกุล) (ตีฆ้องวงเล็ก)
22. นางชั้น อรรถกฤษณ์ (ขับร้อง)
23. นายจินดา รักดนตรี
24. นายโป่ง กุหลาบแย้ม

ภาพประกอบ 40 ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ กับบุตรชาย บรรเลงวงปี่พาทย์ในอดีต

ที่มา: ภาพอนุเคราะห์โดย ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์

จากภาพการบรรเลงวงปี่พาทย์ในอดีต มีรายชื่อคนดนตรีดังต่อไปนี้

- ระนาดเอก	ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์
- ระนาดทุ้ม	นายเชิง รักดนตรี
- ฆ้องวงใหญ่	นายเพทาย จรรย์นาฏย์ (ลูกครูไพฑูรย์)
- ฆ้องวงเล็ก	นายไพเราะ จรรย์นาฏย์ (ลูกครูไพฑูรย์)
- กลองทัด	นายสมบัติ แสงศิลป์ชัย

รูปแบบของผู้ที่เข้ามาเรียนดนตรีที่บ้านจรรย์นาฏย์ แบ่งเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

ผู้เรียนขอเรียนด้วยตนเอง

สำนักดนตรีครูเพชร จรรย์นาฏย์ เป็นสำนักดนตรีที่มีชื่อเสียงมากในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้มีลูกศิษย์มาขอเรียนทั้งในจังหวัดอยุธยาและจังหวัดใกล้เคียงจำนวนมาก เพื่อพัฒนาฝีมือและ

นำไปประกอบอาชีพ ลูกศิษย์ที่มาเรียนนั้นล้วนมีความสามารถและมีชื่อเสียงทางดนตรีไทย เช่น ครูประสิทธิ์ เกตุคง ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูบุญยัง เกตุคง ครูสังเวียน เกิดผล (อาของครูสำราญ เกิดผล) นายไสว ญาณจรรยา นายพัก นายผิน รักดนตรี และอีกหลายท่านที่ไม่ได้กล่าวถึง ปัจจุบันการที่ผู้เรียนขอมาเรียนด้วยตัวเองยังปรากฏอยู่ โดยผู้เรียนมีความเคารพและศรัทธาในตัวผู้สอน และสนใจในทางเพลงเป็นพิเศษ แต่ก็ขึ้นอยู่กับพิจารณาของผู้สอนในการถ่ายทอดทางเพลงเช่นกัน

ผู้ปกครองฝากมาเรียน

ครูดนตรีหลายท่านได้ส่งลูกหลานมาเรียนกับครูเพชร จรรย์นาฏย์ โดยผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานมาเรียนมักมีความสนิทสนมกับผู้สอน เช่น นายไยพ่อของครูถวิล อรรถกฤษณ์ ได้นำลูกชายมาฝากเรียนกับครูเพชร จรรย์นาฏย์ และได้ต่อเพลงไปทุกประเภท ซึ่งในปัจจุบันครูถวิล อรรถกฤษณ์เป็นครูดนตรีที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักดนตรี มีครั้งหนึ่งครูเพชร จรรย์นาฏย์จะมีงานประชันปีพาทย์ที่วังจันทร์เกษม ในเวลานั้นขาดคนระนาดทุ้ม เพราะครูประสิทธิ์ เกตุคง อาของครูบุญยงค์ เกตุคง บุญยัง เกตุคง บวชพระอยู่ อาประสิทธิ์จึงให้หลายชาย นายบุญยงค์ เกตุคง ซึ่งบวชเณรอยู่สึกเพื่อมาตีระนาดทุ้มให้ครูเพชร จรรย์นาฏย์ ครูบุญยงค์ จึงได้มีโอกาสได้เรียนดนตรีกับครูเพชร จรรย์นาฏย์ และครูบุญยงค์ เกตุคง ยังพาน้องชายคือครูบุญยัง เกตุคงมาด้วย ทั้ง 2 พี่น้องจึงได้เริ่มเรียนดนตรีกับครูเพชร จรรย์นาฏย์อย่างจริงจัง ซึ่งวิธีการรับศิษย์วิธีนี้ยังมีอยู่ในยุคปัจจุบัน โดยผู้ปกครองจะส่งเด็กมาเรียนเพื่อนำไปประกอบอาชีพและเรียนรู้บทเพลงเพิ่มเติม

จากการศึกษาพบว่า การรับศิษย์ของบ้านจรรย์นาฏย์ในอดีตการเรียนดนตรีลูกศิษย์ต้องมาอาศัยอยู่ที่บ้านครูและช่วยงานบ้านและต้องมีพิธีรับศิษย์ตามประเพณีโบราณ โดยจะแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ ผู้เรียนมาขอเรียนด้วยตัวเอง และ ผู้ปกครองฝากมา ซึ่งทั้ง 2 วิธีนี้ยังพบได้ในปัจจุบัน

2.2 การต่อเพลง

การต่อเพลงแก่ลูกศิษย์ของบ้านจรรย์นาฏย์ในอดีต ลูกศิษย์จะต้องเดินทางมาเรียนและมาอาศัยอยู่ที่บ้านครู เมื่อครูเพชร จรรย์นาฏย์ตั้งสำนักดนตรีก็มีนักดนตรีหลายๆ ท่านทั้งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดใกล้เคียงมาเรียน ลูกศิษย์ที่มาเรียนกับครูเพชร จรรย์นาฏย์ได้แก่ นายสังเวียน เกิดผล (อาครูสำราญ เกิดผล) นายผวง เกิดผล นายพัก รักดนตรี นายผิน รักดนตรี และนายไสว ศรีผ่อง นายประสิทธิ์ เกตุคง นายบุญยงค์ เกตุคง นายไสว ญาณจรรยา นายถวิล อรรถกฤษณ์

กิจวัตรประจำวันในเรื่องของการเรียนดนตรี ที่ต้องยึดถือปฏิบัติเป็นประจำทุกวันซึ่งเป็นกฎระเบียบของ บ้านจรรย์นาฏย์ ที่ทุกคนภายในบ้านจะต้องปฏิบัติ คือ การฝึกซ้อมดนตรี โดยมีการตื่นนอนในตอนเช้ามีด ประมาณตี 4 ฝ่าละอองระลอก มีความกระตือรือร้นในการฝึกซ้อม

เวลาที่ครูท่านกำหนดให้ อย่างมีระเบียบดังนี้

08.00 น. - รับประทานอาหารเช้า

09.00 น. - ต่อเพลง

12.00 น. - พักผ่อนนอนกลางวัน หรือพักผ่อนเล่นกันอยู่ในบ้าน

14.30 น. - ทบทวนเพลงที่ต่อ ใครก็ถูกต้องก็พักได้ ถ้าผิดไม่ถูกต้องก็ให้ถูก

15.00 น. - ไล่มือตามกำลังของผู้เรียนจนถึงเวลา 16.00 น.

16.30 น. - ทำความสะอาดบ้านตามหน้าที่ที่ได้จัดไว้

18.00 น. - รับประทานอาหารเย็น

19.00 น. - ซ้อมเพลงต่างๆ ตามที่ครูท่านกำหนดให้

20.30 น. - เลิกซ้อม

นางปริก จรรย์นาฎย์ ภรรยาครูเพชร จรรย์นาฎย์ เป็นคนทำกับข้าว ส่วนเรื่องการหุงข้าวเป็นหน้าที่ของศิษย์ทุกคน จะผลัดเวรกันทำเช่นนี้เป็นกิจวัตรเวลา ตี 4 ต้องตื่นนอนทุกคน หากไม่ลุกก็ต้องโดนน้ำสาด บรรเลงไล่มือจนถึงพระบิดงาตเสด็จ จากนั้นจึงลงอาบน้ำ ว้ายน้ำในแม่น้ำ หน้าบ้านครูจรรย์นาฎย์และในบริเวณบ้านยังมีอุปกรณ์สำหรับฝึกมวยอยู่ด้วย ก็จะมีการชกมวย ชกกลมด้วย จะต้องมีการออกกำลังกายก่อนเวลาไล่ระนาด

การเรียนดนตรีไทยจากบ้านจรรย์นาฎย์มีครูเพชร จรรย์นาฎย์เป็นผู้ถ่ายทอด ศิษย์จะต้องเรียนเพลงทุกประเภททั้ง เพลงเถา เพลงเรื่อง เพลงโหมโรง เพลงเดี่ยว เพลงหน้าพาทย์ โดยก่อนการไล่ระนาด จะมีการชกกลมก่อน เพื่อเป็นการให้กล้ามเนื้อและเส้นเอ็นต่างๆ ได้ผ่อนคลายอีกด้วย

การเรียนการสอนจะเริ่มจับมือ เรียนสาธนาการก่อน โดยเริ่มจากเรียนฆ้องวงใหญ่ ไม่ว่าจะเล่นเครื่องดนตรีอะไรก็ต้องเริ่มจากฆ้องวงใหญ่ก่อนเพื่อให้ได้ทำนองหลัก จะดูตั้งแต่ทำ นิ่งลักษณะการจับไม้ การเลือกเครื่องดนตรี ถ้าเพิ่งเริ่มเรียน ครูจะเป็นคนเลือกให้ เว้นแต่มีผู้ปกครองพามาฝากเรียนโดยระบุเครื่องดนตรีไว้โดยเฉพาะ การต่อเพลงจะใช้การต่อแบบมุขปาฐะ คือการต่อเพลงแบบปากต่อปาก การบอกเล่าให้จำทำให้ดู โดยครูจะเป็นผู้บรรเลงก่อนซ้ำๆ และให้ศิษย์บรรเลงตาม โดยศิษย์จะใช้วิธีการจำและสังเกต โดยไม่มีการจดบันทึก เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ เช่น สติปัญญา ความถนัดทางดนตรี สภาพแวดล้อม และความโดดเด่นทางการบรรเลง การสอนจึงต้องคำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยบทเพลงที่สอนให้แต่ละคนไม่เหมือนกันปรับเปลี่ยนตามความสามารถของลูกศิษย์แต่ละบุคคล เมื่อศิษย์มีความคล่องและชำนาญขึ้น ครูเป็นผู้พิจารณาต่อเพลงเดี่ยวให้ ถ้าศิษย์ที่มีความจำดีเลิศและหมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ ครูจะถ่ายทอดเพลงให้โดยไม่ปิดบัง เช่นครูบุญยงค์ เกตุคง ได้เพลงของครูเพชร จรรย์นาฎย์ ไปทั้งหมด โดยให้ครูไพฑูรย์

จรรย์นาฏย์ เป็นผู้ถ่ายทอดเนื่องจากครูเพชร จรรย์นาฏย์ในช่วงนั้นชรามากแล้ว ลูกศิษย์ที่ได้เรียนกับครูเพชร จรรย์นาฏย์ล้วนแต่มีความสามารถทางดนตรีไทยและเป็นที่ยอมรับนับถือกันในวงการดนตรีไทยในปัจจุบัน

ซึ่งการต่อเพลงแบบ मुखपाड़ा หรือการถ่ายทอดแบบปากต่อปาก มีลักษณะการถ่ายทอด 3 แบบคือ

1. ครูผู้สอนเป็นผู้ต่อให้ศิษย์ด้วยตนเอง

ในการต่อเพลงให้ลูกศิษย์ในเพลงเดียวกันครูผู้สอนสามารถต่อเพลงให้ศิษย์แต่ละคนไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับความชำนาญของแต่ละบุคคล วิธีนี้ครูจะมีเวลาให้กับศิษย์เต็มที่ ปัจจุบันยังใช้วิธีการเรียนการสอนวิธีนี้

2. ศิษย์รุ่นพี่เป็นผู้ถ่ายทอดแทนครู

ในบางโอกาสครูไม่มีเวลา หรือไม่สามารถทำการสอนได้ในขณะนั้น ศิษย์รุ่นพี่ที่ครูมีความไว้วางใจ จะเป็นผู้ถ่ายทอดให้ ในบางครั้งมีผู้เรียนมาก ครูจึงมอบหมายให้ศิษย์รุ่นพี่หรือศิษย์ที่จำเพลงได้ดีกว่าเป็นผู้สอนแทน โดยอยู่ในความดูแลของครู ปัจจุบันยังใช้วิธีการเรียนการสอนวิธีนี้

3. ศิษย์รุ่นเดียวกันถ่ายทอดกันเอง

การเรียนปีพาทย์ต้องใช้เวลามาก และในกรณีที่มีผู้มาเรียนมาก ศิษย์บางคนต่อเพลงแล้วลืมเพลง และไม่สามารถทบทวนเพลงได้ ครูผู้สอนจะวานให้ศิษย์ที่มีไหวพริบดีกว่าเป็นผู้ต่อให้ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระซึ่งอยู่ในความควบคุมและดูแลของครู โดยครูจะเป็นผู้คอยแนะนำเพิ่มเติม ปัจจุบันยังใช้วิธีการเรียนการสอนวิธีนี้

จากการสัมภาษณ์ ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ ได้ติดตามบิดา ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ไปบรรเลงปีพาทย์และตรวจ ตามงานต่างๆ เป็นประจำ เริ่มต้นการเรียนดนตรีจากการเล่นเครื่องจังหวะก่อน พออายุได้ประมาณ 6 ขวบ บิดาจึงทำการจับมือเริ่มหัดตีฆ้องวงใหญ่ โดยเริ่มเรียนเพลงสาธุการเป็นอันดับแรก ต่อมาเพลงชุดโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงฉิ่งพระฉัน เพลงเรื่องต่างๆ เพลงที่ใช้บรรเลงในพิธีงานบวช พิธีโกนจุก และเพลงมอญต่างๆ เพลงหน้าพาทย์บางเพลง เพื่อใช้ในการประกอบการแสดง และใช้ในพิธีที่จำเป็น โดยได้รับการถ่ายทอดเพลงเสภา เพลงเถา เพลงตับ เพลงช้า เพลงเรื่อง และเพลงเดี่ยวทางครูเพชร จรรย์นาฏย์ ไว้เกือบทั้งหมด

ซึ่งเพลงที่ใช้สอนพอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้

เพลงเดี่ยว

1. กราวโน
2. เชิดนอก
3. แซกมอญ

4. สารคดี
5. พญาโศก ฯลฯ

เพลงเรื่อง

1. เพลงข้าช้างประสานงา
2. เพลงสารคดี หรือ สี่ภาษา
3. เพลงเขมรใหญ่
4. เพลงข้า เพลงยาว
5. เพลงสืนวน
6. เพลงมอญแปลง
7. เพลงจีนแสด ฯลฯ

เพลงเถา

1. เพลงด้อยดลิ่ง
2. เพลงเขมรปากท่อ
3. เพลงพราหมณ์ดีดน้ำเต้า ฯลฯ

เพลงไหมโรง

1. เพลงไหมโรงมหาชัย
2. เพลงไหมโรงปฐมดุสิต ฯลฯ

การต่อเพลงหน้าพาทย์

ไม่ได้กล่าวว่ามีเพลงใดบ้าง แต่จากการสัมภาษณ์ เพลงหน้าพาทย์ที่บ้านจรรย์นาฏย์ ใช้มือเดียวกับของครูพุ่ม บาปุยะวาส แต่อาจมีมือซ้องที่แปลกไปเป็นของบ้านใหม่หางกระเบน ที่สมัยนั้นครูเอื้อน กรณ์เกษม เป็นผู้มาต่อให้

พบว่าในปัจจุบันการถ่ายทอดเพลงแบบมูขปาฐะยังมีให้เห็นอยู่ โดยกระบวนการถ่ายทอดแบบในอดีตก็ยังเป็นวิธีที่ยังพบได้ในการเรียนดนตรีไทยปัจจุบัน ถ้าผู้เรียนไม่เป็นดนตรีก็จะเริ่มจากห้องวงใหญ่ก่อนเช่นกัน แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนไปการเรียนการสอนดนตรีไทยจากสำนักดนตรีได้กลายมาอยู่ในระบบการศึกษา การต่อเพลงจึงมาอยู่ในสถาบันศึกษาโดยผู้เรียนมีพื้นฐานมาก่อนแล้ว และต่อเพลงเพิ่มเติมจากอาจารย์ผู้ถ่ายทอด ปัจจุบันผู้ที่มาเรียนกับบ้านจรรย์นาฏย์จะมาต่อเพลงเพื่อไปประกวดบ้าง สอบเข้าบ้าง สถานศึกษาส่งมาเรียนบ้าง ปัจจุบันคนที่มาเรียนดนตรีจริงจังเหมือนในสมัยโบราณไม่ค่อยมี สาเหตุเพราะต้องมาเริ่มต่อเพลงพื้นฐานไหมโรงเย็น ไหมโรงเช้าก่อน ส่วนใหญ่ผู้ที่มาเรียนจะขอต่อเพลงมอญเอาไว้เพื่อออกงาน และมาต่อทางต่อเพลงเดียว

ซึ่งมีบทเพลงที่นิยมใช้ในการต่อเพลงและฝึกซ้อมมีดังนี้

เพลงไหมโรงเย็น ประกอบด้วยเพลง ดังนี้

1. เพลงสาธุการ
2. เพลงตระโหมโรง
3. เพลงร่ำสามลา
4. เพลงเข้ามาน
5. เพลงปฐม
6. เพลงลา
7. เพลงเสมอ
8. เพลงร่ำลาเดียว
9. เพลงเชิด
10. เพลงกลม
11. เพลงชำนาญ
12. เพลงกราวใน
13. เพลงต้นซูป
14. เพลงลา

โหมโรงเข้า ประกอบด้วยเพลง ดังนี้

1. เพลงสาธุการ
2. เพลงเหาะ
3. เพลงร่ำลาเดียว
4. เพลงกลม
5. เพลงชำนาญ

เพลงเรื่อง ประเภทเพลงซ้ำ

1. เพลงซ้ำเรื่องสร้อยสน
2. เพลงซ้ำเรื่องสร้อยสนตัด
3. เพลงซ้ำเรื่องเต่ากินผักนึ่ง
5. เพลงซ้ำเรื่องตะนาว

วัฒนธรรมการต่อเพลงแบบมุขปาฐะโดยไม่ได้มีการจดบันทึกใดๆ ทำให้มีข้อเสียในเรื่องของทางเพลงที่ผิดเพี้ยนไป เพราะในการต่อเพลงในลูกศิษย์กันเอง ถ้าไม่มีครูเป็นผู้ควบคุมดูแล ศิษย์อาจจะมีการบรรเลงหรือมีการแบ่งมือที่ผิด ในเพลงที่มีการแบ่งมือแบบเฉพาะในเครื่องมืองวงใหญ่ ซึ่งเป็นทำนองหลัก และผู้เรียนไม่ได้มีการตรวจสอบความถูกต้องจากครูผู้ถ่ายทอดโดยตรง หรือไม่ได้รับอนุญาตจากครู ทำให้ทางเพลงมีการผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับได้ง่าย

จากการศึกษาพบว่า การต่อเพลงของบ้านจรรย์นาฏย์ เป็นการถ่ายทอดเพลงแบบมุขปาฐะ ไม่ได้มีการบันทึกโน้ตทำให้มีวิธีการถ่ายทอด 3 แบบ คือ ครูผู้สอนถ่ายทอดให้ศิษย์โดยตรง ศิษย์รุ่นพี่เป็นผู้ถ่ายทอดแทนครู และ ศิษย์รุ่นเดียวกันถ่ายทอดกันเอง

2.3 ทางเพลงที่ใช้สอน

สำนักดนตรีบ้านจรรย์นาฏย์มีการถ่ายทอดเพลงให้กับศิษย์อย่างหลากหลายไม่ได้ยึดติดเพลงของสำนักใดสำนักหนึ่ง โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา

ช่วงที่ 1 สมัยครูเพชร จรรย์นาฏย์ ในช่วงที่ครูเพชร จรรย์นาฏย์ยังมีชีวิตอยู่ บทเพลงที่ใช้สอนในสำนักดนตรีนี้ส่วนหนึ่งเป็นบทเพลงเก่าที่ครูเพชร จรรย์นาฏย์ได้รับการถ่ายทอดมา และมีเพลงเถา และเพลงเดี่ยว ที่ครูเพชร จรรย์นาฏย์เป็นผู้ประพันธ์ขึ้นเองอีกส่วนหนึ่ง เช่น ต่อยตลิ่ง เขมรเขียว ไข่ลาวเถา เดี่ยวแขกมอญ เป็นต้น

ช่วงที่ 2 สมัยครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ในช่วงสมัยนี้ มีบทเพลงที่เป็นผลงานการประพันธ์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ถูกนำมาใช้ถ่ายทอดให้กับศิษย์ของบ้านจรรย์นาฏย์ด้วย เพราะเหตุที่ว่าเป็นไปตามสมัยนิยมที่ผลงานเพลงของครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นที่ชื่นชอบ ประกอบกับครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ เคยเป็นศิษย์ของครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) แต่บทเพลงเก่าและทางเพลงของครูเพชร จรรย์นาฏย์ ก็ไม่ได้ถูกละเลยแต่อย่างใด และยังมีผลงานการประพันธ์เพลงของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์เพิ่มเติมอีกด้วย เช่น เพลงพม่ารำชวาน เถา เพลงเดี่ยวต๋อยรูป เพลงเดี่ยวลาวแพน เป็นต้น

ช่วงที่ 3 สมัยทายาทของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ในช่วงสมัยนี้เป็นช่วงเวลาที่มีบุตรของครูไพฑูรย์ ร่วมกันดูแลสำนักดนตรีของบรรพบุรุษ เนื่องมาจากบุตรชายและบุตรสาวของครูไพฑูรย์ ล้วนเป็นผู้มีความสามารถทางดนตรีไทย แต่ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลส่วนใหญ่จากครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ซึ่งถือเป็นกำลังหลักในการสืบทอดดนตรีไทยในสมัยของการสืบทอดของบ้านจรรย์นาฏย์ โดยบทเพลงที่ใช้ในการถ่ายทอดยังคงเป็นเพลงโบราณ ทางเพลงของครูเพชร จรรย์นาฏย์ ทางเพลงของครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และทางเพลงของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ และมีการเพิ่มเติมเพลงของครูบุญยงค์ เกตุคง ซึ่งเป็นศิษย์คนหนึ่งของครูเพชร จรรย์นาฏย์ซึ่งมีความใกล้ชิดและเป็นที่นับถือของบ้านจรรย์นาฏย์และยังเพิ่มเติมบทเพลงการประพันธ์ของครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์เข้ามาอีกด้วย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพตามกระบวนการมานุษยวิทยามusicology (Ethnomusicology) ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 7 ขั้นตอน คือ ขั้นรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ขั้นศึกษาข้อมูล จำแนกและการจัดกระทำข้อมูล การลำดับข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอข้อมูล ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลหลักฐาน เอกสารต่างๆ ตลอดจนข้อมูลจากภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์บุตร-ธิดาของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งสังเกตและบันทึกเสียง บันทึกภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจน

การวิจัยเรื่อง การศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ กำหนดจุดมุ่งหมายของการวิจัย 2 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาประวัติ สถานภาพและบทบาททางดนตรีไทยของบ้านจรรย์นาฏย์
2. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์

จากการศึกษาสรุปผลได้ดังนี้

1. ศึกษาประวัติ สถานภาพและบทบาทของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์

ประวัติความเป็นมา

บ้านจรรย์นาฏย์ นับเป็นตระกูลที่เก่าแก่ นามสกุล “จรรย์นาฏย์” เป็นนามสกุลประทานโดยสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช หรือสมเด็จพระเจ้าบรมพาในขณะนั้น ให้กับครูเพชร จรรย์นาฏย์ มีพระนามเอก แห่งวังบูรพาภิรมย์ มหาเดลีวงปีพาทย์ของวังบูรพาภิรมย์ ในภายหลังได้ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ริมคลองบางขวด ณ บ้านเลขที่ ๗1 /1 หมู่ 2 ต.หัวรอ อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา ในปัจจุบันสืบทอดวิชาดนตรีจากรุ่นสู่รุ่น ผู้ที่ถ่ายทอดวิชาดนตรีของตระกูลจรรย์นาฏย์ คือครูเพชร จรรย์นาฏย์ ซึ่งครูเพชร จรรย์นาฏย์ มีความสามารถมากในการบรรเลงระนาดเอกและฆ้องวง เป็นคนระนาดสำคัญของวังบูรพาภิรมย์ ได้รับการถ่ายทอดวิชาการทางดนตรีมาจาก ครูซ้อย สุนทรวาทิน ครูดนตรีที่มีชื่อเสียงในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ และได้นำความรู้ที่สั่งสมมาถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์ที่อาศัยอยู่ภายในบ้านจรรย์นาฏย์และที่เดินทางมาจากจังหวัดใกล้เคียง

การสืบทอดสายดนตรี

เริ่มจากครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ผู้สืบทอดเชื้อสายจากครูเพชร จรรย์นาฏย์ ในวัยเด็กได้ตามบิดาไปบรรเลงปี่พาทย์ตามงานต่างๆ จนมีความชำนาญ เมื่อสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพรกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ได้เสด็จมาที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ให้จางวางผาดหานักดนตรีมาบรรเลงคู่กับวงปี่พาทย์วังบางค้อแหลม วงของครูเพชร จรรย์นาฏย์ได้บรรเลงในครั้งนั้น จนเป็นที่พอพระทัยมาก จึงขอเด็กไปตีปี่พาทย์ในวัง 5 คนรวมทั้งครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ด้วย ครูไพฑูรย์เข้าไปอยู่ในวังบางค้อแหลม ในตำแหน่งมหาดเล็กปี่พาทย์ รุ่งเล็ก ทำหน้าที่บรรเลงระนาดเอกและตีฆ้องวงเล็กในรุ่งใหญ่ ขณะอยู่ในวังยังได้เรียนกับหลวงประดิษฐไพเราะ และเมื่อสมเด็จพระกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์สิ้นพระชนม์แล้ว จึงขอลากลับมาอยู่กับครูเพชรที่อยุธยา ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ มีภรรยา 2 คน บุตรรวมกัน 16 คน และลูกๆ ทุกคนได้เป็นผู้สืบทอดทางเพลงมาจนถึงทุกวันนี้

เครื่องดนตรีบ้านจรรย์นาฏย์

เครื่องดนตรีของบ้านจรรย์นาฏย์ พบว่าในสมัยครูไพฑูรย์ มีฆ้องวงมอญวงแรกจากร้านตุ๊กตาไทย ถูกเก็บรักษาอยู่ไม่ได้ใช้งาน เครื่องดนตรีเก่าส่วนใหญ่จะชำรุดไปตามกาลเวลา มีบางส่วนเสียหายจากเหตุน้ำท่วมครั้งใหญ่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่ปัจจุบันได้มีการซื้อเครื่องดนตรีเพิ่มเติมขึ้นมามาก เครื่องที่ใช้ปัจจุบันเป็นเครื่องใหม่ทั้งหมด โดยกระจายออกเป็น 4 บ้าน ได้แก่ บ้านสามวิหาร บ้านเครื่องไต้วัดจอมเกษ บ้านศรีช่วงโชติ และบ้านจรรย์นาฏย์ที่โคราช นครราชสีมา

วงดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์

วงดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์มีทั้งวงปี่พาทย์ไทย ปี่พาทย์มอญ วงปี่พาทย์นางหงส์ และวงมโหรี บ้านจรรย์นาฏย์ มีวงปี่พาทย์ฆ้องมอญเครื่องคู่เป็นวงแรกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในที่สร้างขึ้นสมัยครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ เป็นฆ้องมอญที่มาจากร้านตุ๊กตาไทย ปัจจุบันวงดนตรีที่มีการใช้งานบ่อยที่สุดคือวงปี่พาทย์มอญ บ้านจรรย์นาฏย์มีบุคลากรที่มีความสามารถและมีเครื่องดนตรีไทยทุกชนิด จึงสามารถปรับรูปแบบของวงดนตรีได้หลายรูปแบบตามความต้องการของเจ้าภาพ

นักดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์

เมื่อครูเพชรได้มาตั้งสำนักดนตรีอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้มีลูกศิษย์ห้อยไหลเข้ามาเรียนและฝากตัวเป็นศิษย์จำนวนมาก จนเมื่อมีการประชันที่พระราชวังบางปะอินลูกศิษย์ครูเพชร 5 คน ได้เข้าไปอยู่ในวังบางค้อแหลมได้แก่

1. นายไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ (ระนาดเอก)
2. นายถวิล อรรถกฤษณ์ (ฆ้องวงใหญ่)

3. นายผวน บุญจำเริญ (ปู่)
4. นายแสง เกิดผล (เครื่องหนัง)
5. นายปรง รักคนตรี (ระนาดทุ้ม)

และยังมีลูกศิษย์คนสำคัญ เช่นครูบุญยงค์ เกตุคง ครูบุญยัง เกตุคง นักดนตรีของบ้านจรรย์นาฏยในยุคปัจจุบันคือบุตรของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย ที่ยังคงอนุรักษ์รักษาทางเพลงของครูเพชรเอาไว้

ผลงานเพลง

ครูเพชร จรรย์นาฏย มีความเชี่ยวชาญทางด้านดนตรีมากได้ประพันธ์เพลง อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวเอาไว้มากมายหลายประเภท เช่น เพลงเสภา เพลงโหมโรง เพลงเถา โดยเฉพาะเพลงเดี่ยว ซึ่งมีทุกเครื่องมือ ถือได้ว่ามีความสำคัญมากในบ้านจรรย์นาฏย และยังมีเพลงเขมรเขียว เป็นเพลงที่ครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้บอกกับครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย ไว้ว่า เพลงเขมรเขียวของครูเพชรดีกว่าเพลงเขมรเลียนนครของตน ผลงานของครูเพชรที่พอรวบรวมได้มีดังนี้

1. เพลงโหมโรงจีนได้
2. เพลงโหมโรงมหาชัย
3. เพลงพม่าห้าท่อน
4. เพลงจะเข้หางยาว
5. เพลงสี่บท
6. เพลงบุหลันชกมวย
7. เพลงแสนงูสดสวาท
8. เพลงลาวดวงเดือน
9. เพลงด้อยตลิ่ง
10. เพลงเขมรเขียว
11. เพลงทยอยนอก
12. เพลงทยอยใน
13. เพลงทยอยเขมร
14. เพลงไอ้ลาว
15. เพลงเขมรราชบุรี
16. เพลงเชิดจีน
17. เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง
18. เพลงเต่ากินผักนึ่ง
19. เพลงเดี่ยวกราวใน

20. เพลงเดี่ยวเชิดใน

21. เพลงเดี่ยวเชิดนอก

22. เพลงเดี่ยวพญาโศก

23. เพลงเดี่ยวแขกมอญ

ในปัจจุบันได้มีการประพันธ์เพลงเพิ่มขึ้นโดยมีครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ ถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญมีผลงานการประพันธ์เพลงมาอย่างต่อเนื่องในวาระและโอกาสสำคัญๆ เช่น เพลงมหาราชัน เถา เพลงเฉลิมมหาราชินี เถา เพลงเฉลิมราชกุมารี เถา เพลงกรุงศรีอยุธยา เถา เป็นต้น

ศึกษามหกรรมของดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์

การรับงาน

ในอดีตดนตรีไทยมีบทบาทกับวิถีชีวิตและสังคม ทำให้ดนตรีไทยมีบทบาทมาก บ้านจรรย์นาฏย์ในสมัยนั้นจึงมีงานทางด้านดนตรีมาก เช่น งานบวช งานเทศน์มหาชาติ งานไหว้ครู งานศพ โดยเฉพาะงานศพพบว่ามีการเล่นดนตรีในงานนี้มากที่สุด วงดนตรีที่ใช้คือวงปี่พาทย์มอญซึ่งเป็นที่นิยมในปัจจุบัน และมีการเพิ่มจำนวนวงขึ้นตามความต้องการของเจ้าภาพ

การบริการสังคม

ปัจจุบันครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ ทำหน้าที่ควบคุมวงปี่พาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ โดยทำการสอนและปรับวง รับผิดชอบตามงานต่างๆ ทั้งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและต่างจังหวัดต่างๆ ไป ได้ถ่ายทอดเพลงเดี่ยวต่างๆ ให้กับน้องๆ ในตระกูลจรรย์นาฏย์ บุคคลทั่วไป นักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์ จากสถาบันต่างๆ อยู่เป็นประจำ ดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ถือได้ว่าเป็นวงเก่าแก่ที่ยังคงไว้ซึ่งแบบแผนจารีตวัฒนธรรมทางดนตรีที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบทอด แบบแผนที่ถูกต้องดั้งเดิมตั้งแต่บรรพบุรุษ สะสมไว้สู่รุ่นลูกถึงรุ่นหลาน และยังคงสืบทอดรักษาทางเพลงของครูเพชร จรรย์นาฏย์ และครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ที่แท้จริงไว้ และถ่ายทอดให้กับบุคคลที่สนใจที่จะเรียนรู้อย่างแท้จริงโดยไม่หวงแหน เพื่ออนุรักษ์สืบต่อไป

2. กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์

การรับศิษย์

การรับศิษย์ของบ้านจรรย์นาฏย์นอกจากบุตรหลานแล้ว แล้วยังมีลูกศิษย์ที่ต้องเดินทางและมาอาศัยอยู่ที่บ้านครูทั้งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและในจังหวัดใกล้เคียง ในอดีตมีผู้เรียนมาก จนต้องหุงข้าวด้วยกระทะใบบัว ลูกศิษย์ของบ้านจรรย์นาฏย์ล้วนแต่เป็นที่รู้จักกันในวงการดนตรีไทย โดยรูปแบบของผู้เรียนจะแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ 1. ผู้เรียนขอเรียนด้วยตัวเอง 2. ผู้ปกครองฝากมาเรียน

ซึ่งการสอนทั้ง 2 วิธีนี้ เป็นวิธีที่ใช้กันโดยทั่วไปมาแต่ในปัจุบันยังพบการเรียนการสอนแบบนี้ด้วยเช่นกัน

การต่อเพลง

ในการต่อเพลงของบ้านจรรย์นาฏยนั้น ผู้เรียนต้องเริ่มเรียนการร้องวงใหญ่ก่อน ไม่ว่าจะเล่นเครื่องมือะไรก็ตาม ใช้การต่อแบบมุขปาฐะหรือการต่อเพลงแบบปากต่อปาก โดยไม่ได้มีการจดบันทึกใดๆ ครูจะดูตั้งแต่ทำนอง การจับไม้ รวมไปถึงรสมือของผู้เล่น การต่อเพลงเริ่มตั้งแต่ โธมโรงเย็น โธมโรงเช้า และเพลงเรื่องต่างๆ ตามลำดับ การต่อเพลงแบบมุขปาฐะ หรือการถ่ายทอดแบบปากต่อปาก มีลักษณะการถ่ายทอด 3 แบบคือ 1.ครูผู้สอนเป็นผู้ต่อให้ศิษย์เอง 2. รุ่นพี่เป็นผู้ถ่ายทอดแทนครู 3. ศิษย์รุ่นเดียวกันถ่ายทอดกันเอง โดยในการต่อเพลงครูจะต่อเพลงให้ศิษย์แต่ละคนไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคล ในปัจจุบันการต่อเพลงมักอยู่ในรูปแบบของสถานศึกษามากกว่าการมาเรียนดนตรีที่บ้านของครู

ทางเพลงที่ใช้สอน

นักดนตรีในบ้านจรรย์นาฏยแต่เดิมจะใช้ทางเพลงของครูเพชร จรรย์นาฏย และครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏยส่วนใหญ่ เพื่อเป็นการสืบสานและอนุรักษ์ทางเพลงเอาไว้ ในรุ่นปัจจุบันในบางเพลงจะใช้ทางของครูบุญยงค์ เกตุคง บ้าง เนื่องจากมีความศรัทธาในตัวครู มีทางของครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) บ้างตามโอกาส

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย พบว่า ครูเพชรเป็นนักดนตรีในวังบูรพาภิรมย์ และออกมาตั้งสำนักดนตรีที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีทางเพลงที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทำให้มีลูกศิษย์มากมายเข้ามาเรียน โดยทางเพลงได้ถูกสืบทอดโดยลูกหลานและศิษย์ โดยศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดไปนั้น ล้วนมีฝีมือและเป็นที่รู้จักกันดีในวงการดนตรีไทย ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่นายเกียรติศักดิ์ ทองจันทร์ (2548: 40) ได้กล่าวเอาไว้ว่า การสืบทอดองค์ความรู้ทางด้านดนตรีไทยว่า นอกจากจะมีการถ่ายทอดองค์ความรู้แล้ว ยังมีการถ่ายทอดลักษณะการบรรเลงเฉพาะสำนักหรือเฉพาะทางลงไปด้วย กลายเป็นสายสืบทอดทางดนตรีไทย ถือเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมดนตรีไทยอย่างหนึ่ง แต่ในการสืบทอดสายสกุลนั้น นอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มีฝีมืออันเป็นเลิศและโดดเด่นแล้ว ปัจจัยในเรื่องของตำแหน่งหน้าที่ก็เป็นปัจจัย ที่เปิดโอกาสให้มีการปลูกฝังสายสกุลของตน ในอดีตเจ้าสำนักหรือครูผู้ใหญ่ ที่เป็นเจ้าแห่งสายสกุลดนตรี มักได้รับราชการกับพระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้านายพระองค์อื่นๆ ซึ่งการรับราชการอยู่กับเจ้านายนั้น ย่อมเป็นเครื่องประกันถึงความสามารถและความรอบรู้ในศาสตร์

ทางดุริยางค์ไทยเป็นอย่างไรดี ดังนั้นผู้ที่สนใจอยากจะศึกษาเล่าเรียนทางด้านดนตรีไทยในอดีต จึงมักเลือกครูต้นแบบที่สังกัดอยู่กับเจ้านายเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น หมายถึงการยอมรับทางสังคมและงานที่จะเข้ามาในอนาคต เมื่อเป็นเช่นนี้จึงสามารถถ่ายทอดลักษณะการบรรเลงเฉพาะตนลงไปได้เป็นอย่างดี ที่เกิดการสืบทอดสายสกุลของตนเองก่อให้เกิดความหลากหลาย ในทางวัฒนธรรม เพราะแต่ละสำนักย่อมมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน สร้างความหลากหลายในสายสกุลดนตรี

สอดคล้องกับ ฦกรงค์ เขียนทองกุล (2539: 120) ที่กล่าวไว้ว่า บ้านดนตรีไทยนั้นมีความสำคัญเทียบเท่ากับสำนักดนตรี เพราะเท่ากับเป็นแหล่งวิชาการหลักในวงการดนตรีไทย มีการสะสมความรู้ทางด้านดนตรีไว้เป็นจำนวนมาก และผลงานดนตรีเหล่านั้นก็จะมีลักษณะพิเศษเฉพาะตน หรือเอกลักษณ์ประจำของบ้านนั้น ซึ่งพบว่า มีความนิยมในการเรียกสำนักดนตรีที่มีความสำคัญและบ้านดนตรีต่างๆ โดยมักจะเรียกตามลักษณะของแหล่งที่ตั้งและตามชื่อสกุล นอกจากนี้ลักษณะสำคัญของบ้านดนตรี จะมีการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย มีกิจกรรมทางด้านดนตรีต่างๆ อยู่สม่ำเสมอ มีการจัดกลุ่มองค์กรดนตรีที่เหนียวแน่น ซึ่งประกอบไปด้วยนักดนตรีจำนวนมาก มีการรับบรรเลงดนตรีตามพิธีต่างๆ ทำให้บ้านดนตรีมีบทบาทต่อวงการดนตรี เป็นเสมือนชุมชนของนักดนตรี มีแนวความคิดในเรื่องของดนตรีไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทฤษฎี หรือหลักการปฏิบัติดนตรีที่ไปในทิศทางเดียวกัน จนเป็นที่ยอมรับแก่บุคคลภายนอก หรือแม้กระทั่งสำนักดนตรีอื่นๆ

ซึ่งยังพบอีกว่า มีความสอดคล้องกับทฤษฎีของ ฦกรงค์ ตรีมาต (2523: 29) ในเรื่องของการสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรี ที่กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมทางดนตรีของชนชาติใดก็ตาม จะรุ่งเรืองเป็นที่นิยมของชนในชาติต่อไป ของชนชาติอื่นชนชาติใด ย่อมประกอบด้วยองค์ 4 ประการ คือ

1. การสั่งสมและสืบทอดมาโดยไม่ขาดตอน
2. ไม่ปล่อยให้มีมืออยู่อย่างใดก็คงอยู่อย่างนั้น หรือหายไปตามกาลเวลา แต่ตรงกันข้ามจะต้องพยายามคิดค้นให้แปลกใหม่ เพิ่มเติมจากของเดิมอยู่เสมอ ต้องให้เข้ากันและกลมกลืนกับของเก่าด้วย
3. ต้องส่งเสริมเพื่อเผยแพร่ในหมู่ของชนชาตินั้นเอง และถ้าสามารถทำได้ก็ให้เผยแพร่ถึงชาติอื่น

4. ต้องปรับปรุงและแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งจากที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าดนตรีไทยบ้านจรรยาญาติ มีการสืบทอดเช่นเดียวกับทฤษฎีดังกล่าวด้วย โดยพบว่า ตั้งแต่สมัยครูเพชร จรรยาญาติ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ทางเพลงอันเป็นเอกลักษณ์ยังคงถูกอนุรักษ์เอาไว้อย่างเข้มแข็ง นอกจากนี้ยังมีการประพันธ์ขึ้นมาใหม่เพื่อใช้ในโอกาสสำคัญอีกมากมาย โดยมีการเผยแพร่และถ่ายทอดทางเพลงให้แก่ผู้ที่สนใจอย่างไม่ปิดบัง มีความสอดคล้องกับ ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์ (2552: 64) ที่กล่าวไว้ว่า สังคมใดจะอยู่รอด สังคมนั้นต้องมีผู้ที่สามารถสืบทอดวัฒนธรรม

ต่อไปยังชนอีกรุ่นหนึ่งได้อย่างมั่นคง ถ้าสังคมใดขาดผู้ที่สืบทอดวัฒนธรรม สังคมนั้นก็จะถูกวัฒนธรรมอื่นดูดกลืน

จากการวิจัยเรื่องการศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ นอกจากจะทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาอันยาวนานของตระกูลจรรย์นาฏย์แล้ว ผู้วิจัยยังพบว่า ในปัจจุบันแม้ว่าดนตรีไทยจะไม่ได้รับความนิยมเหมือนกับแต่ก่อน แต่บ้านจรรย์นาฏย์นั้น ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านดนตรีเรื่อยมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนอกจากจะรักษาทางเพลงที่โดดเด่นแล้ว ยังมีการสร้างสรรค์ผลงานเพลงอยู่เสมอ และยังเผยแพร่ให้กับสถานศึกษาและบุคคลทั่วไปที่สนใจได้ศึกษาและสืบทอดกันอย่างเข้มแข็ง เป็นผลทำให้เอกลักษณ์ทางด้านดนตรีไทยของบ้านจรรย์นาฏย์นั้น ยังคงอยู่ควบคู่ไปกับสังคมไทยสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ ยังมีสาระที่นำศึกษาและมีข้อเสนอแนะอีกหลายข้อคือ

1. ศึกษาการวิเคราะห์หาเอกลักษณ์ทางเพลงสายครูเพชร จรรย์นาฏย์
2. เพื่อค้นหาแนวทางการสืบทอดดนตรีไทยในรูปแบบต่างๆ ของบ้านจรรย์นาฏย์
3. ควรมีการศึกษาการสืบทอดความรู้ของวงปี่พาทย์และสำนักดนตรีอื่นๆ

บรรณานุกรม

- กนก คล้ายมุข. (2541). การสืบทอดปี่พาทย์ในอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กาญจนา อินทรสุนานนท์. (2545). ดุริยศิลป์. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.
- เกียรติศักดิ์ ทองจันทร์. (2548). วัฒนธรรมดนตรีไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ดนตรีวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- เฉลิมศักดิ์ พิบูลศรี. (2540). ระบบครอบครัวนักดนตรีไทย การเปลี่ยนจากยุคเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม: ดนตรีไทยอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์.
- . (2548). อัครดุริยางค์ทางระนาดเอก. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์.
- ณรงค์ชัย ปิฎกัธต์. (2545). บทบาทและกิจกรรมดนตรีในสังคมและวัฒนธรรมชาวกาญจนบุรี. นครปฐม: วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปฐม นิคมานนท์. (2532). การค้นหาความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประเวศ วะสี. (2530). วัฒนธรรมการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ปราชญา สายสุข. (2552). การศึกษาดนตรีไทยของครูบุญยงค์ เกตุคง ที่บ้านจรรย์นาญย์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ดุริยางค์ไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ปรีชา อุตระกุล. (2531). การสัมภาษณ์เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน. ขอนแก่น: เอกสารอัดสำเนา
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2546). ประวัติการดนตรีไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พิชชาณัฐ ตู้อินดา. (2553). การถ่ายทอดความรู้ของวงบ้านใหม่ทางกระเบน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
- พินิจ ฉายสุวรรณ. (2538). การมีกระนาดแบบโบราณ. ในวารสารเพลงดนตรี 3 กรุงเทพมหานคร.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2529). ดนตรีวิจิตร. กรุงเทพฯ: รัชศิลป์.
- ปัญญา จิตต์ธรรม. (2522). ความเชื่อ. สงขลา: มงคลการพิมพ์
- มนตรี ตราโมท. (2531). การไหว้ครูและครอบครูดนตรีไทย. ในหนังสือที่ระลึกงานไหว้ครูดนตรีไทย และครอบครูดนตรีไทยประจำปีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรีย์ อรรถกฤษณ์. (2547). อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ คุณครูถวิล อรรถกฤษณ์. ปทุมธานี. ----- . (2551). อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ คุณแม่บุญหลง อรรถกฤษณ์. ปทุมธานี.

- วิมาลา ศิริพงษ์. (2534). *การสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยในสังคมไทยในสังคมปัจจุบัน: ศึกษากรณี
สกุลพาทย์โกสัล และสกุลศิลปบรรเลง*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2549). *พลวัตศิลปศึกษา*. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.
- วีระ พันธุ์เสือ. (2558). *ปีพาทย์มอญ*. กรุงเทพฯ. ศรีเสนอการพิมพ์.
- ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์. (2552). *การทบทวนกระบวนการทัศน์การฝึกหัดครูดนตรีศึกษาของไทย.วารสารเพลง
ดนตรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล
- สัจด์ ภูเขาทอง. (2543). *วารสารเพลงดนตรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุกรี เจริญสุข. (2553). *ดนตรีไทยมาจากไหน*. สำนักพิมพ์วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เสถียร ดวงจันทร์ทิพย์. (2535). *ครูบุญยงค์ เกตุคง ศิลปินแห่งชาติ: ระยะเวลาไข่มุกบนจานหยก*. ใน
หนังสือศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ กรุงเทพฯ.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2553). *ร้องรำทำเพลง: ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
พิชเนศร.
- สุรพล สุวรรณ. (2549). *ดนตรีไทยในวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- อติภ ภัทรเดชไพศาล. (2553). *ดนตรี พื้นที่ เวลา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ โอเพ่นบุ๊กส์.
- อานันท์ นาคคง, อัมภาวรุณ สาคริก. (2547). *หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มหาดุริยกุลี่ลุ่ม
เจ้าพระยาแห่งอุษาคเนย์*. กรุงเทพฯ: มติชน.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างไนต์เพลง

พันธุ์ฝรั่ง เถา (ต่อ)

Handwritten musical notation on a staff, featuring various notes and rests, with the number 27 written in the top right corner.

พินัยโกโหด มหาราชา เถา (ต่อ)

พินัยโกโหด มหาราชา เถา 83							
---	-ท-ท	-ท-ร	-ล-ช	--ลท	-ล-	ชช-	ลล-ท
ท	ท	ท ร	ลช	ท	ช	ล	ท
---	ทท-ร	--ม	มม-ร	--ท	ทท-ร	--ท	ทท-ล
ท	ร	ม	ร	ท	ร	ท	ล
---	ทท-ร	-ม-ร	-ท-ล	-ท-ร	-ท-	ลล-	ชช-ม
ท	ร	ม ร	ท ล	ท ร	ท ล	ช	ท
---	-ม-ม	-ม-ม	-ร-ท	-ร-ท	-ล-	ชช-	ลล-ท
ม	ม	ช ม	ร ท	ร ท	ช	ล	ท
---	ลท-ร	-ม-ม	-ร-ท	--ลท	-ร-ม	-มมม	-ม-ร
ลท	ร ม	ช ม	ร ท	ช		ทลช	ม ร
ลลลลลล-ล							
---	---	---	---	---	ลทลล	---	---
ล	ล	ท	ช	ร	ร		
---	---	---	---	---	---	ฟฟฟ	ฟ-ฟ
ฟ	ร	ท	ช	ฟ	ฟฟฟ	ร ร ร	ร ร
---	ท ทร	-ร-ม	-ฟ-ช	---	ฟฟลท	-ททท	-ท-ท
ฟ	ร	ล ท	ล ร	ร ม	ท	ททท	ท ท
ท	ท ร	-ร-ม	-ม-ท	--ลช	-ล-ท	-ม-ฟ	-ช-ล
ช	ร	ร ม	ช ท	ม ร	ล ฟ	ท ล	ร ม
---	-ลลล	-ร-ล	-ท-ล	---	-ลลล	-ล-ช	-ฟ-ม
ลลล	ลลล	ลล	ฟ ม		ร ม ฟ	ม ร	ล ท
---	---	---	---	---	---	---	---
ล	ช	ร	ท	ช	ล	ล	ร ท ล

ที่สามโกโหตุ มหาราชฯ เถา (ต่อ)

84									
ที่สามโกโหตุ มหาราชฯ									
-ร-ม	-พ-ช	---	ช	---	ชช	-ม-พ	-ช-ล	---	ล
ค ๗	๑ ๖		๖		๖	๗ ๑	๖ ๗	๗	๗ ๗
-ม-ร	-๑-๗	---	๗	---	๗๗	-ร-๑	-๗-ล		พ-ช
๗ ๗	๖ ๗		๗		๗ ๗	๗ ๖	๗ ๗	๖ ๗ ๗ ๖	๖
-ร-	-ร-	-ร-	-ร-	---	ร ๖	ร ๖	พ-ม	๖ ๗	
๗ ๖	๗ ๖	๗ ๖	๗ ๖		๗	๗	๗ ๖	๖ ๗	
---	พ-ช	---	ช	---	ช	---	ร	---	ม ๖ ๗ ๗
	๗ ๖		๗ ๖		๗ ๖		๗ ๖		๗ ๖ ๗ ๗
---	-ร-ช	---	ช	---	ชช	-ร-	-ร-๗	---	๗
	๗ ๖		๗ ๖		๗ ๖		๗ ๖		๗ ๖
-ร-	-ร-๖	---	๖	---	๖ ๖	---	๖	---	๗ ๖
๗ ๖	๗ ๖		๖		๖ ๖		๖		๗ ๖
---	๗ ๖	---	๗ ๖	---	๗ ๖	---	๗ ๖	-ร-๑	-๗-ล
	๗ ๖		๗ ๖		๗ ๖		๗ ๖	๖ ๗	๗ ๖
พ-ล	พ-ล		พ-ล		พ-ล	พ-ล	๗-๑	-๖-๖	
๖ ๗	๖ ๗		๖ ๗		๖ ๗	๖ ๗	๗ ๖	๖ ๗	๖ ๗
---	๖	---	๖	---	๖ ๗	---	๖	---	๗ ๖
๖	๖		๖		๖ ๗		๖		๗ ๖
---	๗ ๖	---	๖ ๗	---	๖ ๗	---	๖ ๗	---	๖ ๗
	๗ ๖		๖ ๗		๖ ๗		๖ ๗		๖ ๗
พ-ล	พ-ล		พ-ล		พ-ล	พ-ล	๗-๑	-๖-๖	
๖ ๗	๖ ๗		๖ ๗		๖ ๗	๖ ๗	๗ ๖	๖ ๗	๖ ๗
---	๖	---	๖	---	๖ ๗	---	๖	---	๗ ๖
๖	๖		๖		๖ ๗		๖		๗ ๖
พ-ล	พ-ล		พ-ล		พ-ล	พ-ล	๗-๑	-๖-๖	
๖ ๗	๖ ๗		๖ ๗		๖ ๗	๖ ๗	๗ ๖	๖ ๗	๖ ๗

ที่สามยุคโหด มหาราชา เถา (ต่อ)

เพลงที่สามยุคโหด มหาราชา

หน้า 4 85

มรท	ก -	ชช -	คค-ท	-ช -	คท-ร	-ม-ร	-ท-ค
มรท	ค ช	ค	ท	ร ช	ร	ม ร	ท ค
คท	-ร-ม	-ม-ม	-ร-ท	--ช	ชม	ร-ม	ม-ร
ช	ร ม	ช ม	ร ท	ม	ร ท	ท ร	ท ค
ร-ม	ช ม	ร-ม	ชค	- ร-ม	ชค	ทค	ชค-ช
ท	ร ร	ร ท	ร ม	ท	ร ม	ชม	ช
-ร- (ร)	--ท	- -ช	- คท	- คท	ค	ม	ร-ค
ท	คช	ร	ช	ช	คท	ค รค	ทค
-ร-ช	--คท	-ร-ท	-ค-ช	-ม-	ร-ร	ชช-	คค-ท
ค ช	ท	ร-ท	คช	ท ค	ช	ค	ท
-ช-	คท-ร	-ม-ร	-ท-ค	-ท-ร	-ท-	คค-	ชช-ม
ร ช	ร	ม ร	ท ค	ท ร	ค	ช	ท
คท	-ร-ม	-ม-ม	-ร-ท	--คท	-ร-ม	-ม-ม	-ม-ร
ช	ร ม	ช ม	ร ท	ช	ร ม	ทคช	ม-ร
คค-ม	2						
	ร		ท	ช	ร	ช	คท-ค
	ชช	-พ-ม	-ร-ท		-ค-ร	-ค-ท	-ค
ช	คท	ค ท	ค ท		ค	ค ท	ค
	-ท-ช	-พ-ม	-ร-ท		-ค-ร	-ม-ค	-ท-ค
ท ช	คท	ค ท	ค ท		ค	ม ค	ท ค
ท	-ร	-ม	-ม-ท	-ค	-ร-ค	-ทค	ชชช
ท	ร	ม	ช ท	ค	ร ค	ทค	ชชช

ทีฆายุกโกโหตุ มหาราชา เถา (ต่อ)

86		ทีฆายุกโกโหตุ มหาราชา							
-----	- พุช	- พ-ม	- ร-ท	-----	- ต-ร	- ม-ด	- ท-ก	-----	
	ช	ด ท	ค ท		ด ร	ม ด	ท ก		
-----ท	-----ร	-----ม	- ม-ท	-----คช	-----คท	-----ท	-----ทท	-----	
ท	ร	ม	ช ท	ช	คท	ท	ท		
-----พ	- พุค	-----ค	- ท-ท	-----ด	-----รค	- ม	- มค-ม	-----	
ด	รค	ค	พช	ช	ม	ม	มค ม		
-----ม	-----ร	-----ด	- ท-ค	-----ค	-----	-----	-----	-----	
ช	ร	ด	ท ค		ชพมร	ร	ร		
ขั้นที่ 1									
-----รค	- ร	- ม-ม	รท-ร	- ท-ร	มค-ม	- ร-ท	คท-ค	-----	
ร	ร	ช ม	รท ร	พ ร	มค ม	ร	ท คช-ค		
-----ท	ท	-----ทค	- ช-ค	- รค	-----	ชค ทค	ชค-ช	-----	
ค	ค	ชค	รค	ท	รค	ชค	ร		
-----	รค	ชค	รค	ชค	-----	รค	ชค	-----	
ท	ร	ร	รท	รค	ท	ร	รค	ทค	ท
-----	รค	ร	- ร	ทค	-----	คท-ร-ม	- มค-ม	- ม-ร	
ท	รค	ค	ทค	ชค	ช	รค	ทค	มค	
ขั้นที่ 2									
-----	คท-ร	- ช-ค	-----	-----	ทค	- ร-ม	-----	-----	
ช	ร	ช	ชพมร	-----	ช	รค	ค	รคทค	
-----	มพชค	ทค	รค	-----	ทค	ชพ	-----	-----	
ร	ชค	ทค	ชพมร	-----	ชพ	มค	ดทคช		
-----	ท	ทค	- ร-พ	- ชค	- มค	- พช	- ชค	- คท	
ช	ร	ค	มค	ร	ม	พ	ช		

เพลงกรุงศรีอยุธยา จำลึก เถา (ต่อ)

value 4
79

เพลงกรุงศรีอยุธยา จำลึก เถา

-ม-ม	-ร-	ชช-	ลล-ท	-ร-ม	ชล	ทล	ชล-ช
ชม	ร ช	ล	ท	ช	ร-ม	ชม	ร
-ลท	-ร-ม	-ม-ม	-ร-ท	-ม-	มม-	ร-ร-	ทท-ล
ช	ร ม	ช ม	ร ท	ม ม	ร	ท	ล
-ช-	ชช-	ลล-	ทท-ร	--ช	ช ม	ร ม	ม ร-
ช	ล	ท	ร	ม	ร ท	ท ร	ท ล
-ร-ม	ชม	ร ท	ม-ร	ท ท	ท ท	ท ท	ร-ม
ท	ร-ท	ล	ทล	ช-ล	ช-ล	ช-ล	ท-ร
ม ม	ม ม	ม ม	ช-ล	ล-ล	ล-ล	ล-ล	ท-ร
ท-ร	ท-ร	ท-ร	ม-ช	ม-ช	ม-ช	ม-ช	ล-ท
-ม	ร-ท	-ช-	-ลท	-ร-ร	ม-ร	ลท	ร
ร-ท	ล-ท	ร	ช	พ	ล-ท	ล-ท	ล-ท
-ท	ล-ท	-ร-	-ม-พ	-ช-ล	ทล	ม-พ	ช-ล
ล-ท	ม-ร	ล	ร	ร	ช-พ	ม-ร	ม-พ
ส่วนที่ 2							
-ท-ร	-ท-ร	-ท-ล	-ช-	-ล	-ท	-ร	-ร
ท-ร	ท-ร	ท-ล	ช	ล	ท	ร	ร
-ม-ม	-ร-ช	-	-ล-ท	-ม	-ร-ม	-ช-	-ช-ช
ช-ม	ร-ช		ล-ท	ท	ช-ท	ช	ช-ช
-ร	-ม-ร	-	-ล-ท	-	-ร-ม	-ช-	-ล
ร	ม-ร		ล-ท		ช-ท	ช	ล
-ล	-ท-ล	-ท-ล	-ท-ร	-ท-ร	-ท-ท	-	-ร-ล
ล	ท-ล	ช-ล	ท-ร	ท-ร	ท-ท		ร-ล

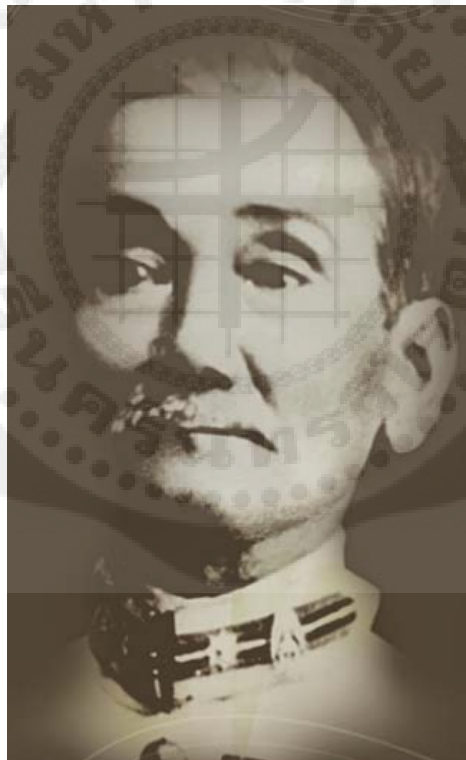
ภาคผนวก ข

ประมวลภาพ

พระยาประธานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์)

พระยาเสนาะดุริยางค์(แหม่ม สุนทรวาทิน)

ครูชัย สุนทรวาทิน

วังบูรพา

ครูพิเชษฐอายุ ๑๒ ขวบ ถัดคู่กับครูไพฑูรย์ จรรย์นาฎย์ ลูกพี่เพชร ที่วังบางคอกแหลม
ไปจากหนังสืออนุสรณ์พัฒนาสังคมเมืองปัตตานีในสมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จพระราชดำเนินไปทรงพระราชทานเพลิงศพ นาย ตรีสุข สุระอุบล (๑๒ พ.ค.๒๔๕๓ - ๑๒ ธ.ค.๒๔๕๔)
ณ เมรุวัดสุทัศน์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๒๔๕๔

จากซ้ายครูไพฑูรย์ จรรย์นาฎย์ ครูถวิล อรรถกฤษณ์ ถ่ายที่วังบางคอกแหลม

วงศิษย์ครูเพชร จรรย์นาฏย์ นำวงโดย 2 ศิลปินแห่งชาติ ครูบุญยงค์-ครูบุญยัง เกตุคง
ที่บ้านจรรย์นาฏย์ ได้วัดจอมเกษ

เครื่องดนตรีห้องมอญของ ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ชุดแรก
เด็กชายพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ บรรเลงห้องมอญวงใหญ่

ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ที่บ้านจรรย์นาฏย์ ได้วัดจอมเกฯ

พิธีไหว้ครู ที่บ้านจรรย์นาฏย์ ได้วัดจอมเกฯ อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พิธีไหว้ครู ที่บ้านจรรย์นาฏย์ ได้วัดจอมเกษ อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พิธีกร ครูบุญยัง เกตุคง

ครูบุญยัง เกตุคง จำถวายมือ

ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ บุตรครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

ครูบุญยัง เกตุคง พิธีกร

ครูลั่น ดนตรี จุดเทียนธูป บูชาพระรัตนตรัย

นางทองหยด ภรรยา ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

วงปี่พาทย์ลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ งานครอบครูดนตรีไทย ที่บ้านเหนือวัดสามวิหาร
บรรเลงระนาดทุ้ม นายเพทาย จรรย์นาฏย์ บุตรครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

งานฌาปนกิจศพ ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

ภาพครอบครัว ในงานฌาปนกิจศพ ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

บรรดาลูก ๆ และศิษย์ของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

นางเจียร (จรรย์นาฏย์) บุตรสาวครูเพชร จรรย์นาฏย์
กับ คุณขวัญใจ (จรรย์นาฏย์) ลูกสาวของนางเจียร (จรรย์นาฏย์)

ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ บรรเลงฆ้องวงใหญ่ ของ ครูเพชร จรรย์นาฏย์

รางระนาดเอก และรางระนาดทุ้มไม้มะริด ของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ บ้านเหนือวัดสามวิหาร
เครื่องดนตรีคณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ที่บ้านใต้วัดจอมเกษ อ.บางปะหัน จ.พระนครศรีอยุธยา

การเตรียมเครื่องดนตรีเพื่อใช้ในการงานไหว้ครูมีทั้งเครื่องดนตรีไทย และเครื่องดนตรีมอญ

เป็นบ้านที่เก็บรวบรวมเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงตามงานต่างๆ

เครื่องดนตรีที่บ้านศรีช่วงโชติ เจ้าของ นางเยาวรักษ์ ศรีช่วงโชติ (จรรยาญาติ)
บุตรสาวครูไพฑูรย์ จรรยาญาติ อ. บางปะหัน จ. พระนครศรีอยุธยา (ปัจจุบันอยู่ที่ จ. กาญจนบุรี)

ระนาดเอกและระนาดทุ้ม สภาพที่ใช้งานปัจจุบันมีเครื่องดนตรีชุดเครื่องมอญครบชุด

ระนาดเอกเหล็ก และระนาดทุ้มเหล็ก

ชุดเครื่องมอญ บ้านศรีช่วงโชติ

บรรยากาศในการแสดงตามที่ต่างๆ ของวงปี่พาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

จำนวนสื่อมอญเพิ่มตามความต้องการของเจ้าภาพ

ลูกหลาน บ้านจรรย์นาฏย์ ร่วมบรรเลงบางโอกาส

ลูกศิษย์จากภายนอกร่วมบรรเลง เช่น ปีมอญ

ลูกหลานและลูกศิษย์ ร่วมบรรเลง

บรรยากาศในการแสดงตามที่แตกต่างกัน ของวงปี่พาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

วงปี่พาทย์บรรเลงงานไหว้ครูดนตรีไทย

การจัดรูปแบบวงปี่พาทย์มอญที่รับเล่นในงานศพ

วงปี่พาทย์บรรเลงงานบวงสรวง ที่วัดสุทัศน์ฯ

นักดนตรีบ้านจรรย์นาฏย์ รุ่นใหญ่ บ้านจรรย์นาฏย์ ที่ อ. บางปะหัน จ. พระนครศรีอยุธยา ได้วัดจอมเกษ

ที่เก็บรวบรวมเครื่องดนตรีไว้ใช้บรรเลงในที่ต่างๆ และสถานที่รับงานในปัจจุบัน

บริเวณใต้ถุนบ้าน เป็นที่ฝึกซ้อมให้บรรดาลูกศิษย์

รถตู้บรรทุกเครื่องดนตรีไปงาน

รถpickupบรรทุกเครื่องดนตรีไปงาน

ใต้ถุนสูงของเรือนไทย บ้านจรรย์นาฏย

ภาคผนวก ค

ภาพการเก็บข้อมูลภาคสนาม

สัมภาษณ์ นายพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ ที่บ้านพัก อ.นครหลวง จ. พระนครศรีอยุธยา 15 มกราคม 2559

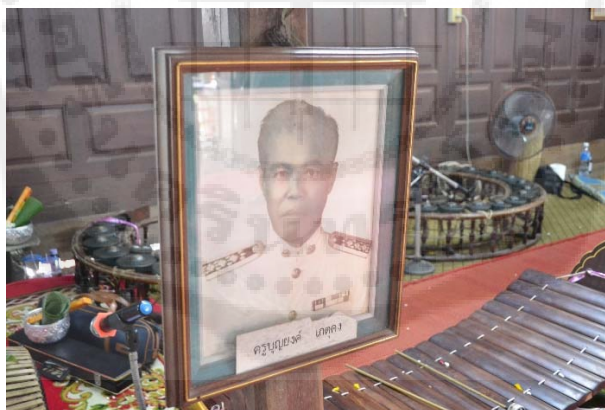

วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2560 จัดพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและเป็นวันครบรอบ 100 ปี ชาตกาล
ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 2 ต. ขยาย อ. บางปะหัน จ. พระนครศรีอยุธยา
ผู้วิจัยสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลภาคสนาม

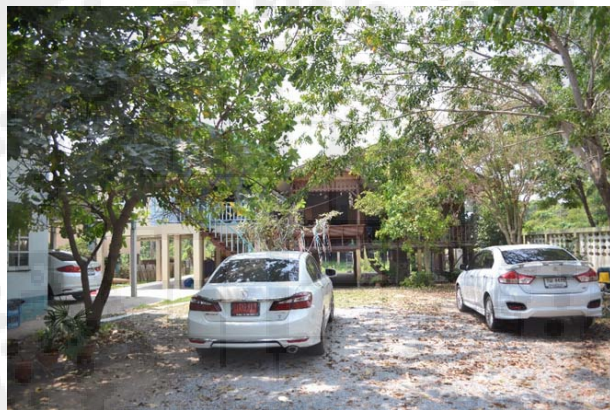

ภาพการเก็บข้อมูลภาคสนาม วันที่ 5 มีนาคม พ.ศ 2560

ภายในบ้านครูเพชร จรรย์นาฏย์

บริเวณรอบบ้านครูเพชร จรรย์นาฏย์

บ้านจรรย์นาฏย์ ที่ อ. บางปะหัน

บ้านครูเพชร จรรย์นาฏย์ เนื่อวัดสามวิหาร

บ้านศรีช่วงโชติ

บ้านครูเพชร จรรย์นาฏย์ และบ้านลูกสาว

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	กฤษฎพร พงษ์แดง
วันเดือนปีเกิด	13 มีนาคม 2532
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	58/1 หมู่ 7 ต.เจ้าเจ็ด อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา 13110

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2544	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนประสาทวิทย
พ.ศ. 2550	ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น – มัธยมศึกษาตอนปลาย จาก วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี
พ.ศ. 2553	ดุริยางคศาสตร์บัณฑิต สาขาดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก จาก วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2560	ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ